

**Archeologisch onderzoek aan de zuidwestelijke hoek van de markt van Oudenburg (site Hoogstraat-Marktplein) (W-VI).
Vol- en laatmiddeleeuwse bewoning en resten van de laat- en post-
middeleeuwse lakenhalle en herberg *De Slotete*.
(augustus-oktober 2009)**

W. Dhaeze, W. Hantson, T. Kellner, M. Dewilde, F. De Buyser & N. Minten

VIOE
VLAAMS INSTITUUT
voor het ONROEREND ERFGOED

GraVer Construct

Colofon

Archeologische Rapporten Oudenburg 12

Archeologisch onderzoek aan de zuidwestelijke hoek van de markt van Oudenburg (site Hoogstraat-Marktplein) (W-VL.). Vol- en laatmiddeleeuwse bewoning en resten van de laat- en post-middeleeuwse lakenhalle en herberg *De Slotete* (augustus-oktober 2009).

Foto voorblad:	Algemeen zicht op de opgravingsput (opname vanuit het oosten)
Terreinwerk:	Wouter Dhaeze (Stad Oudenburg), Willem Hantson, Norbert Clarysse (VIOE), Raf Plaisir (VIOE), Serge Wackenier (VIOE), Tina Kellner, Annelies Maenhout, Gianna Hubert, Wouter Wittesaele, Patrick Barret & Flor Velle
Wetenschappelijke begeleiding:	Marc Dewilde (VIOE)
Metaaldetectie:	Danny Vanseveren
Materiaaldeterminatie:	Wouter Dhaeze, Tina Kellner, Marc Dewilde (VIOE), Frans De Buyser (VIOE) & Nicole Minten (Artesis Hogeschool Antwerpen)
Rapportage:	Wouter Dhaeze
Tekeningen:	Tina Kellner & Franky Wyffels (VIOE)
Digitalisatie veldtekeningen:	Willem Hantson
Grafische verwerking:	Wouter Dhaeze
Beeldmateriaal:	Wouter Dhaeze (tenzij anders vermeld), Greta Van Rompaey, Sofie Vanhoutte

D/2013/4035/1

© Stad Oudenburg VIOE-West-Vlaanderen
Weststraat 24 Stadenstraat 36
8460 Oudenburg 8610 Zarren-Kortemark

Technische fiche

Locatie	West-Vlaanderen, Oudenburg, Hoogstraat en Marktpluin
Naam site	Hoogstraat-Marktpluin
Ligging	hoek Hoogstraat-Marktpluin
Lambert-coördinaten	X = 54755, Y = 209050 (bij benadering middelpunt van de site)
Kadaster	Oudenburg, 1ste afdeling, sectie B, percelen 648e, 682n en 683m
Type onderzoek	Archeologisch onderzoek
Onderzoeksmethode	Vlakdekkend onderzoek
Projectcode	OU-HO-09-2
Uitvoerder	Stad Oudenburg en VIOE
Opdrachtgever	GraVer Construct bvba
Vergunning	2009/241 en 241 (2)
Vergunninghouder	Wouter Dhaeze
Bewaarplaats archief, vondsten en stalen	RAM, Abtsgebouw, Marktstraat 25, 8460 Oudenburg
Grootte projectgebied	1000 m ²
Grootte onderzoeksgebied	300 m ²
Termijn veldwerk	augustus-oktober 2009

Inhoudsopgave

Colofon.....	2
Inhoudsopgave.....	4
Voorwoord.....	5
1. Inleiding.....	6
2. Lokatie.....	6
3. Geografische en bodemkundige situering.....	7
4. Een kort historisch en archeologisch overzicht van de zone rondom de site.....	8
5. Historische bronnen.....	12
6. Cartografische bronnen.....	15
7. Het vooronderzoek.....	16
7.1. Inleiding.....	16
7.2. Plan van aanpak.....	18
7.3. Resultaten.....	18
7.3.1. Proefsleuf 1.....	18
7.3.2. Proefsleuf 3.....	19
7.3.3. Proefsleuf 2.....	21
7.3.4. Proefsleuf 4.....	22
7.4. Besluit.....	23
8. Het onderzoek.....	23
8.1. Inleiding.....	23
8.2. Onderzoeksvragen.....	23
8.3. Plan van aanpak.....	24
8.4. Het referentieprofiel en de stratigrafie.....	28
8.5. Bespreking van de lagen, sporen en structuren.....	37
8.5.1. Vol- en laatmiddeleeuwse ophogings- en bewoningslagen (10/11 ^{de} eeuw - 13 ^{de} eeuw).....	37
8.5.2. Laatmiddeleeuwse gracht (13 ^{de} eeuw).....	42
8.5.3. Laatmiddeleeuws en post-middeleeuws gebouw in baksteen.....	45
8.5.3.1. Fase 1: Laatmiddeleeuwse halle.....	45
8.5.3.2. Fase 2: Aanpassingswerken op het einde van de 15 ^{de} eeuw-begin 16 ^{de} eeuw.....	49
8.5.3.3. Fase 3: Slopingswerken tweede helft 16 ^{de} eeuw.....	55
8.5.3.4. Fase 4: Bebouwing eind 16 ^{de} eeuw tot 18 ^{de} eeuw.....	57
8.5.3.5. Fase 4: 19 ^{de} en 20 ^{ste} eeuw.....	69
9. Synthese.....	71
10. Bronnen.....	74
Bijlage 1: Determinatie van de munten.....	77
Bijlage 2: Beschrijving van de sporen en structuren (zie DVD).....	82
Bijlage 3: Beschrijving sporen en lagen van profiel A (zie DVD).....	82
Bijlage 4: Beschrijving sporen en lagen van profiel K (zie DVD).....	82
Bijlage 5: Beschrijving sporen en lagen van profiel S (zie DVD).....	82
Bijlage 6: Beschrijving sporen en lagen van profiel T(zie DVD).....	82
Bijlage 7: Inventaris van de vondsten (zie DVD).....	82

Voorwoord

Dit rapport is de schriftelijke neerslag van de opgravingen aan de Oudenburgse markt, op de hoek van de Hoogstraat met het Marktpllein. Tijdens dit onderzoek, dat plaatsvond van augustus tot en met oktober 2009, werden onder meer de resten van de laatmiddeleeuwse lakenhalle vrijgelegd en onderzocht. Deze opgraving heeft zonder enige twijfel bijgedragen tot een belangrijke kennisvergroting van de geschiedenis van middeleeuws Oudenburg.

Bij deze willen we iedereen bedanken die heeft bijgedragen aan het archeologische onderzoek. Vooreerst willen we de bouwheren van GraVer Construct, Roger Grauwet en André Vermoortel, bedanken voor de financiering van het project en voor de vlotte samenwerking. Ten tweede willen we ook iedereen van het VIOE bedanken die meehielp met de opgravingen, verwerking en rapportage. Marc Dewilde (VIOE) stond in voor de wetenschappelijke advisering. Norbert Clarysse, Raf Plaisier en Serge Wackenier (VIOE) maakten deel uit van het vaste opgravingsteam. Johan Van Laecke (VIOE) zette het meetgrid uit. Willem Hantson verzorgde, in het kader van een vakantiejob, het tekenwerk op het terrein. Danny Vanseveren willen we bedanken voor de metaaldetectie. Tijdens de opgravingen kregen we vrijwillige hulp van Annelies Maenhout, Tina Kellner en Gianna Hubert, toen net afgestudeerd als archeoloog. Ook willen we de Oudenburgse vrijwilligers bedanken die meehielpen met het terreinwerk, namelijk Wouter Wittesaele, Patrick Barret en Flor Velle. Het kraanwerk werd uitgevoerd door de firma van Urbain Vandenbroucke. De bemaling werd geplaatst door Bostoën Johan bvba.

Ook zijn we de personen erkentelijk die een handje toestaken bij de verwerking. Voor het wassen van de vondsten, nummeren en puzzelen konden we rekenen op de hulp van ondermeer Liliane Vandamme, Marian Ledoux, Wouter Wittesaele en een grote groep van schoolgaande jeugd uit het Oudenburgse. Willem Hantson digitaliseerde op vrijwillige basis de veldtekeningen en de tekeningen van de profielen en coupes. Tina Kellner bood zich aan om in het kader van een master archeologie de vulling van een van de beerputten uit te werken. Werner en Wouter Wittesaele namen een belangrijk deel van het tekenwerk voor hun rekening. Ook Franky Wyffels tekende wat vondsten. Frans De Buyser (VIOE) zorgde voor de reiniging en determinatie van de munten. Nicole Minten (Artesis Hogeschool Antwerpen) wensden we te danken voor de conservatie en restauratie van het tijdens de opgravingen gevonden glas. Ook Natasja Reyns (All-Archeo) leverde nuttige informatie over het glas.

Tenslotte zijn we Marc Dewilde erkentelijk voor het kritisch nalezen van het document.

1. Inleiding

De geplande bouw van een appartementcomplex aan de zuidwesthoek van de markt van Oudenburg, meer bepaald op de hoek van de Hoogstraat met het Marktpllein (fig. 1, 2 en 3), noopte tot een archeologisch onderzoek van augustus tot eind oktober 2009.

De slopingswerken van de gebouwen op het terrein waren jammer genoeg niet gemeld aan de gemeentearcheoloog en konden dus ook niet worden begeleid. Er werden twee huizen gesloopt (Hoogstraat nr. 2 en 4), een berging en een keermuur (fig. 4).

Gezien de ligging van de site nabij het Romeinse *castellum* en in het hart van middeleeuws Oudenburg, was eerder op het jaar bij de bouwheer (GraVer Construct bvba) aangedrongen om een verkennend archeologisch onderzoek te laten plaatsvinden. In maart 2009 werden op het terrein vier proefsleuven getrokken om te bepalen in welke mate de Romeinse, middeleeuwse en jongere niveaus bewaard waren gebleven (fig. 4). De resultaten van dit evaluerende onderzoek zijn gepubliceerd in het 3de nummer van de reeks *Archeologische Rapporten Oudenburg* (Dhaeze & Vanhoutte 2009). Voornamelijk de aanwezigheid van de funderingen van een groot laatmiddeleeuws gebouw leidde ertoe om het oostelijke deel van het terrein aan een volwaardige archeologische opgraving te onderwerpen. Zowel het vooronderzoek als de opgraving werden uitgevoerd door Stad Oudenburg in samenwerking met het VIOE. Beide projecten werden gefinancierd door de bouwheer. Het terreinwerk vond met enkele tussenpozen plaats van 11 augustus tot 27 oktober 2009.

De verwerking van de vondsten vond plaats in het najaar van 2009 en in de tweede helft van 2010. De rapportage vond in tussenpozen plaats van maart tot december 2010 en tijdens de maanden mei, juni en oktober van 2011. In november 2013 werd de laatste hand gelegd aan het rapport.

Het rapport geeft een resumé van de belangrijkste opgravingsresultaten. Dit rapport heeft vooral als doel klaarheid te brengen in de stratigrafische opbouw van de site en de voornaamste structuren die tijdens de opgravingen aan het licht kwamen. Hoewel de vondsten werden geïnventariseerd (bijlage 2), werden ze, gezien de zeer grote hoeveelheid, niet uitgewerkt. De enige vondstcategorie die systematisch werd uitgewerkt, is die van de munten (bijlage 1). In dit rapport worden de vondsten in hoofdzaak omwille van hun daterende waarde aangewend. Bij de bespreking van enkele sleutelcontexten is wel informatie toegevoegd over de vondstsamenstelling. Dit rapport kan dan ook als basis dienen voor verder natuurwetenschappelijk onderzoek en onderzoek naar diverse vondstcategorieën.

2. Lokatie

Het onderzoeksgebied bevindt zich op percelen Oudenburg, 1ste afdeling, sectie B, 648e, 682n en 683m.

3. Geografische en bodemkundige situering

De site bevindt zich op een aftakking van de pleistocene dekzandrug Stekene-Maldegem-Brugge-Gistel. De site ligt tussen de 5 en 7,5 m hoogtelijn. Het maaiveld lag na de sloop van de gebouwen gemiddeld op 6,70 TAW¹. Dit pleistoceen zand werd pas bereikt op een diepte van gemiddeld 3,55 m onder het maaiveld (ca. 3,20 m TAW). Het grote hoogteverschil tussen de top van de moederbodem en het huidige maaiveld komt omdat het centrum van Oudenburg vanaf de volle Middeleeuwen stelselmatig werd opgehoogd.

Fig. 1. Topografische kaart met aanduiding in doorschijnend geel van het onderzoeksgebied.

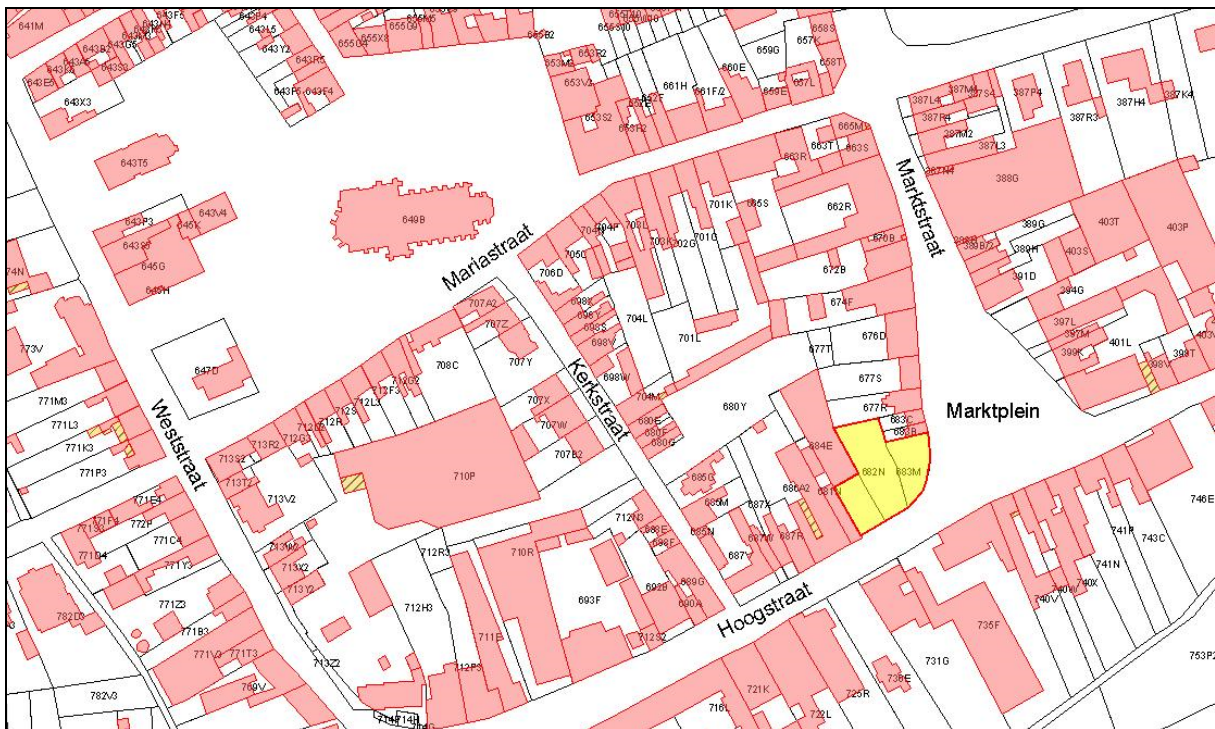

Fig. 2. Uittreksel uit de kadastrale kaart met aanduiding in doorschijnend geel van het onderzoeksgebied.

¹ TAW = tweede algemene waterpassing.

Fig. 3. Satellietfoto van het 'Steedje' met in doorschijnend geel de situering van het onderzoeksgebied (situatie vóór sloop).

4. Een kort historisch en archeologisch overzicht van de zone rondom de site

De site ligt op een vanuit historisch en archeologisch perspectief bijzonder waardevolle plaats. De Hoogstraat en de op het Marktplaatsplein uitkomende Marktstraat vormen respectievelijk de zuidelijke en oostelijke grens van 't Steedje, de benaming voor het historische centrum van Oudenburg waarin het *castellum* en de oudste middeleeuwse kern liggen. De Hoogstraat en de Marktstraat, vormen samen met de Weststraat en de Sint-Pietersstraat een regelmatig vierkant van ca. 300 m. Dit regelmatig vierkantig grondplan vinden we ook terug op de kaart van Jacob van Deventer (1557-1573) en klimt minstens op tot de volle Middeleeuwen. Samen met de straten die elkaar in het midden van dit vierkant snijden (Mariastraat, Kerkstraat en Kapellestraat), vormen zij een reflectie van het Romeinse *castellum*. Tijdens de aanleg van de wegen die het vierkant uitmaken, moeten wellicht nog delen van de stenen muren van het laat-Romeinse fort en de brede verdedigingsgracht aanwezig zijn geweest. De omtrek van het vierkant gaat minstens terug tot de 11de eeuw, aangezien de auteur van het *Tractatus de Ecclesia Sancti Petri Aldenburgensis* de ruïnes van een uit een noord-, oost-, zuid- en westvak bestaande omheiningmuur beschrijft (Gysseling 1950, 53).

De zone van de Hoogstraat en de Marktstraat/Marktplaatsplein maakte vroeger deel uit van de Romeinse civiele nederzetting rondom het *castellum*. Een aantal meldingen van Romeinse vondsten langs de Hoogstraat wijzen op Romeinse bewoning (Hollevoet 1985). In 2003 werden in de lange opgravingsleuf die tussen de Hoogstraat en de Millebeek werd

aangelegd, twee haaks op elkaar gelegen standgreppels van een Romeins gebouw aangesneden (Vanhoutte 2004) (fig. 5: 2).

Fig. 4. Gecombineerd plan bestaande uit bestaande bewoning, gesloopte constructies, proefsleuven en opgravingsput.

De vroegmiddeleeuwse periode in Oudenburg is nog zeer slecht begrepen. In de oudste vermelding van Oudenburg (*Aldenburg*) uit 868-9, in een cijnsboek van de abdij van Lobbes, is er sprake van een *vaccaritia* (koehoederij) en *terra censualis* (cijnsgronden). Dit toont indirect aan dat er ten laatste in de tweede helft van de negende eeuw bewoning was. In de vroege Middeleeuwen zal de bewoning zich hoogstwaarschijnlijk hoofdzakelijk binnen de muren van het *castellum* hebben afgespeeld. Tot de achtste eeuw moeten de muren nog grotendeels ongeschonden zijn gebleven (Hollevoet 1995, 23). De opgravingen op de site Spegelaere (fig. 5: 3) brachten een Karolingisch niveau aan het licht. Er werden resten van

een aantal wooneenheden, gemarkeerd door standgreppels en een haardplaats, alsook paalkuilen van een zespostenspieker aangetroffen. Deze bewoning wordt in de 9de - vroege 10de eeuw gedateerd. Twee gelijkarmige fibulae, een samengestelde benen kam en een zilveren munt van Lodewijk de Vrome zijn toe te schrijven aan deze periode (Vanhoutte 2007, 224-5, Plaat VII: A t.e.m. G). In de zwarte laag werd ouder (Merovingisch) materiaal aangetroffen, meer bepaald fragmenten van biconische potten en *grass-tempered ware* (Vanhoutte 2007, 226). De vroegmiddeleeuwse bewoning lijkt zich evenwel niet beperkt te hebben tot de terreinen van het voormalige *castellum*, maar ook errond. Merovingische scherven (uit latere contexten) werden aangetroffen ten zuiden van het *castellum* (Hollevoet 1993, 213). Op de site van het laat-Romeinse grafveld kwam een miniatuur knobbelpotje, wellicht vroegmiddeleeuws, en een gelijkarmige mantelspeld aan het licht (Hillewaert, Hollevoet & Ryckaert 2011, 102). Volgens Y. Hollevoet kan Oudenburg tijdens de Merovingische periode (6de-8ste eeuw) als machtscentrum van de lokale elite hebben gefungeerd (Hollevoet 1995, 23). Hoewel dit een aanlokkelijke hypothese is, ontbreekt het aan archeologische data die deze theorie staven. Voorlopig wijzen enkel de fragmenten van biconische potten en de scherven *grass-tempered ware* op een pre-Karolingische occupatie (zie hoger). In aansluiting op de hypothese van Oudenburg als lokaal machtscentrum, pleit hij voor een identificatie van Oudenburg de hoofdplaats was van de *pagus Flandrensis*. In de loop van de 9de eeuw verliest Oudenburg echter haar rol als hoofdplaats van de *pagus Flandrensis* ten voordele van Brugge (Hollevoet 1995, 24). Van de 9de tot de 11de eeuw worden met tussenpozen de muren en stenen constructies van het Romeinse fort geslecht. De stenen ervan werden voornamelijk aangewend voor de grafelijke gebouwen te Brugge, maar ook voor de bouw van de Oudenburgse Sint-Pietersabdij in 1056-1070 (Aneca 1964, 1295-6; Meijns & Meulemeester 2002, 13) (fig. 5: 4).

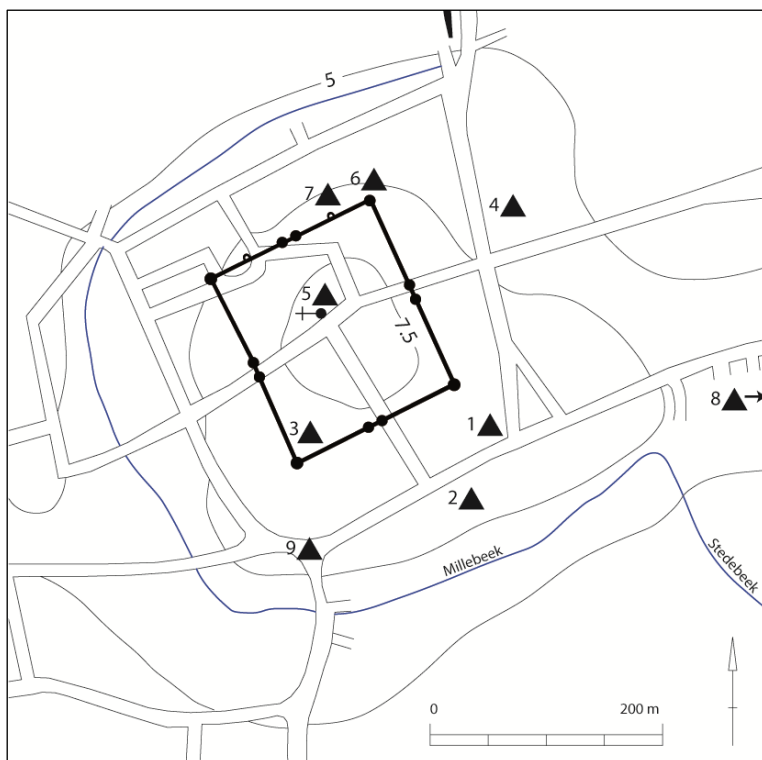

Fig. 5. Kaart met sites met vol- en laatmiddeleeuwse sporen in het centrum van Oudenburg.

Legende: 1) site Hoogstraat-Marktplein, 2) site Hoogstraat, 3) site Spegelaere, 4) site Sint-Pietersabdij, 5) site O.L.-Vrouwkerk, 6) site Jacali, 7) site Kapellestraat, 8) site Riethove, 9) omgeving Zuidpoort.

Of Oudenburg werd ingeschakeld in de kustverdediging tegen de Vikingen is vooralsnog een open vraag. Volgens H. Van Werveke werd het *castellum* samen met de *castella recens facta* ingeschakeld ingezet in het opvangen van de raids van de Noormannen (Van Werveke 1965, 6). Ook volgens Gysseling werd het *castellum* tijdens de invallen van de Vikingen in de 9de eeuw opnieuw in staat van verdediging gebracht (Gysseling 1950, 56). Aangezien grote delen van het fort in de 9de eeuw nog overeind stonden (zie hoger), is het aannemelijk dat het fort werd ingeschakeld in die kustverdediging. Brugge werd pas in de jaren 50 van de 9de eeuw van een versterking voorzien (De Witte 1991; Henderikx 1995, 88; Meijns & Meulemeester 2002, 12). Dit betekent dat vóór die datum enkel Oudenburg de nodige infrastructuur bezat om een garnizoen in onder te brengen. De Vikingraid van 820 op *Flandrensi litore* (Vlaamse kust) werd verslaan door *custodes* (wachters) van een *praesidium* (versterking). Het is mogelijk dat met dit *praesidium* Oudenburg wordt bedoeld.

Vanaf de 11de eeuw herwint Oudenburg weer aan belang en dit vooral dankzij de lakennijverheid. In deze eeuw wordt de Sint-Pietersabdij gesticht. Oudenburg speelt ook een rol in de perikelen na de moord op Karel de Goede in 1127. Op bevel van Willem Clito, een van de pretendents van het graafschap Vlaanderen, werd in 1128 rondom het vierkant grondplan van Oudenburg een omwalling aangelegd en een gracht gegraven (Meijns & Meulemeester 2002, 15). Volgens de gangbare opinie vormde deze gracht later de *Stedebeek*, ook wel *Poortgracht*, *Millebeek* of *Oudenburgse Watergang* genaamd (Gysseling 1950, 56). Ergens aan het begin van de 12de eeuw krijgt Oudenburg stadrechten (Meulemeester 1994, 8).

Vanaf de tweede helft van de 11de eeuw behoorde Oudenburg toe aan de heren van Eine. Toen stond Cono I aan het hoofd van dit adellijke geslacht. Ongetwijfeld bezat dit geslacht te Oudenburg een residentie. De locatie ervan is niet gekend. Volgens J. De Meulemeester is de enige mogelijke locatie te zoeken op de terreinen ter hoogte van de zuidwestelijke hoek van het *castellum* (De Meulemeester 2004, 428-9). In de 13de eeuw noemde dit terrein *den hoghen wal*, tijdens de 15de en 16de eeuw *de burgh of den hoghen wal* (Gysseling 1950, 143). Volgens J. De Meulemeester is het mogelijk dat Cono I daar een motte liet opwerpen (De Meulemeester 2004, 429-30). Op de site Spegelaere, waar het toponiem *Hoghen Wal* wordt gesitueerd, werd echter geen enkel spoor van een gracht of heuvellichaam aangetroffen dat kan worden toegeschreven aan een motte.

De volle en late Middeleeuwen zijn in het centrum van Oudenburg archeologisch nog niet zo goed gedocumenteerd. Archeologisch nog het best gedocumenteerd is de site van de voormalige abdij, waar onder meer de Sint-Pieterskerk (Devlieger 1958), het abtsgebouw (Vandevelde 2005) en andere delen van deze abdij aan een onderzoek werden onderworpen. Tijdens de opgravingen o.l.v. J. Mertens binnenin het *castellum* kwamen tijdens het onderzoek van het voormalige kerkhof resten van de Romaanse voorloper van de O.L.-Vrouwekerk aan het licht (Mertens 1978) (fig. 5: 5). In het najaar van 1984 werd het wegtracé van de Marktstraat tot op ca. 1,50 m onder het voetpadniveau afgegraven en vervangen door zand. Tijdens deze werkzaamheden kwam over de gehele lengte van de Marktstraat een dik pakket met 13de-eeuwse ophogingslagen aan het licht. In dit pakket waarvan de bodem niet werd bereikt, werd heel wat huishoudelijk afval aangetroffen (Hillewaert & Hollevoet 1994). Enkele laatmiddeleeuwse sporen kwamen ook aan het licht op de sites Hoogstraat

(Vanhoutte 2004) (fig. 5: 2)², Jacali (Patrouille 2004)³ (fig. 5: 6) en Kapellestraat (Dhaeze & Vanhoutte 2009b⁴) (fig. 5: 7). De recente opgravingen in Riethove, in de Middeleeuwen gelegen aan de rand van de stad, leverde veel informatie over de bewoningsgeschiedenis van de 12de tot de 16de eeuw (Dhaeze & Vanhoutte 2009a; 2010) (fig. 5: 8). Tenslotte werden in 2010 tijdens de begeleiding van de riolerings- en wegeniswerken in de Weststraat, Hoogstraat, Hoogwegel en Westkerksestraat talrijke resten uit de volle en late Middeleeuwen aangesneden, waaronder stadsgrachten en middeleeuwse wegen (Dhaeze & Vanhoutte 2011; Vanhoutte & Dhaeze 2011).

5. Historische bronnen

Uit de historische bronnen leren we dat Oudenburg reeds in de 12de eeuw een halle had. In 1170 verwierf Hendrik, de plaatselijke burggraaf, een halle voor koopwaar ("*domum rerum uenaliū que dicitur halla apud oudenburch*") (Rijksarchief Brugge, Charter 6653). We weten niet of deze in steen of hout was en evenmin waar die precies lag. M. Gysseling lokaliseerde deze dan wel ter hoogte van de zuidwestelijke hoek van het Marktplein, maar er werden tijdens de archeologische opgravingen echter geen resten van een grote constructie uit de 12de eeuw, noch in hout, noch in steen aangetroffen. Deze halle moet dus wellicht op een andere plaats worden gezocht.

De halle die tijdens het archeologische onderzoek werd aangetroffen, is vermoedelijke deze die Gwijde van Dampierre omstreeks 1290 liet bouwen en in de historische bron wordt beschreven als "*staende tOudenbuerg an die westzide van der maerct... groot wesende omtrent neghene ende twintich roeden lants lettel min of meer*" (Espinass & Pirenne 1920, 68-70). Deze halle wordt ook vermeld in andere bronnen. Een bron uit 1364 situeert een '*wullehalle*' aan de westzijde van de markt (Rijksarchief Brugge, Découvertes 256, 84 r.) en een bron uit 1334 spreekt van de '*wullinre halle*' (Rijksarchief Brugge, Charter 2501).

De historische bronnen laten er geen enkel twijfel over bestaan dat in deze halle laken werd verkocht. De graaf van Vlaanderen liet in Oudenburg een lakenhalle bouwen omdat hij zo hoopte een graantje mee te pikken van de verkoop van laken te Oudenburg (Vermaut 2003, 55). Volgens Feys & Van De Castele werden in deze halle ook andere producten verkocht, met name vlees ('*vleeschuus*'), linnen ('*lynwaedhalle*') en schoenen ('*scoehuus*') (Feys & Van De Castele 1873, 66).

Lodewijk van Male verkocht deze halle aan de stad Oudenburg op 13 mei van het jaar 1373 (Rijksarchief Brugge, Cartularium van de stad Oudenburg, 1254-1496; Feys & Van De Castele 1873, 89). Aanleiding hiervoor was wellicht dat de verkoop van laken niet meer rendabel was (Vermaut 2003, 56).

² In de opgravingsleuf op de site Hoogstraat werden behalve bewoningssporen uit de Romeinse tijd, ophogingspakketten uit de 12de en 13de eeuw, alsook, aan de straatkant, kelders van 14de/15de-eeuwse woningen aangesneden (Vanhoutte 2004, 21).

³ Op de site Jacali kwamen ondermeer een laatmiddeleeuwse gracht, muur en pad aan het licht (Patrouille 2004, 71).

⁴ Op de site Kapellestraat kwam het vervolg van de laatmiddeleeuwse gracht, aangesneden op de site Jacali, aan het licht.

Uit de oude rekeningen leren we ook dat het dak van de halle uit stro bestond en regelmatig diende hersteld te worden. Ook zijn er een aantal 15de-eeuwse rekeningen bewaard waarin sprake is van, meestal kleinere, herstelwerken, zoals het plaatsen van een deur of het herstellen van een raam. In 1449 vonden er belangrijke werken plaats, zonder dat we precies weten wat er werd hersteld. Wel zeker is dat er bakstenen werden besteld en dat men ook hout, ijzer, muurankers en veel kalk nodig had (Feys & Van De Castele 1873, 559). In 1534 vonden er opnieuw zware restauraties plaats. Er werd onder meer een trapgevel gebouwd en een grote schoorsteenmantel gezet. Vanaf dat moment was het gebouw onder meer voorzien van een plaats waar men maaltijden klaarmaakte voor bruiloften en voor gildefeesten (Feys & Van De Castele 1873, 560).

In 1562 besloot de stad het gebouw van de hand te doen omdat de kosten voor het onderhoud ervan te zwaar werden. De koper kreeg als voorwaarde opgelegd dat het gebouw werd gesloopt en vervangen door een geschikt huis bestaande uit twee verdiepingen (Feys & Van De Castele 1873, 288, 560 en 566).

Vanaf het begin van de 16de eeuw is er op deze plek sprake van een herberg: "*huus ... ende heet de slotele*" (1508) (Rijksarchief Brugge, Vrije 1, 7 v.). Dat deze herberg de opvolger was van deze halle, blijkt uit een bron uit 1555: "*de slotele ... ende was wylent de halle*" (Rijksarchief Brugge, Abdij Oudenburg 54, 5). Het is onduidelijk of deze herberg de volledige ruimte innam van de vroegere halle of slechts een deel ervan. Deze herberg wordt meermaals vermeld in bronnen uit de 16de en 17de eeuw (Gysseling 1950, 209). De jongste bron is uit 1672. Voor de 18de eeuw ontbreekt het aan bronnen en is de functie van dit gebouw dus niet gekend. In de 19de eeuw was het een woonhuis. In de eerste helft van de 20ste eeuw werd het opnieuw een herberg/café. Toen ging het door het leven als 'De Sleutel', wat een duidelijke reminiscentie is naar de naam van het gebouw tijdens de Nieuwe Tijd. In 1944 werd 'De Sleutel' herdoopt in 'Duivenlokaal' (Gysseling 1950, 137 en 209). Wat later werd het een woonhuis om tenslotte in de jaren 1946-1947 te worden gesloopt.

Blijkens een bron uit 1570 werd de halle aan de westzijde van de markt ook aangeduid als de oude halle: "*ende was wylent houde Halle van oudenburch*" (Rijksarchief Brugge, Acquisities 2, 1 v.). De 'jongere' halle lag aan de overzijde van de markt, waar nu een appartementencomplex en een verzekeringskantoor is gelegen (Marktplaats 15)⁵. Deze halle, die één geheel vormde met het belfort en eigendom was van de stad, wordt vermeld in enkele 14de t.e.m. 16de-eeuwse bronnen (Gysseling 1950, 137). In de stadsrekeningen zijn er enkele bijzonderheden te vinden over deze halle. Ze bestond uit een grote zaal waar niet alleen de jaarmarkt werd gehouden, maar ook het laken werden gekeurd. Het gelijkvloers van de halle was de 'Roef': een lage zaal ondersteund door grote pijlers. Hier konden zo'n vijftiental handelaars hun waar uitstellen (Feys & Van De Castele 1873, 66, 543-545). De stadshalle werd verwoest op het einde van de 16de eeuw. Ten noorden van het complex belfort/stadshalle lagen het stadhuis en de gevangenis ('*Ghysselhuus*')⁶.

⁵ Tijdens de bouw van dit gebouw vond jammer genoeg geen archeologische begeleiding plaats. Volgens ooggetuigen zou men toen, tijdens de werkzaamheden, op gewelven, opgebouwd uit grote moefen, zijn gestoten.

⁶ Zie Meulemeester 1994 voor uitgebreide informatie hieromtrent.

Fig. 6. Cartografische bronnen. De plek van de lakenhalle/herberg is in een doorzichtig geel aangegeven.

1. Detail uit de kaart van Oudenburg van J. van Deventer (1557-1573).
2. Detail van Oudenburg uit de kaart van P. Claeissens de Jongere, naar P. Pourbus (eind 16de eeuw).
3. Detail uit de gravure van A. Sanderus (1641).
4. Detail van Oudenburg uit de kaart van A. (de) Villegas (17de eeuw).
5. Detail van Oudenburg uit de kaart van J. de Ferraris (1771-1178).
6. Detail uit de buurtwegenatlas (1840-1845).

1

2

Fig. 7. Oude postkaarten met zicht op herberg *De Sleutel*.

1. Situatie aan het begin van de 20ste eeuw. Opname vanuit het zuiden.

2. Situatie 1914. Opname vanuit het noordwesten.

6. Cartografische bronnen

De cartografische bronnen geven informatie over de aard, omvang en uitzicht van de bewoning. Alhoewel het bestaan van de lakenhalle op basis van historische bronnen met

zekerheid kan gesteld worden, staat ze op geen enkele kaart afgebeeld. De oudste iconografische bronnen, de kaart van Jacob van Deventer (1557-1573) en de voorstelling van Oudenburg op de kaart van het Brugse Vrije van Pieter Claeissens de Jongere laten namelijk de situatie zien na de verkoop van de lakenhalle door de stad in 1562 (Fig. 6: 1 en 2). Op deze kaarten is geen groot gebouw meer te zien omdat de stad aan de koper had opgelegd dat de halle, die toen in bouwvallige staat verkeerde, werd gesloopt en vervangen door een huis met twee verdiepingen (Feys & Van De Castele 1873, 566). Het gebouw op de hoek van de Hoogstraat met het Marktpllein op de kaart van Pieter Claeissens de Jongere beantwoordt aan deze beschrijving. Het complex belfort/stadshalle daarentegen is op beide kaarten nog wél te onderscheiden; dit complex werd pas verwoest in 1590.

Voor de 17de eeuw zijn er twee iconografische bronnen voorhanden: de kaart van kanunnik Antonius Sanderus en die van A. (de) Villegas. Op de omstreeks 1641 gegraveerde kaart van Sanderus, met zicht in vogelperspectief op Oudenburg, is op de hoek van de Hoogstraat met het Marktpllein een eerder groot en statig gebouw te onderscheiden (Fig. 6: 3). Wellicht gaat het om hetzelfde gebouw dat op de kaart van Pieter Claeissens de Jongere staat. Uit de kaart van A. (de) Villegas zijn er wegens het geschematiseerd karakter geen gegevens uit af te leiden.

Op de kaart van Joseph de Ferraris (1771-1778) is op de hoek van de Hoogstraat met het Marktpllein de aanzet van een huizenrij, die zich uitstrekt langsheen het Marktpllein, te zien (Fig. 6: 5).

In de periode dat de buurtwegenatlas werd opgesteld (1840-1845), was geheel de hoek van de Hoogstraat met het Marktpllein dichtgebouwd (Fig. 6: 6). Het gebouw op de hoek (172) had toen de functie van woonhuis. Het was eigendom van Michel Lauters, de toenmalige secretaris van Oudenburg. Naast dit huis lag een grote tuin (173bis). Aan de voorzijde van de tuin en woning, langs de kant van de Hoogstraat, lag een langwerpige stuk grond dat eveneens als tuin werd gebruikt (173). Op de postkaart uit het begin van de 20ste eeuw is deze tuin nog zichtbaar (Fig. 7: 1).

7. Het vooronderzoek

7.1. Inleiding

Omdat de site Hoogstraat-Marktpllein op een cruciale plaats in de middeleeuws stad ligt, adviseerde de gemeentearcheoloog van Oudenburg om voorafgaand aan de werken een evaluerend onderzoek te laten plaatsvinden. De uitvoering van dit onderzoek gebeurde in maart 2009 o.l.v. Wouter Dhaeze (gemeentearcheoloog) en Sofie Vanhoutte (VIOE). De resultaten werden gepubliceerd in de reeks *Archeologische Rapporten Oudenburg* (Dhaeze & Vanhoutte 2009c). In dit hoofdstuk komen de voornaamste resultaten van dit vooronderzoek aan bod.

Vooraleer de gebruikte onderzoeksmethode en de resultaten van het proefsleuvenonderzoek te beschrijven, moet eerst een woordje gezegd worden over de staat van het terrein vóór de archeologische begeleiding. Tijdens de jaren 1946-1947 werd het gebouw dat op de hoek van

de Hoogstraat met het Marktplaatsplein stond (café Duivenlokaal) afgebroken. Deze werkzaamheden zorgden voor een aanzienlijke verstering van de archeologische lagen. Het terrein werd genivelleerd om plaats te maken voor het takelbedrijf Baeke. Ook de sloop in het najaar van 2008 van de gebouwen met huisnummer 2 en 4 aan de Hoogstraat, waarbij ook de kelders werden uitgebroken, zorgde voor een ernstige verstering van de archeologische lagen in de westelijke hoek van het terrein (fig. 4).

Fig. 8. Algemeen grondplan met situering van de proefsleuven en de erin aangetroffen sporen.

7.2. Plan van aanpak

Als methode kozen we voor het graven van een aantal proefsleuven (fig. 4 en 8). Deze proefsleuven werden gemaakt m.b.v. een rupskraan met een graafbak met een breedte van 2 m. Omdat de westzijde van het onderzoeksgebied reeds grondig was verstoord door slopingswerken (slopen woningen Hoogstraat nr. 2 en nr. 4) kwam deze zone niet in aanmerking voor het evaluerende onderzoek. Hoewel het trekken van proefsleuven in een stadscontext weinig wordt toegepast - meestal gaat men onmiddellijk over tot een opgraving - biedt het de kans om op een snelle manier de stratigrafie van het terrein te begrijpen. Om veiligheidsredenen (instortingsgevaar of gevaar van het wegzakken van belendende constructies) en omwille van de grondwaterstand kon tijdens het proefonderzoek het moederzand niet worden bereikt, wel het onderste pakket van de middeleeuwse ophogingslagen.

7.3. Resultaten

In totaal werden vier proefsleuven getrokken (fig. 4 en 8). Deze proefsleuven worden hieronder afzonderlijk behandeld. De nummering van de sporen is niet dezelfde als die van het vervolgonderzoek. In dit hoofdstuk worden enkel de hoofdlijnen van het voordonderzoek geschetst, voor meer details verwijzen we naar het rapport (Dhaeze & Vanhoutte 2009c).

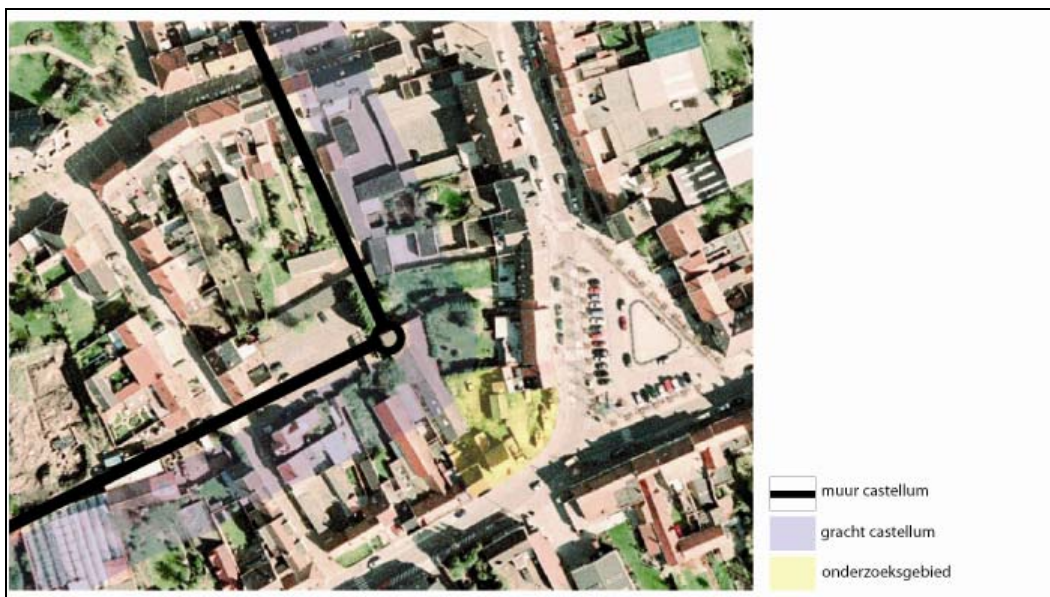

Fig. 9. Luchtfoto van de zone ten westen van de markt met projectie van de ommuring en gracht van het laat-Romeinse *castrum* en het onderzoeksgebied.

7.3.1. Proefsleuf 1

Een eerste, korte proefsleuf werd getrokken in de noordwestelijke hoek van het onderzoeksgebied. Deze had afmetingen van 4,9 op 2 m en was NW-ZO georiënteerd. De proefsleuf werd gegraven tot op een diepte van ca. 3,80 m onder het maaiveld. De bovenste helft van de proefsleuf bestond uit een dik pakket recent puin afgedekt door een dik pakket

teelaarde. In de onderste helft van de proefsleuf kwamen middeleeuwse en latere ophogingslagen aan het licht (fig. 10). Het betroffen pakketten donkergrijs kleiig zand met een sterk humeus karakter. Op de bodem van de proefsleuf werd de bovenkant van een laag bleek zand aangesneden, die wellicht te interpreteren is als een volmiddeleeuwse ophogingslaag.

Het hoofddoel van het trekken van de eerste proefsleuf was na te gaan of de zuidelijke verdedigingsgracht van het laat-Romeinse *castellum* al dan niet tot hier reikte. Deze gracht had volgens S. Vanhoutte een breedte van 30 m (Vanhoutte 2007, 204). Als deze gracht op een kaart wordt geprojecteerd, dan zou in proefsleuf 1 de rand van de Romeinse gracht moeten zitten (fig. 9). De geringe grootte en diepte van de proefsleuf (er kon maar tot een diepte van net geen 4 m diep worden gegraven) lieten echter niet toe deze these te onderzoeken.

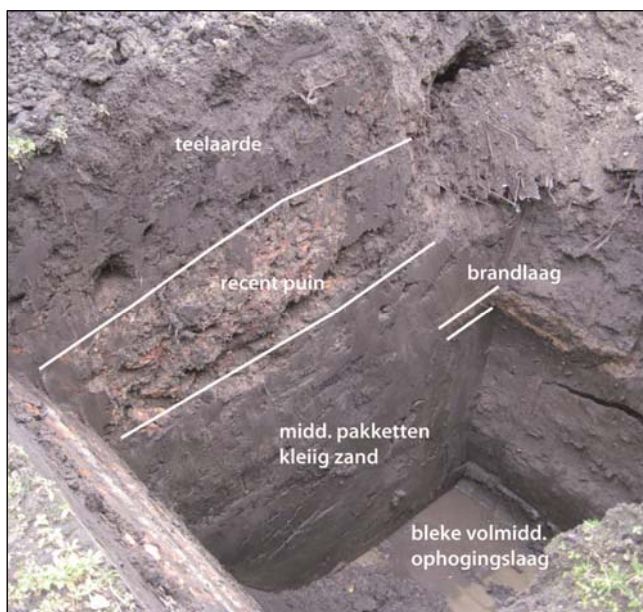

Fig. 10. Proefsleuf 1. Oostprofiel (foto: S. Vanhoutte).

7.3.2. Proefsleuf 3

Proefsleuf 3 werd schuin over het onderzoeksgebied aangelegd (fig. 8). Deze proefsleuf was NO-ZW georiënteerd en had een lengte van 28,1 m. Deze proefsleuf werd gegraven tot de diepte waar de muren van een groot laatmiddeleeuws gebouw nog intact gebleven waren (gemiddeld 1 tot 1,5 m onder het maaiveld). Het bovenste deel van de proefsleuf werd gevormd door recente puinlagen en uitbraaksporen. Op de tekening van het noordelijke profiel van deze proefsleuf (fig. 20) is de impact van deze verstoringen zeer duidelijk af te lezen. De verstoring varieert van 0,6 tot 2 m. De laatmiddeleeuwse en post-middeleeuwse muren volledig of tot een grootte diepte ontmanteld. Met uitzondering van een post-middeleeuwse muur niet ver van de noordwestelijke hoek van de proefsleuf (fig. 20) waren alle laatmiddeleeuwse en post-middeleeuwse muren uitgebroken tot minstens 1 m onder het maaiveld. Vanaf die diepte werden een aantal imposante muren van een groot middeleeuws gebouw aangesneden waaruit in het vervolgonderzoek bleek dat het de funderingsmuren van de laatmiddeleeuwse lakenhalle betrof.

Uit het waarderende onderzoek is verder gebleken dat deze brede laatmiddeleeuwse muren een zeer dik pakket vol- en laatmiddeleeuwse ophogings- en bewoningslagen sneden. De ophogingslagen bestonden uit donkergrijs en bruingrijs kleiig zand. Deze lagen hadden over het algemeen een sterk humeus karakter en bevatten veel huishoudelijk afval bestaande uit scherven in hoofdzaak gewoon grijs aardewerk, metaalslakken, dierlijk bot (slachtafval) en gesteentefragmenten. De scherven plaatsen deze lagen in de 12de en 13de eeuw. In dit pakket werden op twee niveaus een brandlaag bestaande uit roodverbrande grond, witgrijze aslaagjes en zwarte banden, opgemerkt. Deze brandlagen hadden zich ter plaatse gevormd. De bovenste brandlaag dekte de middeleeuwse ophogingslagen af. De tweede brandlaag werd halverwege de donkerste vol- en laatmiddeleeuwse ophogingslagen aangetroffen.

Fig. 11. Proefsleuf 3. Algemeen zicht. Opname vanuit het noordoosten.

Fig. 12. Proefsleuf 3. Algemeen zicht. Opname vanuit het zuidwesten. Op de voorgrond zuidwestelijke hoek van het laatmiddeleeuwse gebouw.

Fig. 13. Proefsleuf 3. Het centrale deel. Opname vanuit het zuidwesten.

7.3.3. Proefsleuf 2

Een tweede proefsleuf werd haaks op het terrein aangelegd (fig. 14). Deze proefsleuf was 17,6 m lang en 2 m breed en had een NNW-ZZO oriëntatie. De proefsleuf werd gegraven tot een diepte van ca. 70 cm onder het maaiveld. Op dit niveau en lager waren nog muurresten in situ bewaard (fig. 8: 11, 19, 15 en 17). De belangrijkste resten zijn een 75 à 80 cm brede muur aan de noordzijde van de proefsleuf (fig. 8: 11). De baksteenformaten (25,5 à 27 x 12 à 12,5 x 5 à 6 cm) dateren deze muur in de late Middeleeuwen. Bij het verdiepen van het grondvlak langs de noordzijde van deze muur werd haaks op deze muur; in het oostprofiel van proefsleuf 2 een bijkomende muur aangetroffen (fig. 8: 12, fig. 15). Te oordelen naar het formaat, de wijze van metsen en de muurwerkverbanden, maakte deze muur deel uit van dezelfde constructie als 11. Tijdens het vrijleggen van de zone tussen kwam heel wat aardewerk en dierlijk bot uit de 15de-16de eeuw aan het licht. Het is duidelijk dat men zich op deze plaats heeft ontdaan van huishoudelijk afval. Wellicht is hier sprake van een beerput.

In het zuidelijke uiteinde van de proefsleuf werden de laatste restanten van de noordwestelijke hoek van het laatmiddeleeuwse gebouw aangetroffen (fig. 8: 18, fig. 18).

Fig. 14. Proefsleuf 2. Algemeen zicht op het noordelijke en centrale deel. Opname vanuit het zuiden.
Fig. 15. Proefsleuf 2. Muren 11 en 12. Opname vanuit het noordwesten.

Fig. 16. Proefsleuf 2. Spoor 18. Laatste restanten van de noordwestelijke hoek van het grote laatmiddeleeuwse gebouw. Opname vanuit het noordwesten.

7.3.4. Proefsleuf 4

Onmiddellijk naast proefsleuf 4 werd een bijkomende proefsleuf van 2,30 à 2,90 op 15,60 m gegraven (fig. 8). Deze proefsleuf werd stelselmatig afgegraven tot op het niveau van de grondwatertafel. Zoals het geval was met de eerste proefsleuf, was het ook hier initieel de bedoeling om, naast de middeleeuwse en post-middeleeuwse bodemopbouw, eventuele Romeinse sporen te traceren. Op een eerste niveau (ca. 70 cm onder het maaiveld) kwamen bewoningssporen uit de late Middeleeuwen aan het licht. Een deel van de sporen sluit aan bij sporen die in proefsleuf 2 waren aangesneden. Aan de noordzijde van de proefsleuf kwam een vierkante structuur, wellicht een beerput, aan het licht (fig. 8: 19).

In de zuidelijke helft van proefsleuf 4 en langs de zuidwestelijke zijde van proefsleuf 2 werden enkele muren, een uitbraakspoor van een muur en een haardplaat van een klein laatmiddeleeuwse gebouw gevonden (fig. 8: 17, 23 t.e.m. 27). Muren 23, 24 en 17 bestonden uit gerecupereerde rode en gele bakstenen. Deze muren waren minder breed, minder diep gefundeerd en minder zorgvuldig opgebouwd als de muren van het grote laatmiddeleeuwse gebouw aangetroffen in proefsleuf 3. De haardplaat (fig. 8: 26) mat 60 bij 80 cm en bestond uit één laag met brokken rode baksteen.

Nadat het eerste opgravingsvlak was gedocumenteerd, werd de proefsleuf verdiept. Tijdens het verdiepen werden hoofdzakelijk dikke pakketten vol- en laatmiddeleeuwse ophogingslagen aangesneden die qua opbouw en textuur dezelfde waren als deze aangetroffen op de rest van het terrein. Dit pakket werd doorsneden door een aantal grote kuilen met een opvulling rijk aan metaalslakken. Een Romeins niveau of Romeinse sporen werden niet aangetroffen.

7.4. Besluit

Een belangrijke vaststelling was dat het terrein door oudere en meer recente vergravingen (1946-1947, 2008) zwaar is verstoord. Doordat de diepte van uitbraak varieerde van plaats tot plaats, was het terrein bovendien zwaar geaccidenteerd. Deze zware verstoring legde een zware hypotheek op de bewaringsgraad van de archeologische structuren. De uitbraakwoede zorgde ervoor dat in het beste geval enkel de funderingen nog waren bewaard gebleven.

De voornaamste structuren die tijdens het vooronderzoek aan het licht waren gekomen waren enerzijds de fundering van een groot laatmiddeleeuws gebouw in de oostelijke helft van het onderzoeksterrein en één of twee laatmiddeleeuwse woonhuizen in de noordwestelijke deel van het onderzoeksgebied.

Doordat er gekozen was voor de methode van proefsleuven, kon een goed beeld gevormd worden van de bodemopbouw en stratigrafie van het terrein. In proefsleuf 4 en op enkele plaatsen in proefsleuf 2 werden de oudste volmiddeleeuwse ophogingslagen bereikt. Het proefonderzoek leerde dat de laatmiddeleeuwse bewoning ingeplant was op dikke pakketten vol- en laatmiddeleeuwse ophogingslagen. Tussen de vol- en laatmiddeleeuwse ophogingslagen werden evenwel ook oudere bewoningslagen aangetroffen. Een eventueel Romeins niveau werd niet bereikt.

8. Het onderzoek

8.1. Inleiding

Hoewel het terrein zwaar was verstoord, waren er nog heel wat mogelijkheden voor een vervolgonderzoek. In functie van een verdere exploratie van de funderingen van de laatmiddeleeuwse halle, besloten we enkel de oostelijke helft van het onderzoeksgebied verder te onderzoeken. Het westelijke deel werd niet verder onderzocht omdat dit deel te zwaar verstoord was door het uitbreken van de kelders van de voormalige woningen langs de Hoogstraat 2 en 4. Ook het noordelijke deel besloten we niet verder te onderzoeken. De voornaamste reden hiervoor is dat het proefsleuvenonderzoek genoeg heeft geleerd.

8.2. Onderzoeksvragen

Rekening houdende met het vooronderzoek kon een aantal duidelijke onderzoeksvragen worden gesteld:

-Was er Romeinse bewoning op deze plek en zo ja, wat is de aard daarvan? In de Romeinse tijd lag het onderzoeksgebied net buiten het *castellum*, in de civiele nederzetting.

-Zijn de brede muren die in proefsleuf 3 en in het zuidelijke korte uiteinde van proefsleuf 2 te vereenzelvigen met de in de historische bronnen vermelde lakenhalle? En zo ja, hoe zag het grondplan eruit?

-Is er aanduiding voor oudere middeleeuwse bewoning (die voorafgaat aan de lakenhalle)?

8.3. Plan van aanpak

Voor het bepalen van de diepte van het eerste opgravingsvlak, baseerden we ons op het noordelijke profiel van proefsleuf 3 (fig. 20). Tijdens de volledige duur van het onderzoek werd dit profiel als referentieprofiel gehanteerd. Het terrein werd afgegraven tot een diepte van gemiddeld 100 cm onder het maaiveld. Nadat het eerste vlak was gegraven werd door de landmeter het meetgrid uitgezet. Nadat het eerste vlak was afgewerkt, werd beslist om de opgravingsput in diverse sectoren op te splitsen (fig. 17). Vervolgens werd er per sector verdiept waarbij de opgravingsvlakken in de mate van het mogelijke op dezelfde dieptes werden aangelegd. Bij het bepalen van de dieptes werd rekening gehouden met het referentieprofiel. Na een bepaalde periode beslisten we om bemaling te laten steken. Dit moest ons toelaten om de onderste niveaus te kunnen onderzoeken, diepe coupes te maken en het referentieprofiel te vervolledigen.

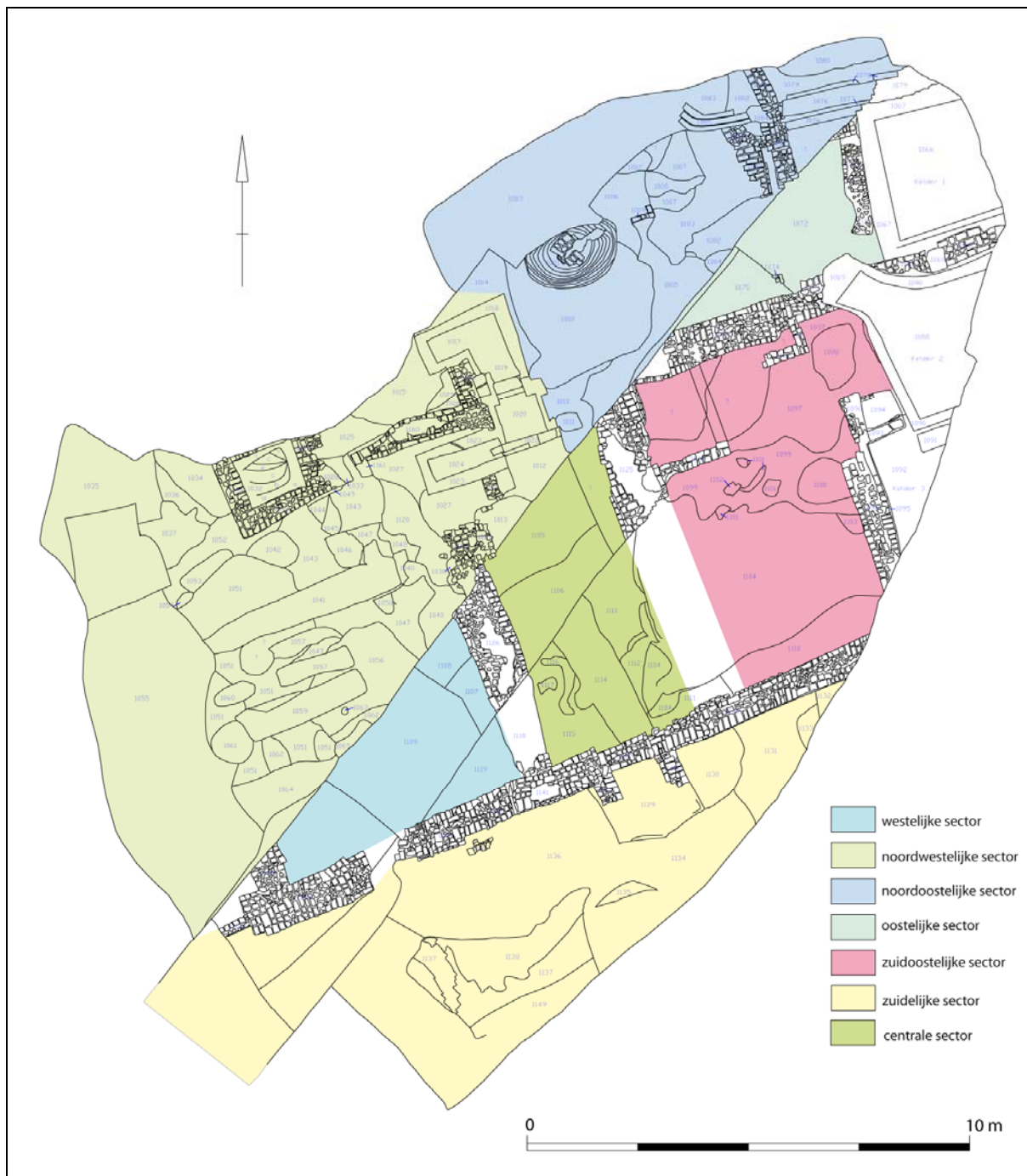

Fig. 17. De opgravingsput (GP1) opgedeeld in sectoren.

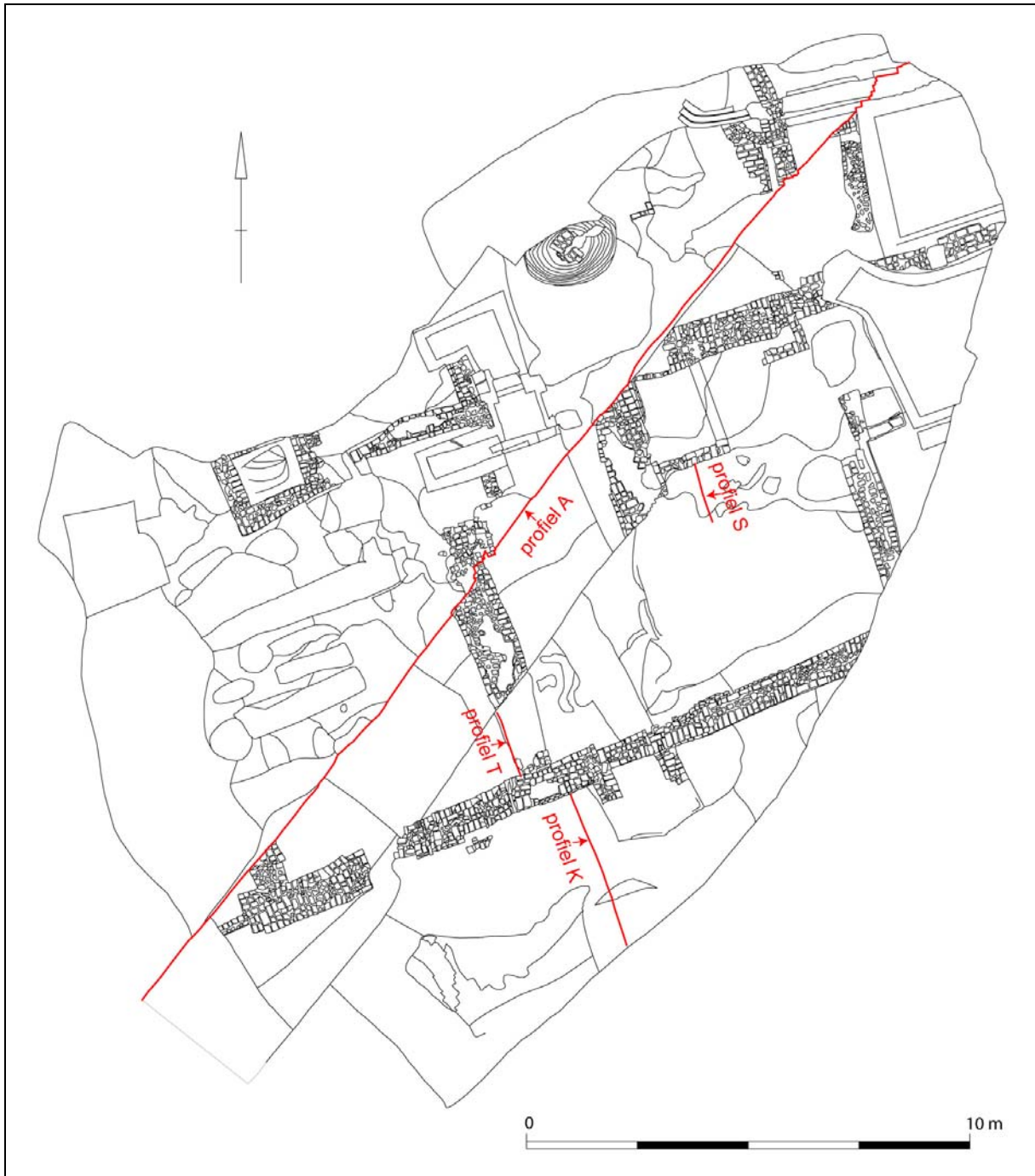

Fig. 18. Positie van de in het rapport behandelde profielen en coupes. Als achtergrondlaag werd het eerste grondplan gebruikt.

Fig. 19. Samengesteld plan met situering van de voornaamste structuren van de 14de eeuw tot heden.

Legende:

1	zuidelijke muur halle	11	beerput 1	21	onderzijde subrecente koker
2	toegang tot kelder 1 (halle)	12	onbepaalde structuur (halle)	22	subrecente kelder 1
3	westelijke muur halle	13	noordelijke uitbouw halle	23	subrecente kelder 2
4	noordelijke muur halle	14	haardplaat 1	24	subrecente kelder 3
5	westelijke tussenmuur halle	15	haardplaat 2	25	subrecente kelder 4
6	centrale tussenmuur halle	16	beerput 2	26	laatmiddeleeuwse gracht
7	oostelijke tussenmuur halle	17	muur (periode ?)		
8	noordmuur kelder 2 (halle)	18	muur (periode ?)		
9	kelder 1 (halle)	19	muur (periode ?)		
10	kelder 2 (halle)	20	subrecente citerne		

8.4. Het referentieprofiel en de stratigrafie

De noordelijke wand van proefsleuf 3 werd tijdens de opgravingen gebruikt als referentieprofiel. Voor het bepalen van de diepte van de verschillende opgravingsvlakken, baseerden we ons hoofdzakelijk op dit referentieprofiel. Op de laatste opgravingsdag werden delen van het profiel verdiept tot aan de moederbodem (pleistoceen zand). De nummers in het vet verwijzen naar deze op de tekening van profiel A (fig. 20, 21 en 22).

Het pleistocene zand werd bereikt op een diepte van 3,55 m onder het maaiveld (148). Dit werd afgedekt door een compacte, humeuze, bruingrijze, vondstloze laag vermengd met lenzen pleistoceen zand (147). Deze laag varieerde in dikte van 5 tot 25 cm. Wellicht betreft het een verspitte of bewerkte horizont. In deze laag kwamen, met uitzondering van een fragment dierlijk bot en een scherf, geen vondsten aan het licht. Deze laag werd ook herkend in profiel V (laag 14). Daar werden naast enkele fragmenten bot, Doornikse kalksteen en dakpan een vijftal scherven uit de Romeinse, vroeg- en volmiddeleeuwse periode aangetroffen. Bovenop deze bruine, compacte laag werd een 25 à 40 cm dik pakket van een drietal duidelijk van elkaar te onderscheiden zandige lagen vastgesteld (101, 108, 142-145, 151, 155, 156, 175). Deze lagen bestaan uit bleekgrijs zand, onderbroken door wat humeuze vlekken en lensjes (middeleeuwse ophogingslaag fase 1).

Deze ophogingslagen werden afgedekt door een ophogingslaag met een heel ander karakter: een sterk verspitte, grijze, zandige laag met witgrijze zandlenzen (106, 107, 154) (middeleeuwse ophogingslaag fase 2). Dit pakket wordt verder gekenmerkt door harde concreties (kalkbrokjes) en enkele roestbrokjes. De vondsten die in deze laag en de eronderliggende lagen (101, 108, 142-145, 151, 155, 156, 175) voorkomen, worden gekenmerkt door het fragmentarische karakter ervan. Vondstnummer 1905 bestaan uit kleine tot middelgrote brokken ijzerslak, veldsteen, gedraaid grijs aardewerk en Rijnlands roodbeschilderd aardewerk uit de volle Middeleeuwen. In vondstnummer 1914 werden naast scherven grijs aardewerk en Rijnlands roodbeschilderd een scherf met schelpengruisvershraling en een scherf van een oxiderend gebakken, handgevormde pot met zwarte kern, aangetroffen. In Vlaanderen komt handgevormd aardewerk met zwarte kern voor in contexten uit de 10de en 11de eeuw (De Grootte 2008, 325). Aardewerk met schelpgruisvershraling wordt in Vlaanderen aangetroffen in contexten uit de 9de tot de 11de eeuw (De Grootte 2008, 333). In dit pakket kwam ook de schedelpan van een kind aan het licht. Uit deze gegevens kunnen we opmaken dat de eerste fase van ophoging te plaatsen is in de 10-11de eeuw, in het begin van de volle Middeleeuwen.

In het oostelijke deel van de opgravingsput werden dit pakket en de onderliggende lagen gesneden door een brede noordwest-zuidoost georiënteerde gracht. Op het profiel was duidelijk te zien dat deze gracht een heruitgraving kende. In de opvulling van deze gracht konden vier pakketten worden onderscheiden. De bodem van de gracht bestaat uit bleek beigegrijs zand met enkele vloelaagjes (179, 180). Erboven ligt een venig pakket. Dit pakket is rijk aan vondsten. Het bevat takfragmenten, smidseslakken, brokken Doornikse kalksteen, grote fragmenten dierenbot en scherven middeleeuws aardewerk. Het bovenste deel van de opvulling bestaat uit heel wat lagen ingespoeld grijswit zand van elkaar gescheiden door ofwel bruingrijze vloelaagjes of kleiige donkergrijze vloelaagjes (95, 97-100, 163-170, 172, 174, 176, 181). Het aardewerk is te plaatsen tijdens de volle Middeleeuwen. De afwezigheid van diagnostische stukken laat niet meer toe.

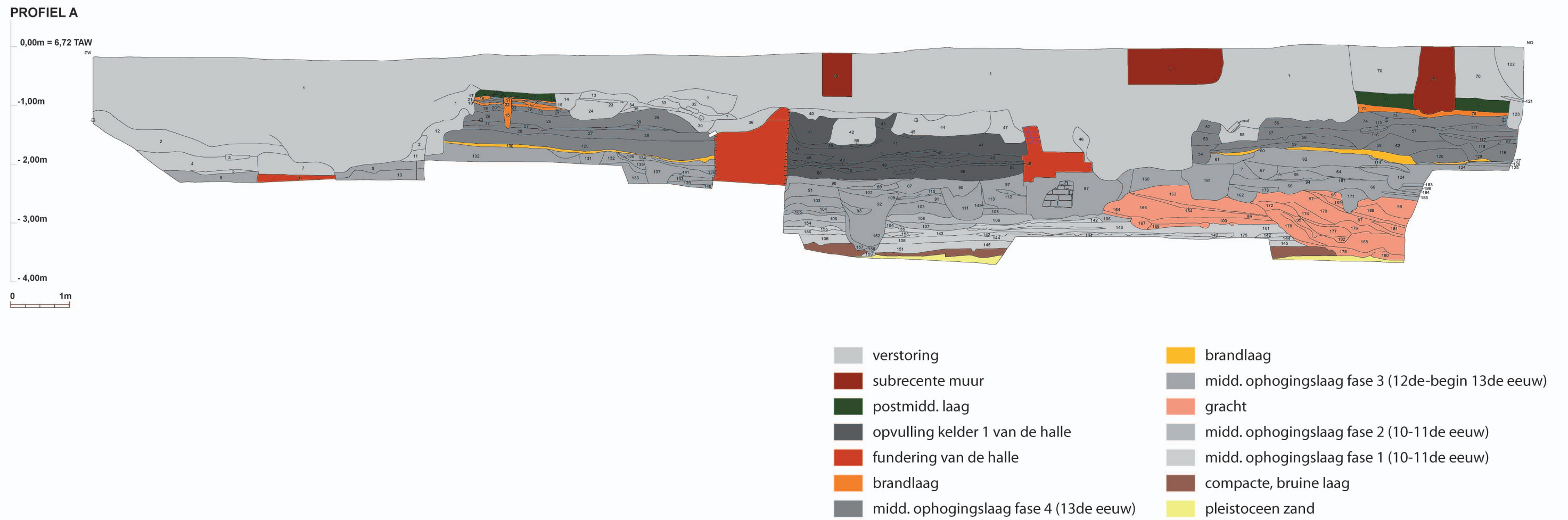

Fig. 20. Tekening profiel A - algemeen.

PROFIEL A

Fig. 21. Tekening profiel A - linkerhelft.

PROFIEL A

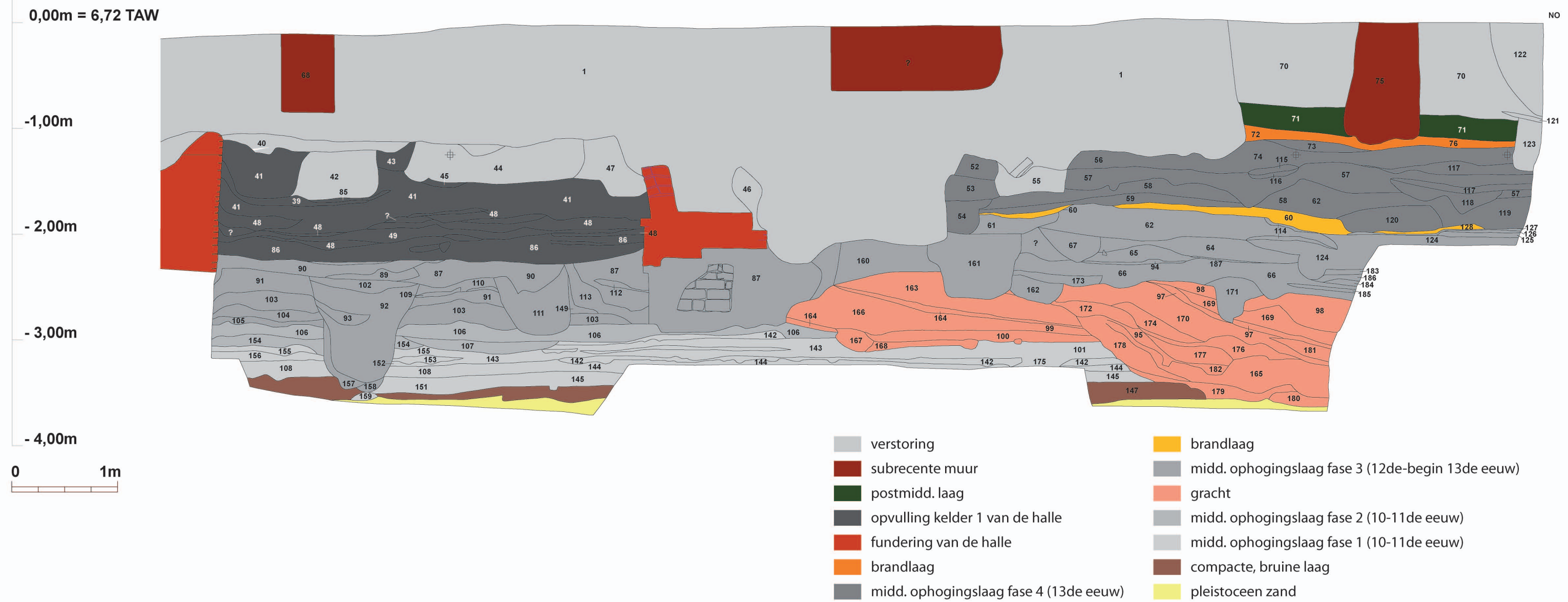

Fig. 22. Tekening profiel A - rechterhelft.

Deze gracht en de ophogingslagen uit de 10de - 11de eeuw wordt afgedekt door een ca. 70 cm dik pakket ophogingslagen. Dit pakket bestaat uit een accumulatie van humeuze, grijze tot donkergrijze lagen kleiig zand (**6, 9, 10, 101, 106-8, 131-137, 139-145, 151, 153, 154-156 en 175**). Deze ophogingslagen bevatten veel huishoudelijk afval bestaande uit scherven gewoon grijs aardewerk, metaalslakken, dierlijk bot (slachtafval) en brokken veldsteen. De diagnostische scherven dateren dit pakket in de 12de - begin 13de eeuw. Opvallend is dat de onderste ophogingslaag zeer rijk is aan metaalslakken. Doordat dit pakket op talrijke plaatsen was verstoord door jongere structuren (zoals de funderingsmuren van de laatmiddeleeuwse halle, een zeer brede middeleeuwse gracht, een grote citerne en kelders van woningen gebouwd in de 19de of 20ste eeuw), kon dit pakket slechts op een beperkt aantal plaatsen systematisch worden onderzocht. In dit pakket werden over het gehele terrein, op verschillende dieptes, zowel in grondplan als in profiel, bewoningssporen aangetroffen: voornamelijk afvalkuilen, paalkuilen, grote rechthoekige kuilen en standgreppels.

Langs het volledige profiel werd dit pakket afgedekt door een brandlaag die zich ter plaatse heeft gevormd (**60, 128 en 130**). Bovenop deze brandlaag lag opnieuw een reeks ophogingslagen bestaande uit humeus, zwartgrijs tot bruingrijs, kleiig zand (**20, 21, 25, 29, 39, 41, 43, 48, 49, 52-54, 56-59, 62, 73, 74, 86, 115-120, 128**). Ook dit pakket had een gemiddelde dikte van 70 cm. De aanwezigheid van typisch 13de-eeuws hoogversierd aardewerk, plaatst deze accumulatie ruwweg in de 13de eeuw. In de bovenste ophogingslaag werd een zilveren maille van het Graafschap Vlaanderen, geslagen te Ieper in 1180-1220 aangetroffen (bijlage 1: munt 16).

Dit pakket werd over het gehele opgravingsterrein eveneens afgedekt door een brandlaag die op 70 à 80 cm diepte onder het maaiveld zat (**18, 72**). Afgaande op het (weinige) materiaal dat in de ermee samenhangende brandlaag op GP1, in de NW-sector werd aangetroffen, kan deze brand in de loop van de 13 of 14de eeuw worden gedateerd. Een in het referentieprofiel aangetroffen basis van een paal raakte tijdens deze brand volledig verkoold (**15, 22, 31**).

Hierna werd de zogenaamde oude halle gebouwd. Op andere profielen is alleszins duidelijk te zien dat de funderingsmuren van deze halle de hierboven besproken brandlaag snijdt.

In het centrale deel van het profiel, vervat tussen de westelijke en centrale tussenmuur van de halle werd een dik pakket opvullingslagen vastgesteld (**39, 41, 43, 48, 49 en 86**). Uit het onderzoek blijkt dat hier één van de kelders van de halle lag. Twee dubbele mijten geslagen in het tweede decennium van de 15de eeuw (regeerperiode Filips de Goede) leveren een *terminus post quem* voor de opvulling van deze kelder (bijlage 1: munten 1 en 2). De lagen worden gekenmerkt door een groot percentage aan houtskoolbrokken. Puin is nauwelijks aanwezig, wel een grote hoeveelheid fragmenten dierenbot en aardewerk.

De laatste ongestoorde lagen zijn post-middeleeuwse ophogingslagen (**13, 16 en 71**).

De lagen die met een bleekgrijze kleur zijn aangeduid op figuren 20, 21 en 22 betreffen post-middeleeuwse, subrecente en recente uitbraak en ophogingen.

Fig. 23. Overzichtsfoto van het oostelijke deel van profiel A.

Fig. 24. Detailfoto van profiel A.

Fig. 25. Detailfoto van profiel A.

8.5. Bespreking van de lagen, sporen en structuren

8.5.1. Vol- en laatmiddeleeuwse ophogings- en bewoningslagen (10/11de eeuw - 13de eeuw)

Hoewel op een tweetal plaatsen het moederzand werd bereikt (een zone van 16 m², vóór het centrale deel van profiel A en een zone van 2,25 m² vóór het oostelijke uiteinde van profiel A; zie fig. 20 en 22: pleistoceen zand) werden er geen sporen uit de Romeinse periode aangetroffen. Een Romeinse verdedigingsgracht van het *castellum* werd nergens aangesneden. De reden voor het ontbreken van Romeinse sporen is niet geweten. Een mogelijkheid is dat het Romeinse leger geen bewoning toeliet onmiddellijk naast de verdedigingsgrachten. Een andere mogelijkheid is dat er tijdens de volle Middeleeuwen heel wat werkzaamheden plaatsvonden waarbij eventuele oppervlakkige Romeinse sporen werden vergraven. Eerlijkheid gebiedt wel te zeggen dat slechts op een beperkt aantal vierkante meter het pleistocene niveau werd aangesneden, waardoor het niet mogelijk is om definitief uitsluitstel te geven over het al dan niet aanwezig zijn van Romeinse sporen. Er werden wel archaeologica uit de Romeinse periode aangetroffen, maar dan enkel in jongere sporen, meer bepaald in het onderste pakket volmiddeleeuwse ophogingslagen en op de bodem van een gracht die in het oostelijke deel van de werkput aan het licht kwam.

In de onderste twee pakketten middeleeuwse ophogingslagen (fasen 1 en 2: 10-11de eeuw) werden geen sporen aangetroffen; in het pakket ophogingslagen erboven wél (fase 3: 12de-

begin 13de eeuw). In deze lagen werden paalkuilen, kuilen, greppels en grachten aangetroffen. Deze sporen bevinden zich op verschillende dieptes. Zowel in de onderste, middelste als bovenste lagen van dit pakket volmiddeleeuwse ophogingslagen werden dergelijke sporen herkend. Doordat slechts kleine zones binnenin werkput 1 konden verdiept en onderzocht worden, was het geen gemakkelijke zaak om te bepalen of deze sporen deel uitmaakten van ruimere structuren. De kuilen werden over het gehele terrein vastgesteld: in proefsleuf 4, in het referentieprofiel (137, 92/93/102/157/158, 111, 161) en in werkput 1. In grondplan vertonen deze kuilen een rechthoekige of vierkante vorm met afgeronde hoeken met zijdes variërend van ca. 70 tot ca. 200 cm, in coupe hebben deze kuilen rechte of schuine wanden en de bodem is ofwel gebogen ofwel vlak. De diepte kan aanzienlijk variëren alsook de opvulling ervan: sommige bestaan uit een homogene vulling, andere kuilen hebben een heterogene vulling. Deze kuilen leverden geen vondsten op. Hun functie is onbekend. Het is niet uit te sluiten dat enkele als paalkuilen zijn te interpreteren.

Fig. 26. Palenrij S1361, S1360 en S1348. Grondplan en coupes.

In de westelijke en noordwestelijke sector kwamen drie paalkuilen aan het licht die deel uitmaakten van een niet gedefinieerde constructie (S1348, 1360 en 1361). Deze paalkuilen lagen parallel met de rooilijn en waren alle drie tot dezelfde diepte gegraven (fig. 26).

Verspreid over het opgravingsvlak en in heel wat profielen werden ook greppels aangesneden. Een deel ervan kan worden bestempeld als standgreppel, een ander deel als afwateringsgreppel. In het oostelijke deel van het referentieprofiel werden een aantal van dergelijke greppels onderscheiden (67, 162, 171, bodem 124), alsook in de noordwestelijke sector op grondplan 11 (S1406) en in de zuidoostelijke sector op meerdere grondplannen

(S1304). Op de laatste opgravingsdag werd bij het machinaal verdiepen van het grondvlak naar het moederzand het mogelijke vervolg van S1406 (in de noordwestelijke sector) aangesneden (fig. 27).

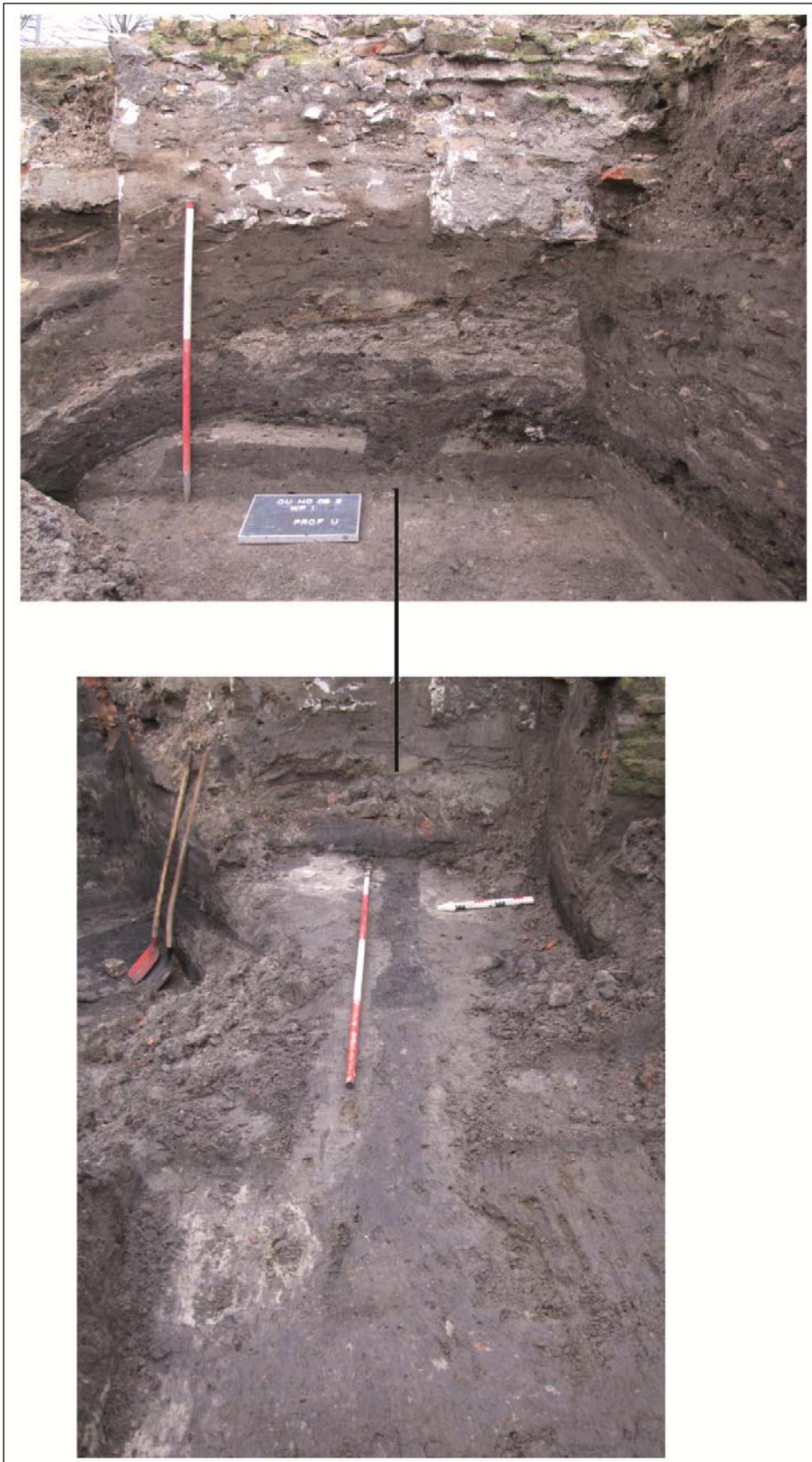

Fig. 27. Greppel in zuidoostelijke sector.

Een laatste categorie van volmiddeleeuwse bewoningssporen zijn de grachten. In de noordwestelijke sector werd een dergelijk spoor aangesneden (S1402). Een ander, wellicht deel uitmakend van dezelfde gracht, werd verderop aangesneden (S1238 en 1289). Ook deze gracht ligt parallel met de rooilijn van de Hoogstraat.

Fig. 28. Fragment bot (rib?) met een ingesneden versiering bestaande uit concentrische cirkels en halve bogen. Gevonden in de middeleeuwse ophogingslaag – fase 3 (12de – begin 13de eeuw).

De site werd afgedekt door een brandlaag. In de noordwestelijke sector werd in deze laag (S1331) een groot aantal afvalproducten van ijzerbewerking aangetroffen. De bulk van dit afval wordt ingenomen door smidseslakken, waarbij een aantal mooie calotvormige exemplaren werden gerecupereerd en een drietal slakken met gat veroorzaakt door de luchttoevoer (fig. 29), en een aantal ovenschouwfragmenten. Op dezelfde plek werden ook een aantal smeltkroesfragmenten gevonden. Deze wijzen op kopersmelterij en -gieterij.

Fig. 29. Een smidseslak met gat veroorzaakt door luchttoevoer (foto G. Van Rompaey).

In de bovenste pakket aan middeleeuwse ophogingslagen (fase 4: 13de eeuw) werden weinig structuren aangetroffen. In de noordwestelijke sector werd onder de bovenste laag van dit pakket de bodem van een oventje aangetroffen. De haardplaat zelf bestaat uit een dikke korst oranjegeel verbrande leem met houtskoolvlekken. De haardplaat die een diameter heeft van ca. 95 cm werd aangelegd op een ca. 170 cm brede kleiplaat (fig. 30). Mogelijks is een verbrande paal, opgemerkt in profiel A, hiermee in verband te brengen (Fig. 21: nr. 15).

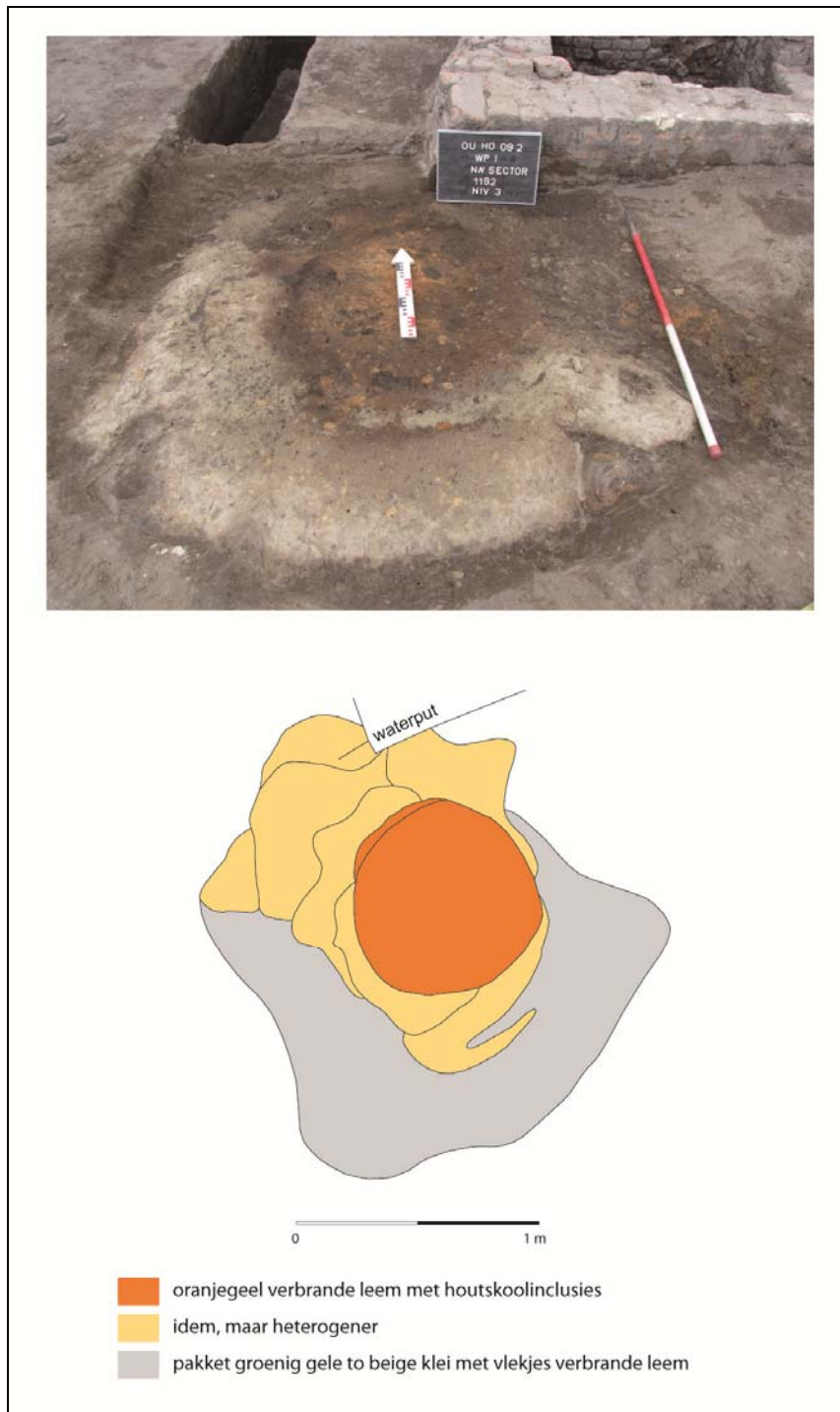

Fig. 30. Haardplaat.

Fig. 31. Gesp met integrale plaat (koperlegering). Gevonden in de middeleeuwse ophogingslaag – fase 4 (13de eeuw) (lengte: 6,9 cm) (foto G. Van Rompaey).

8.5.2. Laatmiddeleeuwse gracht (13de eeuw)

In de zuidelijke helft van de werkput werd een brede en diepe middeleeuwse gracht aangesneden (fig. 32 t.e.m. 34). Deze gracht is ZW-NO georiënteerd en verloopt parallel met de Hoogstraat. De bodem van de gracht werd bereikt op een diepte van ca. 3,69 m onder het huidige maaiveld (3,03 TAW). Van deze gracht kon enkel de noordzijde gedocumenteerd worden (over een breedte van ca. 5,70 m), de andere helft lag buiten de opgravingsput en onder het huidige wegtracé. De noordelijke rand van deze gracht, die overeenkomt met de oude rooilijn, wordt doorsneden door de zuidelijke muur van het laatmiddeleeuwse gebouw in baksteen. De totale breedte van de gracht wordt geschat op ruim 10 m.

Deze gracht werd ten vroegste gegraven in de loop van de 13de eeuw. Deze gracht snijdt namelijk middeleeuwse ophogingslagen met materiaal dat dateert uit deze periode (vondstnummers 1923, 1924 en 1928). In de onderste en middelste opvullingslagen van de gracht werd materiaal uit de 13de eeuw aangetroffen (vondstnummers 1932, 1910, 1909), in de bovenste drie lagen werd ook materiaal uit de 14de eeuw aangetroffen (vondstnummers 1197, 1173, 1136).

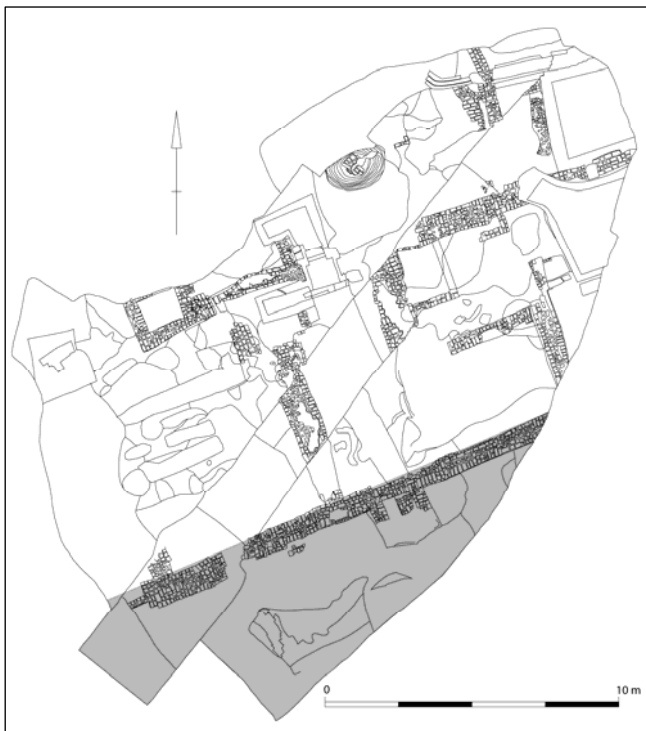

Fig. 32. Samengesteld grondplan met in een grijze opvulling het verloop van de laatmiddeleeuwse gracht.

In de bijdrage voor de kroniek van *Archaeologia Mediaevalis* opperden we de mogelijkheid dat, gezien het monumentale karakter ervan, het de gracht betrof die omstreeks 1128 in opdracht van Willem Clito werd gegraven. Volgens Galbertus van Brugge liet Willem Clito, een van de pretendenten van het graafschap Vlaanderen, in dat jaar in Oudenburg een omwalling aanleggen en een gracht graven (*'Eodem tempore comes Willelmus Oldenburg circumsepiri et fossatis firmari praecepit'*). Deze hypothese kan echter door een tweetal argumenten worden ontkracht. Vooreerst is het aannemelijker dat de gracht gegraven in opdracht van Clito veeleer te vereenzelvigen is met de ca. 90 m meer zuidwaarts gelegen Stedebeek (Gysseling 1950, 56). Bovendien is de tijdens de opgravingen aangetroffen gracht ongeveer een eeuw jonger: de gracht aan de Hoogstraat snijdt ophogingslagen uit de 12de en

het begin van de 13de eeuw, terwijl de gracht van Clito uit het begin van de 12de eeuw stamt. De vraag is nu hoe deze gracht dan wel moet worden geïnterpreteerd. De grootte van de structuur lijkt een functie als 'gewone' afwateringsgracht uit te sluiten. Feit is dat deze brede gracht niet de enige is in haar soort. Tijdens de archeologische begeleiding van de rioleringswerken en wegeniswerken in de omgeving van de Zuidpoort werden ter hoogte van de Hoogstraat en Weststraat verschillende brede afwateringsgrachten aangesneden die bijna even imposant waren als die van de opgraving en die bovendien uit hetzelfde tijdvak dateren (Dhaeze & Vanhoutte 2011).

Fig. 33. Profiel K. Laatmiddeleeuwse gracht.

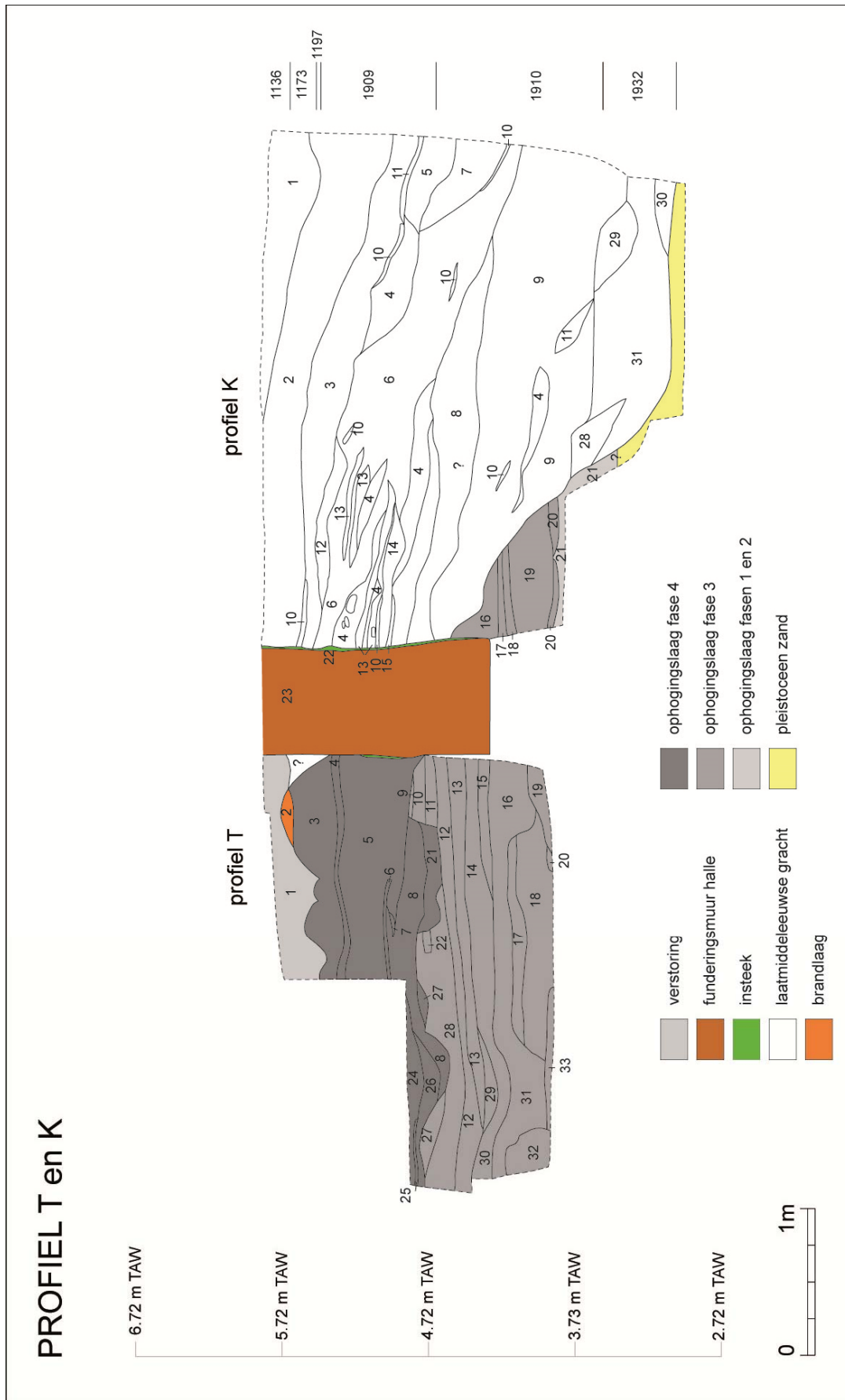

Fig. 34. Tekening profiel T en K.

8.5.3. Laatmiddeleeuws en post-middeleeuws gebouw in baksteen

8.5.3.1. Fase 1: Laatmiddeleeuwse halle

Na het dempen van de hierboven besproken laatmiddeleeuwse gracht, werd een grote constructie in baksteen gebouwd (fig. 35). Het gebouw was ZO-NW georiënteerd en lag haaks op de markt. Het had een rechthoekig grondplan met een breedte van 8,75 m en een lengte van minimaal 21,50 m. De oostelijke, korte zijde lag buiten de opgravingsput, onder het voetpad van het Marktpllein. Uitgaand van de veronderstelling dat deze zijde tot aan de rooilijn van de huidige bebouwing langs het Marktpllein en de Marktstraat kwam, was de totale lengte van het gebouw ongeveer 23,50 m. De voorzijde van het gebouw volgde niet de rooilijn van de huidige bebouwing langs de Hoogstraat, maar wel de oude rooilijn, een goede 5 m meer inwaarts. In de Hoogstraat zijn er nu trouwens nog altijd een aantal huizen die de oude rooilijn volgen (Hoogstraat 14, 16, 18 en 24). Op twee plaatsen was de fundering onderbroken. Een eerste onderbreking bevond zich op 1,6 m ten oosten van de zuidwesthoek van het gebouw (fig. 35: 7). Een tweede onderbreking bevindt zich onmiddellijk ten oosten van de noordwesthoek van het gebouw. De reden hiervan is niet duidelijk.

Behalve restanten van de vier buitenmuren werden twee tussenmuren met een tussenafstand van 3,25 m opgegraven. Daaruit kunnen we opmaken dat het gelijkvloers van dit gebouw uit drie vertrekken bestond. Ertussen lag een kruipkelder die via een trap in de uitbouw aan de voorzijde van het gebouw kon worden bereikt (kelder 1) (fig. 35: 1 en 2). Van deze keldertrap was nog (de fundering van) één trede bewaard. De kelder was wellicht afgedekt met een tongewelf. Een vlijlaagje bestaande uit compact laagje met brokjes kalkmortel is het enige wat nog van het vloerniveau van deze kelder restte. De maximale hoogte van de kelder bedroeg wellicht niet veel meer dan 120 cm. Een tweede kelder (kelder 2) bevond zich ingeklemd tussen de oostelijke tussenmuur en de zuidmuur (fig. 35: 3). De kelder nam niet de volledige breedte van het gebouw in beslag, maar slechts ongeveer de helft. De binnenafmetingen bedroegen 3,75 m in de lengte en 3,50 m in de breedte. De binnenkant van de kelder was uitgeplakt met een fijn laagje witte kalkmortel.

De muren van dit gebouw waren, de beerput uitgezonderd, allemaal even diep gefundeerd. T.o.v. het laatmiddeleeuwse looppniveau was dit tot een diepte van 1,40 à 1,50 m (ca. 2,20 à 2,30 m onder het maaiveld). De fundering was onderaan 0,90 m breed, ter hoogte van de opstand was de muur zo'n 0,60 m breed. Voor de muren werden voornamelijk rode, hier en daar gele bakstenen gebruikt. De bakstenen waren gemetseld met grijsgroene leem; vanaf de opstand gebruikte men kalkmortel. De onderste lagen van de fundering werden met meer zorg gelegd dan de lagen erboven. De onderste vijf lagen waren in staand verband gemetst, de lagen erboven in wild verband. De fundering was opgebouwd uit volledige, driekwart en halve bakstenen. Er werden verschillende formaten door elkaar gebruikt: 30 x 14 x 8 cm, 27/28 x 12,5 x 6,5 cm, 26 x 12 x 5,5 cm, 24/25 x 11,5 x 5,5 cm. Wat wel opvalt, is dat men voor de onderste rijen de voorkeur gaf aan grotere formaten dan in de rijen erboven.

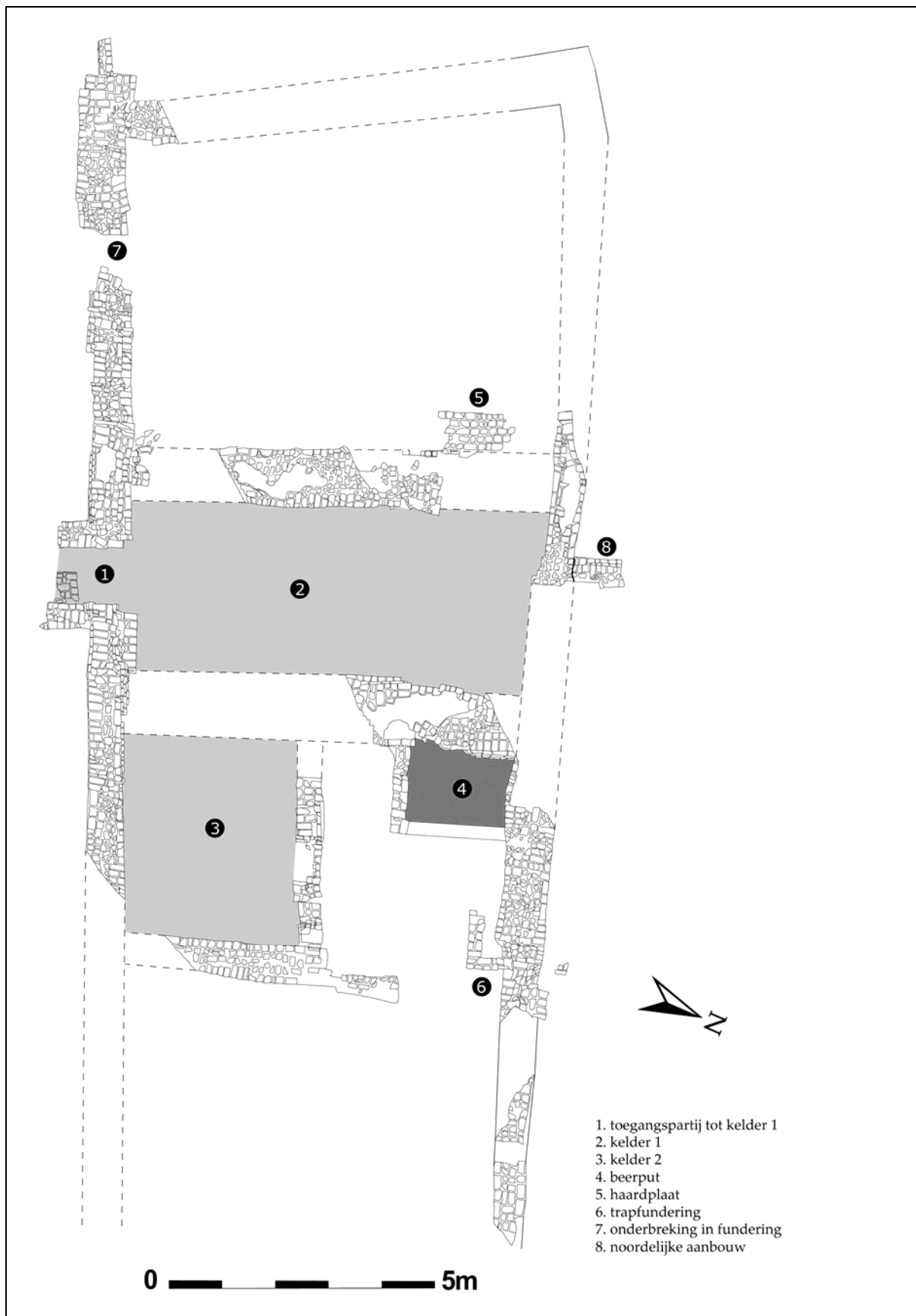

Fig. 35. Plan met restanten van de fundering van de halle.

Fig. 36. Zuidelijke muur van halle (opname vanuit W).

Fig. 37. Zicht op oostelijk deel van de noordmuur van de halle (opname vanuit W).

Loopniveaus of vloeren die te koppelen zijn aan dit gebouw zijn niet bewaard gebleven. De enige structuur waaraan het loopniveau kan gekoppeld worden, is een fragment van een haardplaat aangebouwd tegen de westzijde van de westelijke tussenmuur (fig. 19: 14; fig. 35: 5). Deze haardplaat bevond zich op een diepte van 1,11 m onder het maaiveld. Deze haardplaat was opgebouwd kwart, halve en $\frac{3}{4}$ bakstenen.

Fig. 38. Zicht op de binnenzijde van de beerput (opname vanuit O).

In de hoek gevormd door de oostelijke tussenmuur en de noordelijke muur bevond zich een beerput (fig. 35: 4; fig. 38). Het was een in verband gemetselde rechthoekige constructie met binnenwerkse zijdes van 1,35 op 1,80 m. De noordelijke wand werd gevormd door de noordelijke buitenmuur, de westelijke wand door de oostelijke tussenmuur; de andere wanden bestonden uit 0,25 à 0,30 m dikke, bakstenen muren. Deze muren waren opgebouwd uit rode, in mindere mate uit gele baksteen (baksteenformaat: 26à27 x 12à13 x 5,5à6 cm). De wanden van de beerput werden aangelegd tot het niveau van het pleistocene zand. De totale hoogte van de beerput bedroeg ca. 3,20 m. De beerput had een inhoud van ca. 7,7 m³. Uit het muurwerkverband kon worden afgeleid dat de beerput uit de aanlegfase van het grote laatmiddeleeuwse gebouw stamde.

Daarnaast kwamen nog een aantal kleinere bijkomende structuren aan het licht. Halverwege het gebouw, aan de buitenzijde van de noordelijke muur werd een muur koud aangebouwd (fig. 35: 8; fig. 19: 13;). Ongetwijfeld gaat het om een latere aanbouw. Deze muur kon slechts over een lengte van 83 cm gevolgd worden. De rest was verstoord door een 19de-eeuwse kelder (fig. 19: 25). De bouwwijze van deze muur en de formaten van de bakstenen sluit aan bij deze van de andere muren van het gebouw. In het noordelijke verlengde van de oostelijke tussenmuur kwam een kort stuk funderingsmuur met een lengte van 1,11 m en een breedte van 47 cm aan het licht (fig. 19: in het verlengde van 7). De functie van dit stuk muur is niet duidelijk. Aan de binnenzijde van de noordelijke muur, op een aantal meters ten oosten van de beerput, werd tegen deze muur een structuur bestaande uit twee korte stukken haaks op elkaar staande muren gebouwd (fig. 35: 6; fig. 19: 12). Deze muren zijn dun (ca. 25 cm) en relatief diep gefundeerd. Wellicht is deze structuur als een trapfundering te interpreteren.

Wanneer met de bouw van dit gebouw werd gestart, kan niet precies worden achterhaald. Op stratigrafische gronden kan de start van de werken pas ten vroegste op het einde van de 13de eeuw worden geplaatst; op grond van het kleinste formaat bakstenen (24/25 x 11,5 x 5,5 cm) in de 14de eeuw. De diepe en dikke funderingsmuren wijzen erop dat dit een groot gebouw was dat uit minstens 2 bouwlagen bestond.

Deze architectonische bijzonderheden, alsook het rechthoekig plan van het gebouw en de constructiedatum, laten er weinig twijfel over bestaan dat we met de resten van de in de historische bronnen vermelde lakenhalle te maken hebben. Het gaat hier niet om de in 1170 vermelde halle, maar wel die graaf Gwijde van Dampierre omstreeks 1290 liet bouwen en die nog een paar keer in de 14de-eeuwse bronnen wordt vermeld. Wat de grootte van deze halle betreft, sluit dit gebouw aan bij de kleinere type van hallen, zoals deze van Tielt (De Gryse 2005) en Deinze (21 m bij 6,75 m) (Vanhee 2008). Er werden geen resten van een houten voorloper aangetroffen. Dit betekent dat de halle van 1170, die wellicht in hout was, ergens anders moet worden gelokaliseerd.

De historische bron uit 1290 vermeldt dat het complex 29 roeden groot was (*“staende tOudenbuergh an die westzide van der maerct... groot wesende omtrent neghene ende twintich roeden lants lettelt min of meer”*). Dit slaat niet enkel op het gebouw zelf, maar op het volledige perceel (Feys & Van de Casteele 1876, 89). Indien er gerekend werd met Brugse roeden (1 Brugse roede = 14,75 m²) (Mertens & Vandewalle 2003, 73-74) dan bedroeg de oppervlakte zo’n 427,75 m². Als we van deze oppervlakte de oppervlakte van de halle aftrekken (28,75 m x 23, 50 m => 205 m²), dan schoot er nog zo’n 222,75 m² over. Dit houdt steek want een dergelijke

halle was immers meestal een vrijstaand gebouw, dat van alle kanten bereikbaar was. Vergelijkbaar hallen op het Vlaamse grondgebied waren vrijstaand, zoals die van Ieper, Poperinge (mondeline mededeling J. Decorte), Tielt (De Gryse 2005), Deinze (Vanhee 1998) en Ninove (SOLVA, Archeologie Brochure 1 Graanmarkt Ninove). We weten dat de zuidzijde en de oostzijde van het gebouw paalden aan respectievelijk de Hoogstraat en de Markt. Rekening houdend met het kadaster, dan wordt duidelijk dat de zone gelegen tussen de noordelijke muur van de halle en de noordrand van het perceel (ca. 200 m²), deel uitmaakte van het complex.

8.5.3.2. Fase 2: Aanpassingswerken op het einde van de 15de eeuw-begin 16de eeuw

In de periode eind 15de eeuw - begin 16de eeuw vonden er heel wat werkzaamheden aan de halle plaats. Het tongewelf en de trap van kelder 1 werden afgebroken, de toegang dichtgemetseld en de kelder opgevuld met dikke pakketten grijsgroene klei en afvallagen rijk aan houtskool, aardewerk en dierlijk slachtafval (fig. 39 en 40). Op fig. 24 is één van die dikke pakketten grijsgroene klei goed te onderscheiden. Het afdichten van afvallagen met een dikke pakketten klei is een veelbeproefd procedé in middeleeuwse steden. In Diksmuide en Damme bijvoorbeeld werden pakketten stadsafval afgesloten met een band klei; wellicht met als doel de stank tegen te houden (Dewilde 1992, 62; Dewilde 1995, 46). Een dubbele mijt van Karel de Stoute (1467-74)⁷ gevonden in de opvulling van het keldergat, levert een *terminus post quem* voor deze aanpassingswerken. In de opvulling van de kelder werden twee dubbele mijten van Filips de Goede (1419-28 en 1421-30) aangetroffen⁸. De datering van het aardewerk is conform een opvulling ergens in het laatste kwart van de 15de eeuw – eerste kwart van de 16de eeuw. De grote hoeveelheid houtskool in de diverse opvullingslagen van kelder 1 en het trapgat tot die kelder doet vermoeden dat een grote brand aan de oorzaak lag van deze aanpassingswerken (fig. 40). Deze werken zijn misschien te koppelen aan de in de historische bronnen vermelde aanpassingswerken in het jaar 1534.

Fig. 39. Dichtgemetselde toegang tot kelder 1. De muur is gebouwd bovenop één van de treden van de traptoegang. Rechts de opvulling van de kelder (opname vanuit NNO).

⁷ Bijlage 1: 6.

⁸ Bijlage 1: 1 en 2.

Fig. 40. Profiel B – centrale deel. Zicht op de houtskoolrijke vullingen van kelder 1 (opname vanuit NW).

Fig. 41. Zicht op de opvulling van de beerput (opname vanuit W).

Op hetzelfde moment of tenminste in dezelfde periode werd ook beerput 1 in onbruik gesteld. In de opvulling van de beerput werden vijf lagen onderscheiden (fig. 41).

Van onder naar boven:

laag e: pakket beer (ca. 24 cm)

laag d: sterk organisch pakket met veel organische resten (zaden, vruchten, slachtafval, schelpen, visresten...) en archaeologica (ca. 36 cm).

laag c: grijsgroene, kleiige band (ca. 10 cm)

laag b: dezelfde samenstelling als laag d (ca. 40 cm)

laag a: zandig pakket met veel bouwpuin (bakstenen met variërende formaten) en afval (o. m. bouwijzer). Dit afsluitend pakket dateert wellicht uit de periode van de afbraakwerken in de vorige eeuw.

Het overgrote merendeel van het aardewerk aangetroffen in lagen d en b bestaat uit rood aardewerk: twee-orige grappen, kamerpotten, kleine en grote pannen, albarello's, lage kommen met horizontale rolronde oren, kommen met rechte, licht naar buiten staande wand, borden, teilen, hoge cilindrische twee-orige voorraadpotten en een vergiet. Daarnaast zijn er kannen in grijs aardewerk en in steengoed en een fragment van een albarello in majolica (fig. 42). Daarnaast werden in deze laag meerdere volledige of bijna volledige drinkbekers in glas gevonden. De meest complete zijn maigeleinen (= napvormige beker met gekruist ribbelpatroon), een ribbelbeker met getorste ribben en een ribbelbeker met verticale ribben. Enkele scherven van een maigelbecher met getorste ribben passen aan een exemplaar gevonden in een vlakbijgelegen afvalkuil (S1247) (fig. 43). Tot de opvallendste vondsten hoort een klein beeldje in een zachte, witte steen met de voorstelling van het kindje Jezus dat in zijn handen een duif vasthoudt (fig. 44). Eenzelfde type beeldjes komen regelmatig voor in de regio. Ons zijn voorbeelden gekend uit Zeeland⁹ en uit Damme (Duprez 1970, 75).

Een groot deel van het materiaal dateert uit de tweede helft van de 15de eeuw. Een ander deel van de vondsten, zoals de hoge cilindrische voorraadpotten, hoort eerder thuis in het eerste kwart van de 16de eeuw. Het materiaal zit typologisch in hetzelfde tijds kader als dat van de opvulling van een beerput uit het begin van de 16de eeuw gevonden in een burgerwoning aan de Grote Markt te Aalst (De Groote *et al.* 2001). Uit de *crossfitting* van enkele scherven glas met een maigelbecher uit een vlakbijgelegen afvalkuil (S1247) waarvan de periode van opvulling door een munt is gekend, kan worden afgeleid dat de opvulling en opgave van beerput 1 ten vroegste rond ca. 1500 plaatsvond. Het grote chronologische verschil tussen het in gebruik nemen van de beerput (als latrine) (begin? 14de eeuw) en de opgave (begin 16de eeuw), geeft aan dat men gedurende lange tijd de beerput geregeld heeft gelegegd.

Fig. 42. Selectie aardewerk uit de opvulling van beerput 1 (foto G. Van Rompaey).

⁹ <http://people.zeelandnet.nl/phengsdijk/alg/start.htm>.

Fig. 43. Selectie glazen bekers uit de vulling van beerput 1 en uit de afvalkuil (S1247) (foto G. Van Rompaey).

Fig. 44. Klein beeldje in steen met de voorstelling van het kindje Jezus die in zijn handen een duif vasthoudt (lengte: 6,0 cm) (foto G. Van Rompaey).

Op hetzelfde moment als de opgave van de beerput en de opvulling van kelder 1 werd een vlakbijgelegen afvalkuil (S1247) opgevuld (fig. 45-48). Dit wordt duidelijk aangetoond door een *crossfitting* van twee glasscherven gevonden in de beerput met fragmenten van een maigelbecher aangetroffen in de afvalkuil. De afvalkuil heeft een rechthoekig grondplan met afmetingen van 125 op minstens 225 cm, een vlakke bodem en rechte wanden. Ze werd aangelegd in de ruimte tussen de zuidelijke zijde van de beerput, de oostelijke tussenmuur en de noordelijke muur van kelder 2. De opvulling bestaat uit een homogeen pakket bruingrijs zand, rijk aan houtskoolbrokjes, vlekken grijze klei, baksteenfragmenten, botfragmenten, schelpmateriaal, visgraten en diverse andere categorieën van *archaeologica*. Een Nurembergse rekenpenning, geslagen in 1500-1550, geeft een *terminus post quem* voor de opvulling van deze kuil¹⁰.

¹⁰ Bijlage 1: 11.

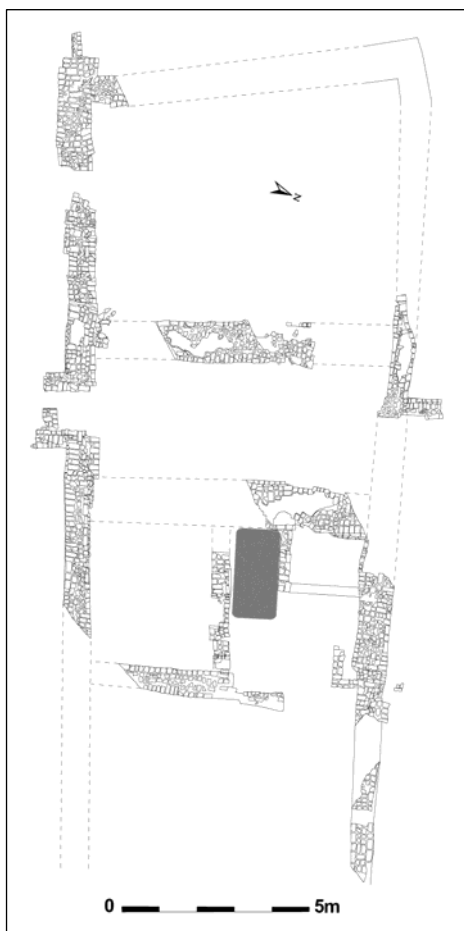

Fig. 45. Situering afvalkuil (grijze opvulling).

Fig. 46. Profiel S. Links in het profiel: uitbraak van de noordmuur van kelder 2 en de opvulling. Rechts in het profiel: afvalkuil S1247.

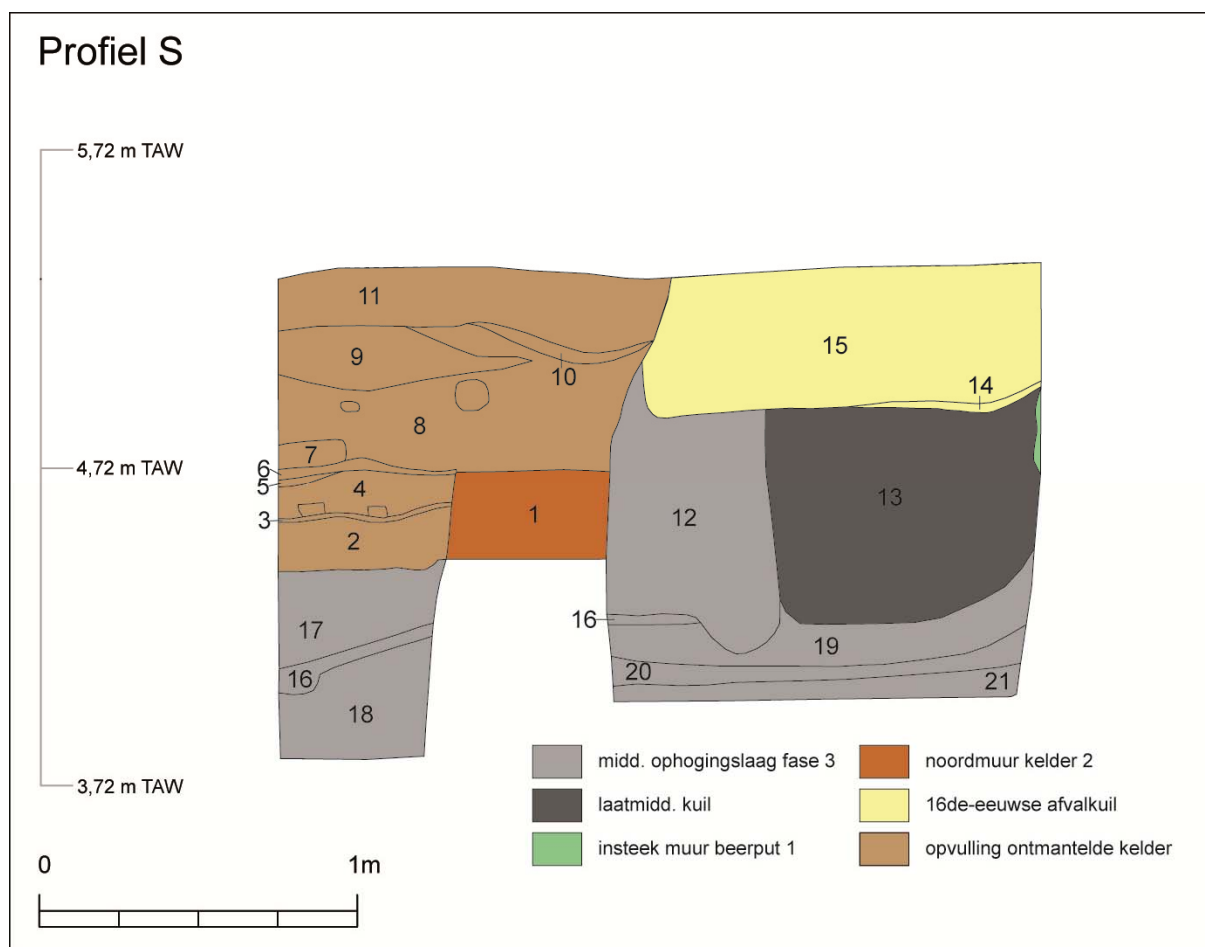

Fig. 47. Tekening van profiel S.

Het aardewerk bestaat uit heel wat volledige of bijna volledige exemplaren. In rood aardewerk werden grappen, kommen, papkommen, teilen, pannen en cilindervormige voorraadpotten aangetroffen. Daarnaast komen ook een olielampje, een komfoor (fig. 49), een vetvangter en een fragment van een vuurscherm (?) voor. Een klein percentage wordt uitgemaakt door grijs aardewerk. Het gaat dan voornamelijk om kannen; daarnaast werden ook een grape en diverse potten aangetroffen. De import wordt uitgemaakt door een scherf in zogenaamd wit aardewerk (?) en door kannen in steengoed uit het Duitse Rijngebied. Ook het glas is goed vertegenwoordigd. Er werden heel wat fragmenten glas aangetroffen waarvan de meerderheid is toe te schrijven aan een vijftal quasi volledige bekers. Het gaat om enkele maigeleinen, enkele ribbelbekers met getorste ribben en een maigelbecher met getorste ribben. Daarnaast werden ook twee wandscherven met glasdraadversiering en een randscherf van een beker in blauw glas opgegraven. Een eerder bijzondere vondst is een bulla van paus Alexander IV (1254-1261). Het betreft een zwaar aangetast exemplaar. De aanwezigheid van twee cirkelvormige doorboringen in het centrale deel van de schijf, toont aan dat deze bulla als knoop werd gebruikt.

Fig. 48. Bodem van afvalkuil S1247.

Fig. 49. Komfoor uit de opvulling van afvalkuil S1247 (foto G. Van Rompaey).

8.5.3.3. Fase 3: Slopingswerken tweede helft 16de eeuw

In de tweede helft van de 16de eeuw werd kelder 2 ontmanteld en opgevuld (fig. 35: 3). De noordelijke muur van deze kelder werd bijna volledig ontmanteld. In de vulling werden drie munten uit de eerste helft van de 16de eeuw aangetroffen (twee kortes en een vervalsing uit de tijd van Karel V)¹¹. Een *terminus post quem* voor deze afbraak wordt geleverd door een

¹¹ Bijlage 1: 5, 15 en 17.

Nurembergse Venuspenning geslagen in 1556¹². De afbraak moet dus na 1556 worden geplaatst. Deze werken kunnen wellicht in verband worden gebracht met de historisch overgeleverde sloop van de halle rond 1562. In 1562 besloot de stad het gebouw van de hand te doen omdat de kosten voor het onderhoud ervan te zwaar werden. De koper kreeg als voorwaarde opgelegd dat het gebouw diende gesloopt te worden en vervangen door een geschikt huis bestaande uit twee verdiepingen (Feys & Van De Castele 1873, 288, 560, 566). Vermoedelijk werd toen het merendeel van de muren van de halle tot op een aanzienlijke diepte uitgebroken. Enkel de oostelijke muur van kelder 2 en de zuidelijke muur werden niet ontmanteld. De zuidelijke muur bleef tot in de jaren 40 van de vorige eeuw als fundering in gebruik.

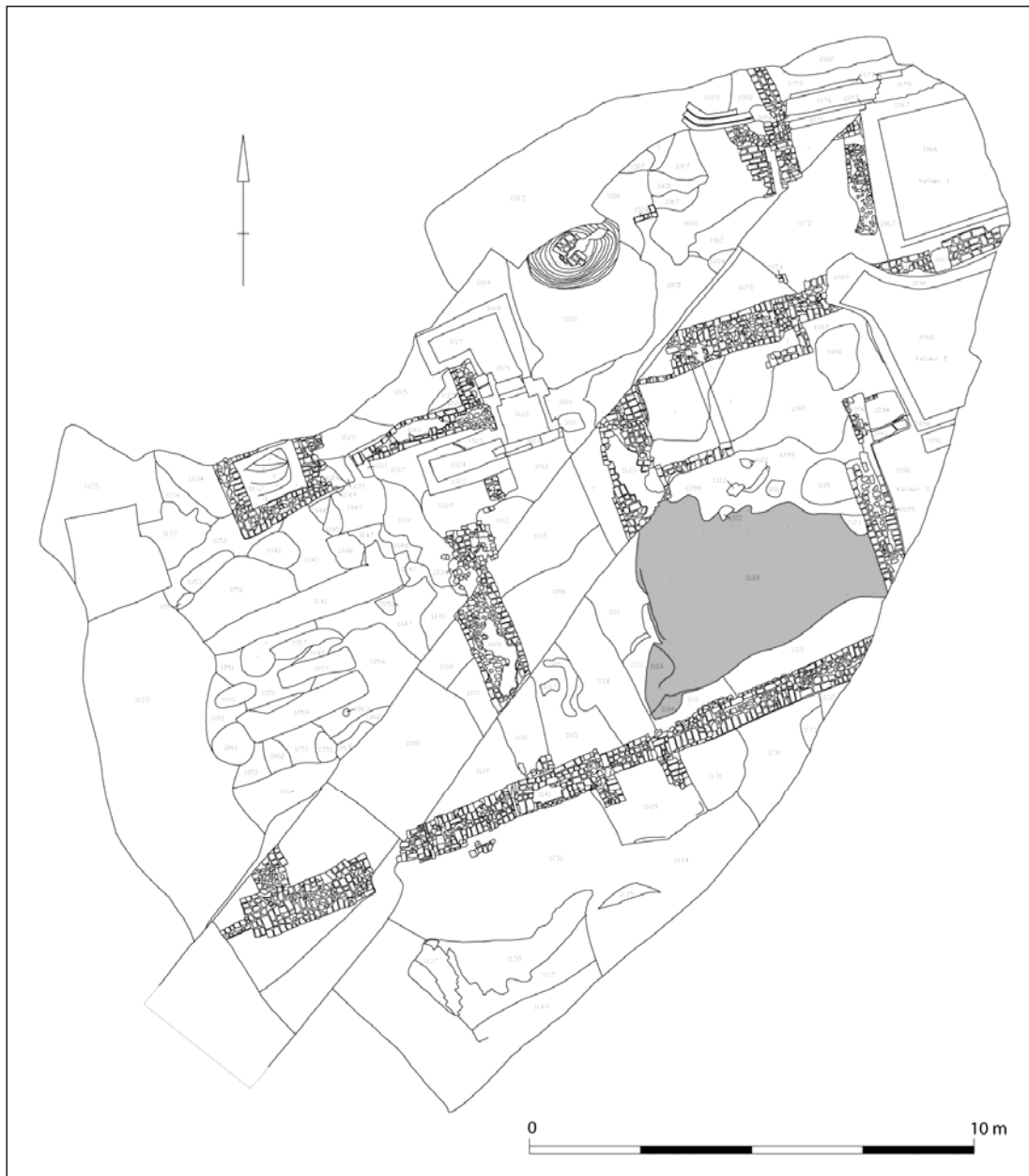

Fig. 50. Grondplan 1 met in grijze opvulling het uitbraakspoor (S1104) van kelder 2 en de oostelijke tussenmuur.

¹² Bijlage 1: 14.

8.5.3.4. Fase 4: Bebouwing eind 16de eeuw tot 18de eeuw

De recentere fasen (eind 16de – 18de eeuw) zijn door de diverse slopingswerken uitermate slecht bewaard. De zuidmuur uitgezonderd, bleven van de muren van de bebouwing van toen slechts flarden bewaard. Enkele slordig opgebouwde muren in het noordoostelijke deel van de werkput (S1070-1071, S1081) en enkele negatiefsporen (S1041, 1114), zijn mogelijk aan deze fase toe te schrijven (fig. 51). De drie op profiel A aanwezige muren (fig. 22: 68, ? en 75) zijn vermoedelijk van jongere datum (subrecent).

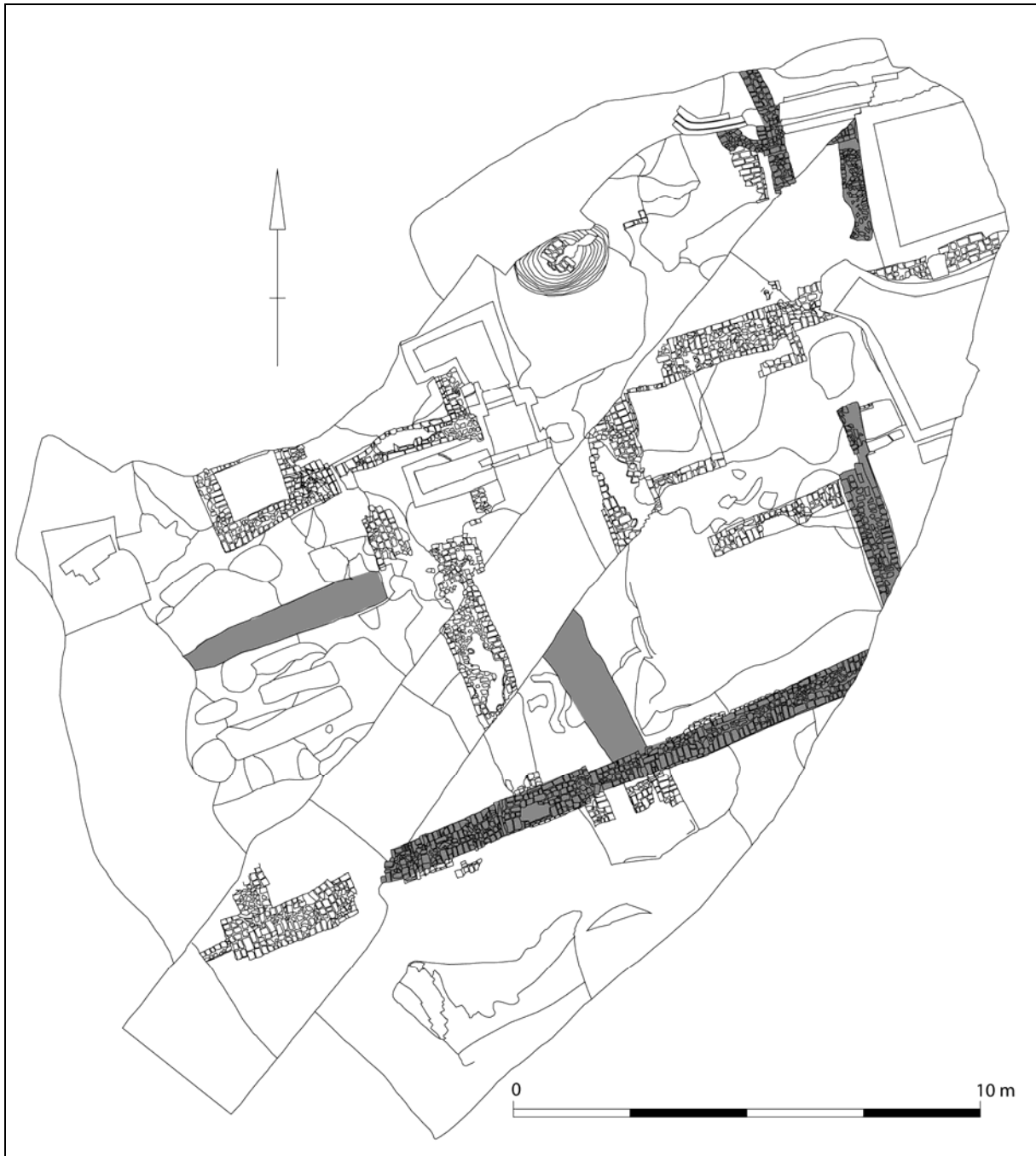

Fig. 51. Samengesteld plan met in grijze opvulling de funderingsmuren en negatiefmuren van bebouwing uit eind 16de – 18de eeuw.

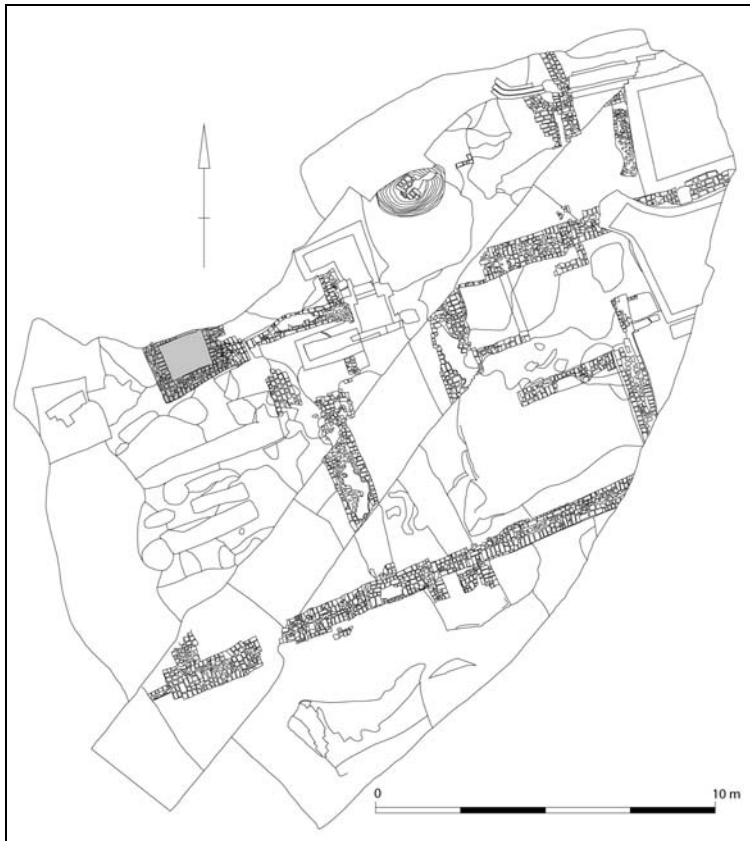

Fig. 52. Samengesteld plan met beerput 2 in een grijze opvulling.

Fig. 53. Bovenzijde van beerput 2 (opname vanuit ZO).

Tijdens de tweede helft van de 16de eeuw werd, niet ver van de noordwesthoek van het voormalige laatmiddeleeuwse gebouw, een vierkante beerput in baksteen met buitenwerkse zijdes van 2,50 op 2,25 m en binnenwerkse zijdes van 1,35 op 1,15 m aangelegd (fig. 52-53). Ze werd grotendeels vrijgelegd; enkel de noordelijke wand zat deels buiten de werkput (S1029-1030-1031). Deze structuur is ZZO-NNW, ZZW-NNO georiënteerd. Deze structuur werd aangelegd op de noordelijke hallemuur. Daaruit kunnen we opmaken dat de halle op het ogenblik van de constructie van de put reeds was ontmanteld. De wanden van deze put zijn opgebouwd uit bakstenen met diverse formaten wat op een hergebruik van bakstenen

wijst. De meerderheid van de bakstenen meet 25/26 x 12 x 5 cm. Opvallend is dat de onderzijde van de westelijke en noordzijde voorzien is van een nis (fig. 54 t.e.m. 58). De reden is niet helemaal duidelijk. De aanwezigheid van nissen zou er op kunnen wijzen dat deze structuur oorspronkelijk als kelder werd gebruikt. De bodem van de beerput bestaat uit volledige en halve op hun platte zijde gelegde bakstenen die op hun beurt op een laag grijsblauwe klei rusten.

Fig. 54. Zicht op de bodem van de beerput 2 (opname vanuit ZO).

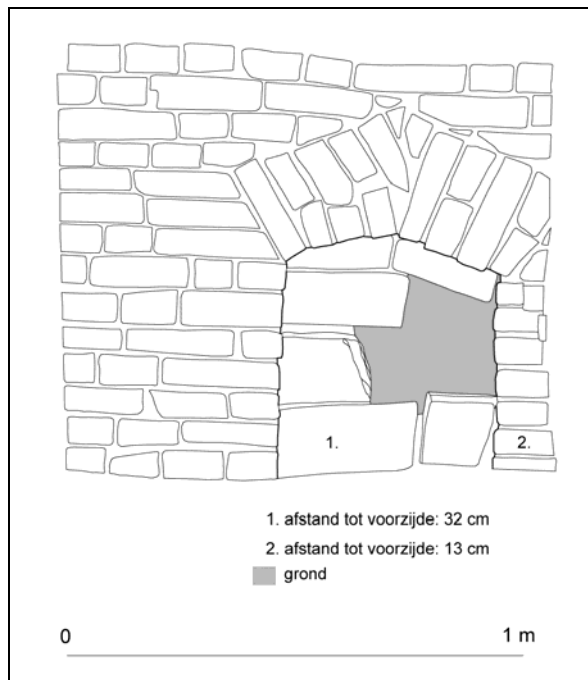

Fig. 55 en 56. Foto en tekening van de nis in de westelijke wand van beerput 2.

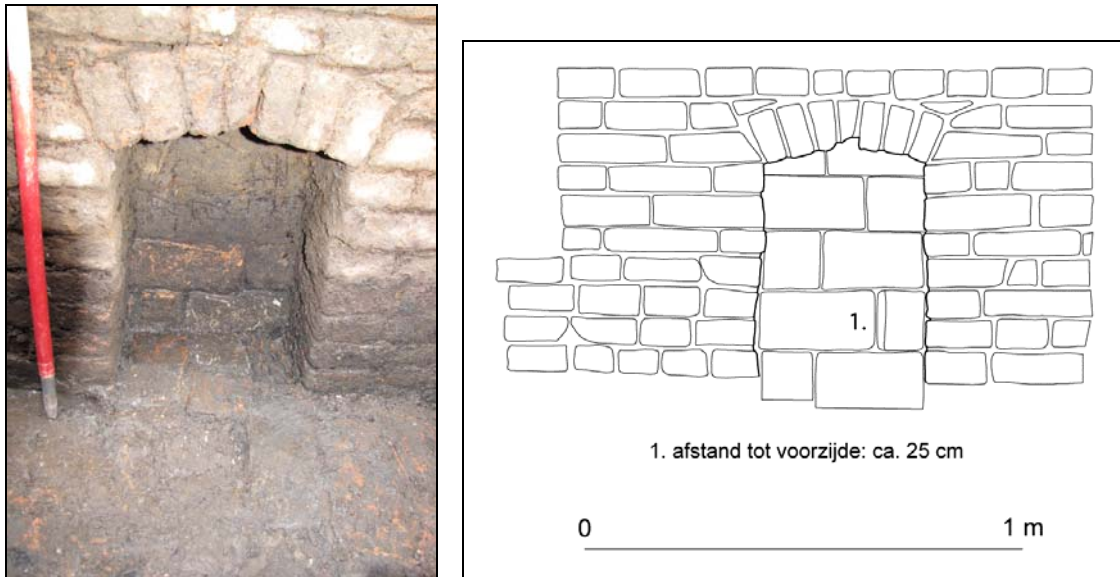

Fig. 57 en 58. Tekening van nis in noordelijke wand van beerput 2.

Van onder naar boven bestaat de opvulling van de beerput uit volgende lagen:

gebruiksfase:

laag c: homogene, bruine, sterk organische laag (= beer);

laag b: bruine, sterk organische laag met zeer korrelige structuur (= beer); bevat heel wat pitten en fragmenten bot

Lagen c en b maken de onderste 18 cm van de beerput uit.

dichtwerpingsfase:

laag a4: dik pakket grijsgroene klei; vanaf 170 cm onder bovenkant bewaarde beerput;

lagen a1, a2, a3 vormen één en dezelfde laag: homogeen, donkerbruingrijs zand met wat brokjes klei; bevat behalve aardewerk ook andere vondstcategorieën (baksteenpuin, glas, dierlijk afval, visresten). In laag a3, op een diepte van ca. 100 cm onder de bovenkant van de bewaarde beerput kwam een korte van Filips II aan het licht, geslagen in 1557-1560, aan het licht. Deze munt levert een *terminus post quem* voor de opgave van de beerput¹³.

Het aardewerk en de bijzondere vondsten uit de opvulling van de beerput werden door T. Kellner in het kader van een masterverhandeling bestudeerd (Kellner 2010) (fig. 59).

In laag c werden scherven van een pan en twee grappen gevonden (tabel 2) (fig. 59).

In laag b werden geen scherven gevonden.

In laag a (en dan voornamelijk in sublaag a3) werden in totaal 1133 scherven/125 MAE geteld (tabel 3). Een klein percentage van dit aardewerk bestaat uit importwaar. Het steengoed bestaat uit fragmenten van drie oliekruiken (Fig. 64: 36) en door een wandscherf van een baardmankruik uit Frechen waarop een medaillon met een zotskap in profiel en een fries van eikenloof (Fig. 64: 37). Deze scherf is afkomstig van een exemplaar dat in de 3de kwart van de 16de eeuw werd vervaardigd (Reineking-von Bock 1986, 252, afb. 318 en 319). In de opvulling werd tevens een randscherf van een bord in laat-Valenciaanse lustermajolica aangetroffen (fig. 64: 39 en fig. 65). De scherf is aan beide zijden voorzien van een laag tinglazuur waarop

¹³ Bijlage 1: 3.

aan beide zijdes met goudverf een versiering is aangebracht. De versiering aan de binnenzijde is opgebouwd uit driehoekige velden met schuine lijnen en velden met horizontale lijnen en rasters. Vanuit stilistisch oogpunt hoort het stuk thuis in de laatste kwart van de 16de eeuw (Ray 2000). Eveneens tot de groep van de majolica horend, zijn enkele scherven van een kleine kom vervaardigd te Antwerpen in de tweede helft van de 16de eeuw (Fig. 64: 38). De scherven zijn aan beide zijden voorzien van een laag tinglazuur; de binnenkant is versierd d.m.v. blauwe en oranje concentrische lijnen en florale motieven. Een zestal wandscherven hebben een wit baksel en zijn voorzien van een gelige of groen loodglazuur. Het overgrote deel van het materiaal bestaat uit lokaal of regionaal vervaardigde waar. Een kleine minderheid wordt gevormd door laat reducerend grijs gebakken aardewerk, de overgrote meerderheid uit laat oxiderend rood gebakken aardewerk dat 13 keer beter vertegenwoordigd is dan de grijze waar (tabel 1). Dit onderstreept een opvulling van de beerput na 1550. Vanaf deze datum wordt grijs aardewerk nauwelijks aangetroffen. Opvallend is dat de overgrote meerderheid van het ensemble gevormd wordt door grappen (fig. 62 en 63). De grappen zijn voorzien van twee oren, hebben een bolvormige of peervormige buik en staan op drie standvinnen. T. Kellner onderscheidde een achttal randtypes: brede, sikkelvormige rand (type 1); driehoekige rand (type 2); naar buiten staande rand met al dan niet uitgesproken dekselgeul (types 4 en 6); eenvoudige, naar buiten staande rand (type 7); blokvormige rand met lichte dekselgeul op de bovenzijde (type 5). De meest voorkomende randtypes zijn randtypes 1 en 2; elk goed voor iets meer dan een kwart van de exemplaren. De meeste grappen hebben op het einde van het bakproces een reducerende bakking ondergaan. Opvallend is dat geen enkel stuk over de gehele binnenzijde van glazuur voorzien. In andere min of meer gelijktijdige contexten, zoals te Middelburg, was dit wel het geval. De grappen zijn systematisch voorzien van roetsporen op de buitenwand, sommige ook van verkoolde kookresten aan de binnenkant. Zes exemplaren vertonen aan de onderkant van het bovenste deel van het oor slijtage. Deze slijtage is veroorzaakt door het ophangstelsel dat aan de oren was vastgehecht om de grape aan een haal boven het vuur te hangen (De Groot 2008, 163-4). Eén grape is, niet ver van het oor, voorzien van een ingekraste hoofdletter F die vóór het bakken werd aangebracht (*ante cocturam*) (fig. 63: 35). Ook de teilen zijn buitengewoon goed vertegenwoordigd (tabel 3) (fig. 61: 14-20). Andere vormen zijn slechts door 1, 2 of 3 exemplaren vertegenwoordigd (tabel 3). Het gaat o.m. een bord (fig. 60: 1), een papkom (fig. 60: 3), een drinkkop (fig. 60: 4), een brede kom met twee horizontale oren (fig. 60: 2), kannen/kruiken/flessen (fig. 60: 10, 11 en 12), een wasbekken (fig. 60: 13) en een vuurklok (fig. 61: 20).

Er is een duidelijk overwicht aan vormen die hoofdzakelijk in de keuken werden gebruikt (grappen en teilen). De teilen hadden ook een voorraadfunctie. Slechts een aantal exemplaren binnen de groep van het rood aardewerk (onder meer een papkom en een 1-orig drinkkopje), en enkele stukken binnen de groep van het import-aardewerk (majolica en baardmankruik), zijn te linken aan een tafelfunctie.

Het aardewerk laat toe de definitieve opvulling van de beerput te situeren op het einde van de 16de eeuw of het begin van de 17de eeuw. Het goed te dateren import-aardewerk dateert uit het laatste kwart van de 16de eeuw. Het gewoon aardewerk hoort typologisch thuis tot de tweede helft van de 16de eeuw - begin 17de eeuw. Qua vormtypes sluit het aardewerk goed aan bij bvb. de twee afvalcontexten van het kasteel van Pieter Bladelin te Belgisch Middelburg gedateerd rond het jaar 1600 (De Clercq *et al.* 2007). Het aardewerkbeeld is in

overeenstemming met de korte van Filips II die de opgave van de beerput in ieder geval nà 1557-1560 situeert.

	scherventelling	MAE
rood	86,90%	93,70%
grijs	6,60%	3,10%
wit	5,50%	0,00%
steengoed	0,50%	2,40%
majolica	0,50%	0,80%

Tab. 1. Aanwezigheidspercentages baksels in beerput 2.

baksel	vorm	R	W	B	O	V	MAE
rood	pan	5		3			1
rood	grape	3					2
rood			6	2	1		

Tab. 2. Tellingen aardewerk beerput 2 – laag c.

baksel	vorm	opmerkingen	R	W	B	O	V	MAE
grijs	grape		4	1				2
grijs	kom	Romeins	1					1
grijs			1	65	2	1		
rood	bord	geel glazuur	1					1
rood	kom met sikkelvormige rand		2	1	1			1
rood	papkom		3					1
rood	1-orige drinkkop		1					1
rood	pot met dekselgeul		3	1				3
rood	kom/pot met rechtopstaande wand		1					1
rood	kom met licht uitstaande wand en eenvoudige rand		3					3
rood	wasbekken		2					1
rood	kan/kruik		2	1				2
rood	fles met hoge, geribbelde tuit		1					1
rood	vuurklok		2					1
rood	teil		26					25
rood	grape		77					77
rood			50	711	74	22		
wit		geel of groen loodglazuur		6				
steengoed	oliekruik		3					3
steengoed	baardmankruik			1				
steengoed			1	50	4	2		
majolica	bord	Valenciaanse lusterwaar	1					1
majolica	kom			2	3			
		totaal	185	839	84	25		125
		totaal scherven: 1133						

Tab. 3. Tellingen aardewerk beerput 2 – lagen a1 t.e.m. a4.

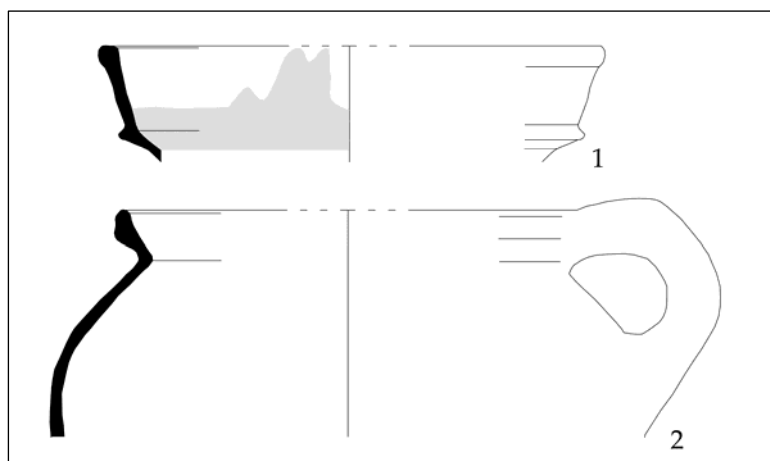

Fig. 59. Aardewerk uit de opvulling van beerput 2 – laag c. Schaal 1/3. Tek. T. Kellner (2 betreft een tekening van een twee-orige grape).

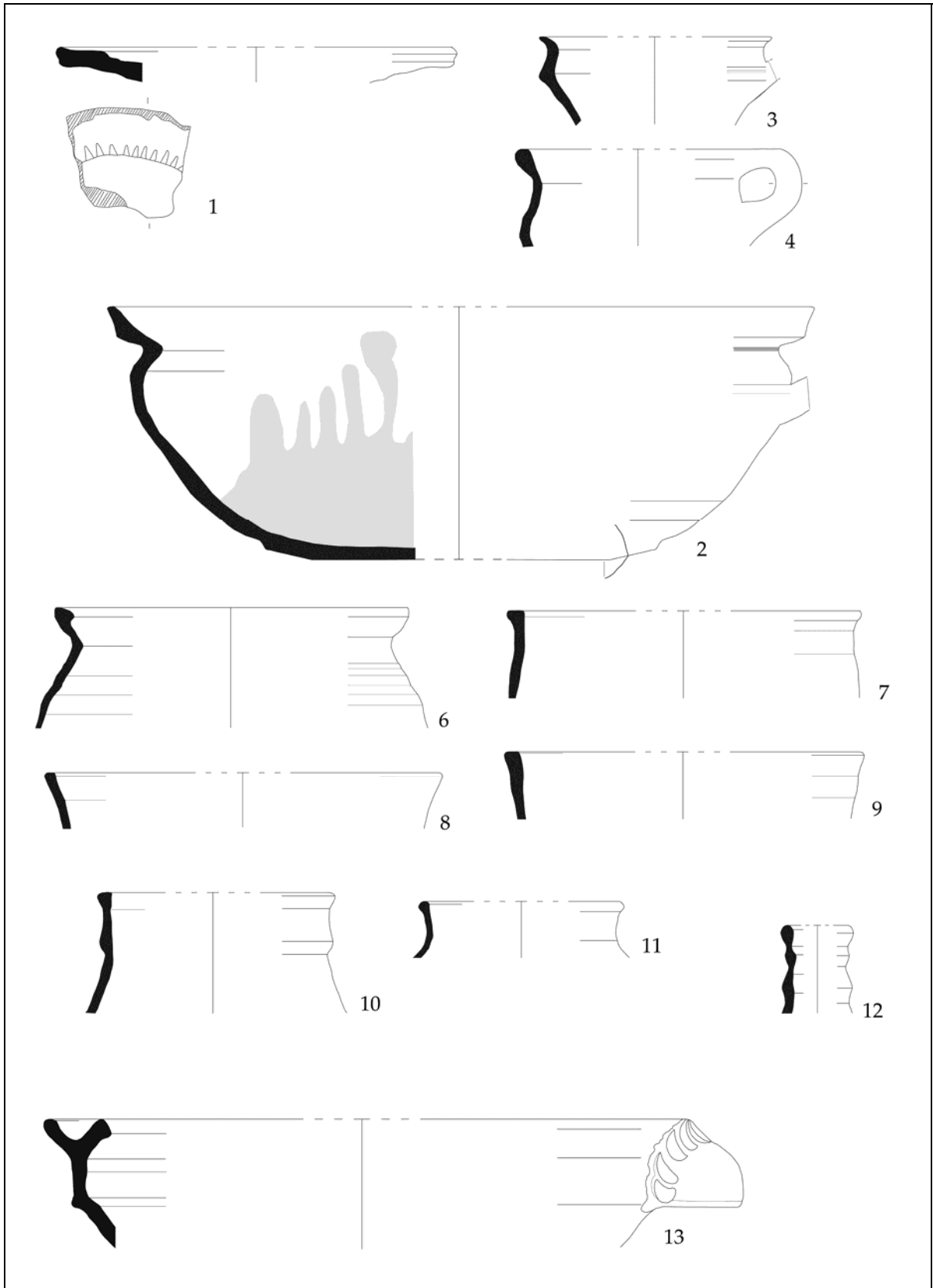

Fig. 60. Aardewerk uit de opvulling van beerput 2 - laag a. Schaal 1/3. Tek. T. Kellner (2 en 3 zijn tekeningen van 2-orige recipiënten).

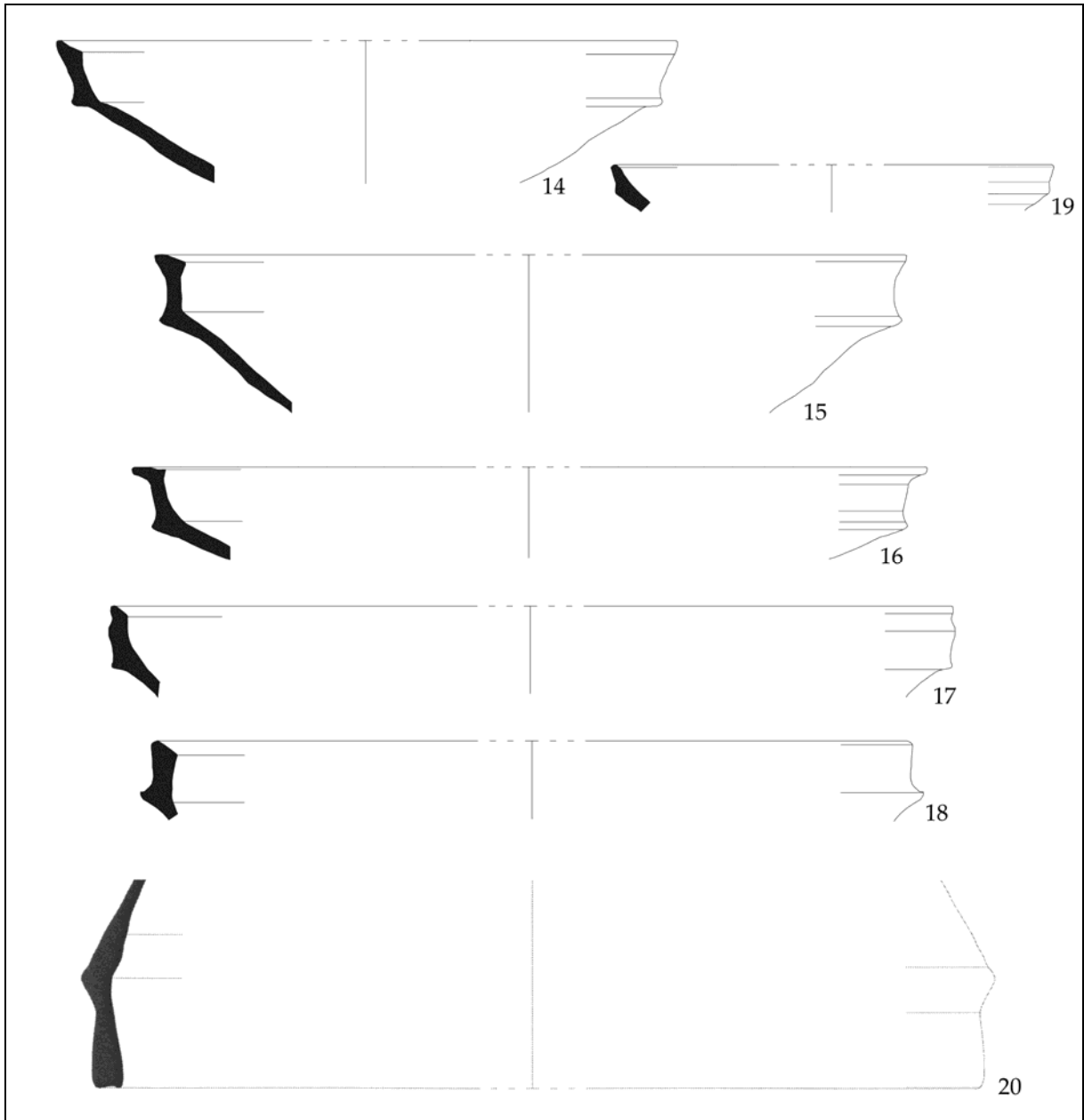

Fig. 61. Aardewerk uit de opvulling van beerput 2- laag a. Schaal 1/3. Tek. T. Kellner.

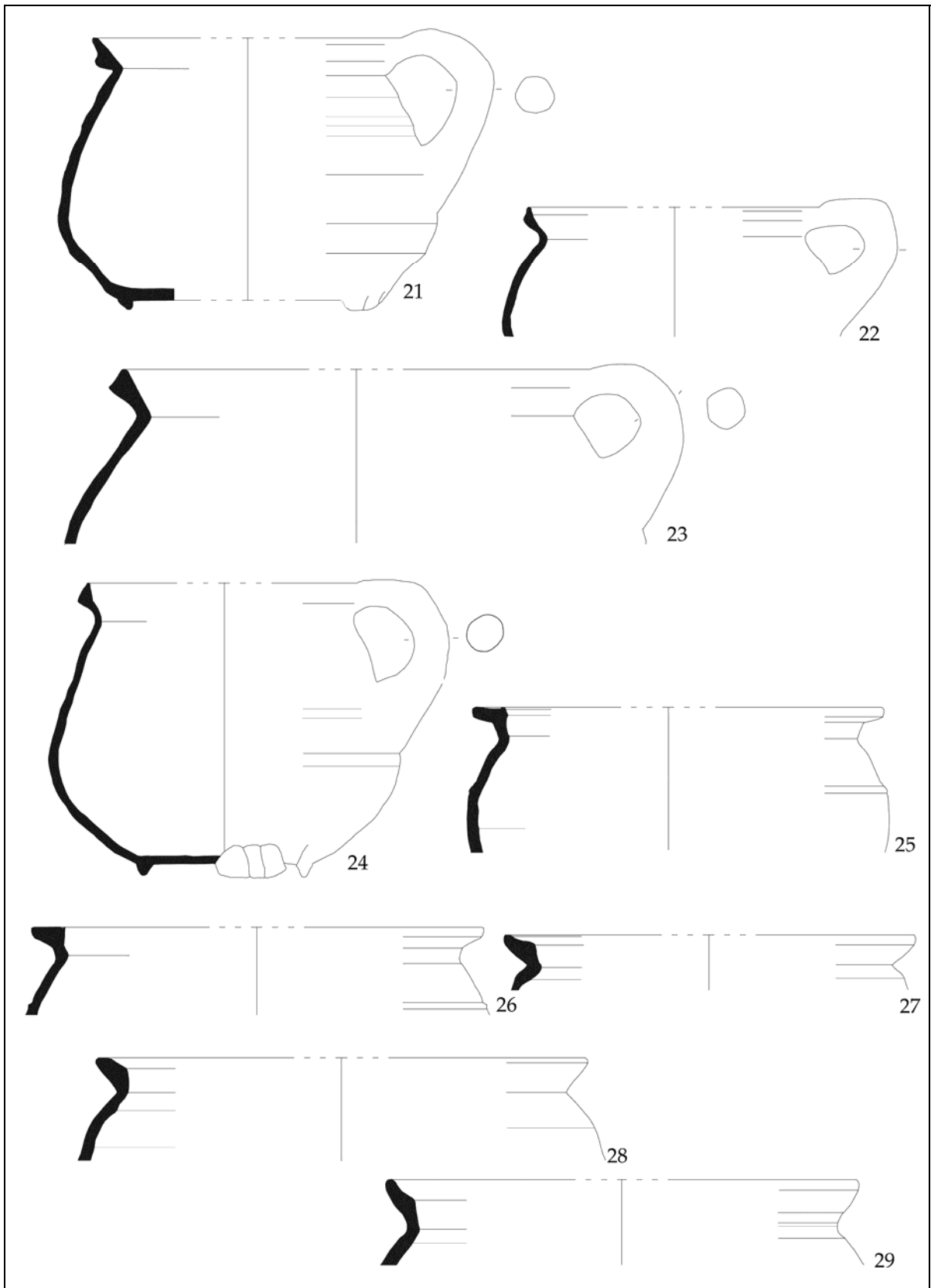

Fig. 62. Aardewerk uit de opvulling van beerput 2 - laag a. Schaal 1/3. Tek. T. Kellner (alle nummers zijn tekeningen van 2-orige recipiënten).

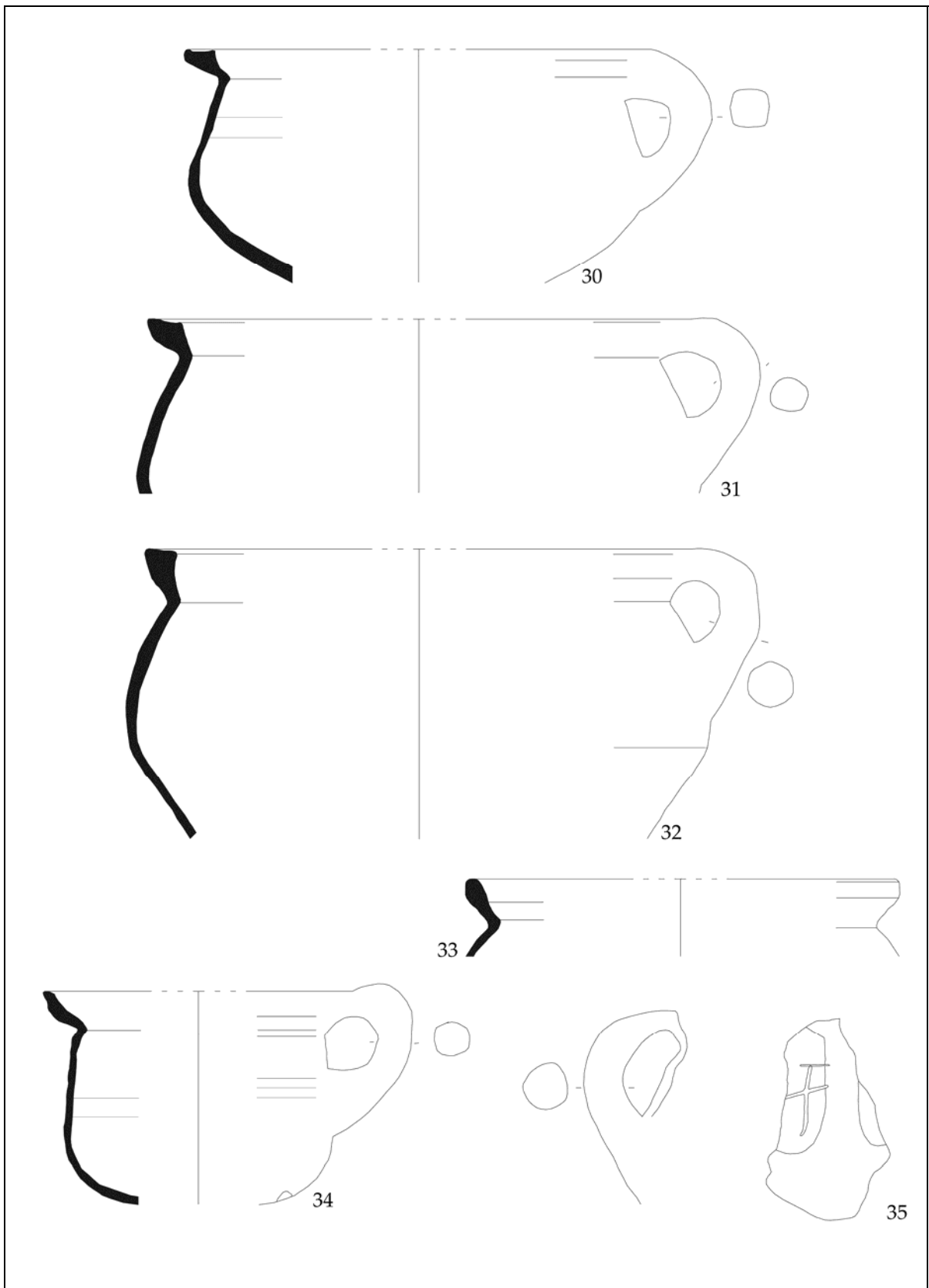

Fig. 63. Aardewerk uit de opvulling van beerput 2 - laag a. Schaal 1/3. Tek. T. Kellner (alle nummers zijn tekeningen van 2-orige recipiënten).

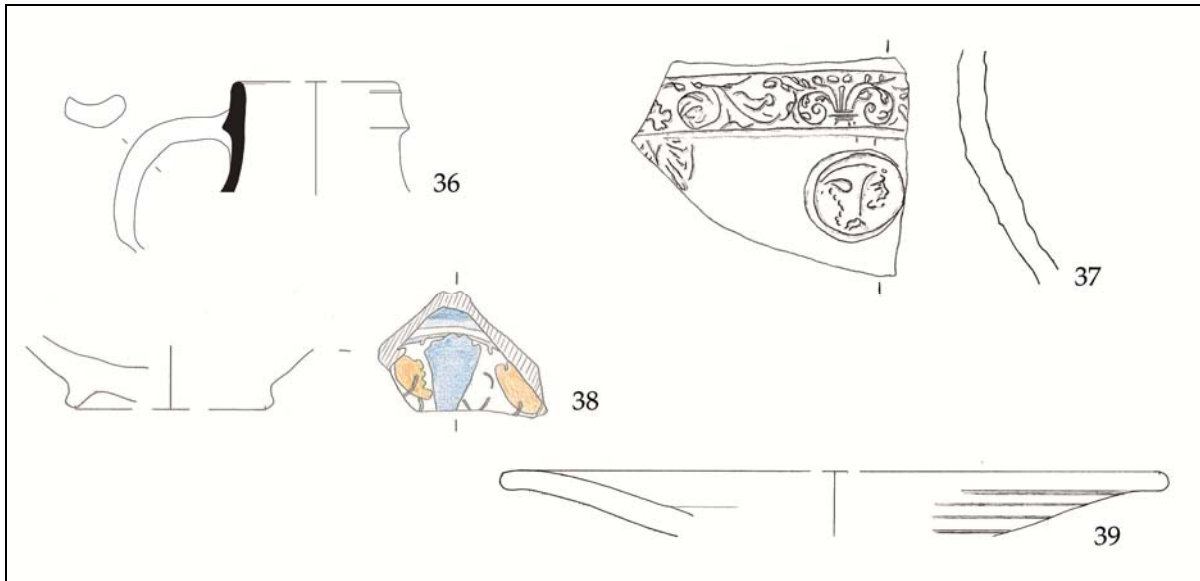

Fig. 64. Aardewerk uit de opvulling van beerput 2 - laag a. Schaal 1/3.

Fig. 65. Scherf laat-Valenciaanse lustermajolica (foto G. Van Rompaey).

Behalve het aardewerk werd ook een groot deel van een in rood aardewerk vervaardigd beeldje met de voorstelling van *putti* gevonden. Op het beeldje zijn nog resten van een witte beschildering te zien (fig. 66). Daarnaast kwam ook een groot deel van een klein stenen beeldje met de voorstelling van Maria met kind aan het licht.

Fig. 66. Terracottabeeldje met de voorstelling van een *putti* (foto G. Van Rompaey). Lengte: 10,4 cm.

Op een gegeven ogenblik werd het bovenste deel van de wanden van de beerput ontmanteld. Ze werd uitgebroken tot een diepte van ca. 100 cm onder het maaiveld (5,74 TAW). De westelijke, oostelijke en zuidelijke zijde werden min of meer tot op hetzelfde niveau uitgebroken. De noordelijke zijde was plaatselijk dieper uitgebroken (fig. 53). Ter hoogte van de uitgebroken noordoostelijke hoek van deze beerput werd een oord van Karel II geslagen in 1696 aangetroffen¹⁴, wat de ontmanteling van deze beerput ten vroegste op het einde van de 17de eeuw plaatst. Op een ander onbekend moment werd in de zuidelijke muur, een 65 cm brede doorgang gekapt (fig. 67). Deze doorgang bevond zich op zo'n 80 cm onder het maaiveld. Deze doorgang gaf toegang tot het westelijke gedeelte van het gebouw.

Fig. 67. Zuidelijke muur van laatmiddeleeuws gebouw met uitgekapt deel (rode pijl) (opname vanuit NW).

¹⁴ Bijlage 1: 18.

8.5.3.5. Fase 4: 19de en 20ste eeuw

Tot de sporen en structuren uit de 19de en 20ste eeuw (fig. 68) hoort een grote citerne die wellicht een pomp aan de voorgevel van één van de cafés langs het Marktplaatsje van water voorzag (fig. 68: 4; fig. 69). Langs de oostelijke rand van de opgravingsput werden drie naast elkaar gelegen 19de- of 20ste-eeuwse kelders aangesneden (fig. 68: 1-3). Hierbij valt op dat men tijdens de bouw van deze kelders rekening heeft gehouden met de muren van de laatmiddeleeuwse halle (fig. 71). Ten slotte werden in het zuidelijke deel van de werkput, parallel met de Hoogstraat, de resten van een oud voetpad, opgebouwd uit brokken rode baksteen en kinderkopjes, aangesneden (fig. 68: 7).

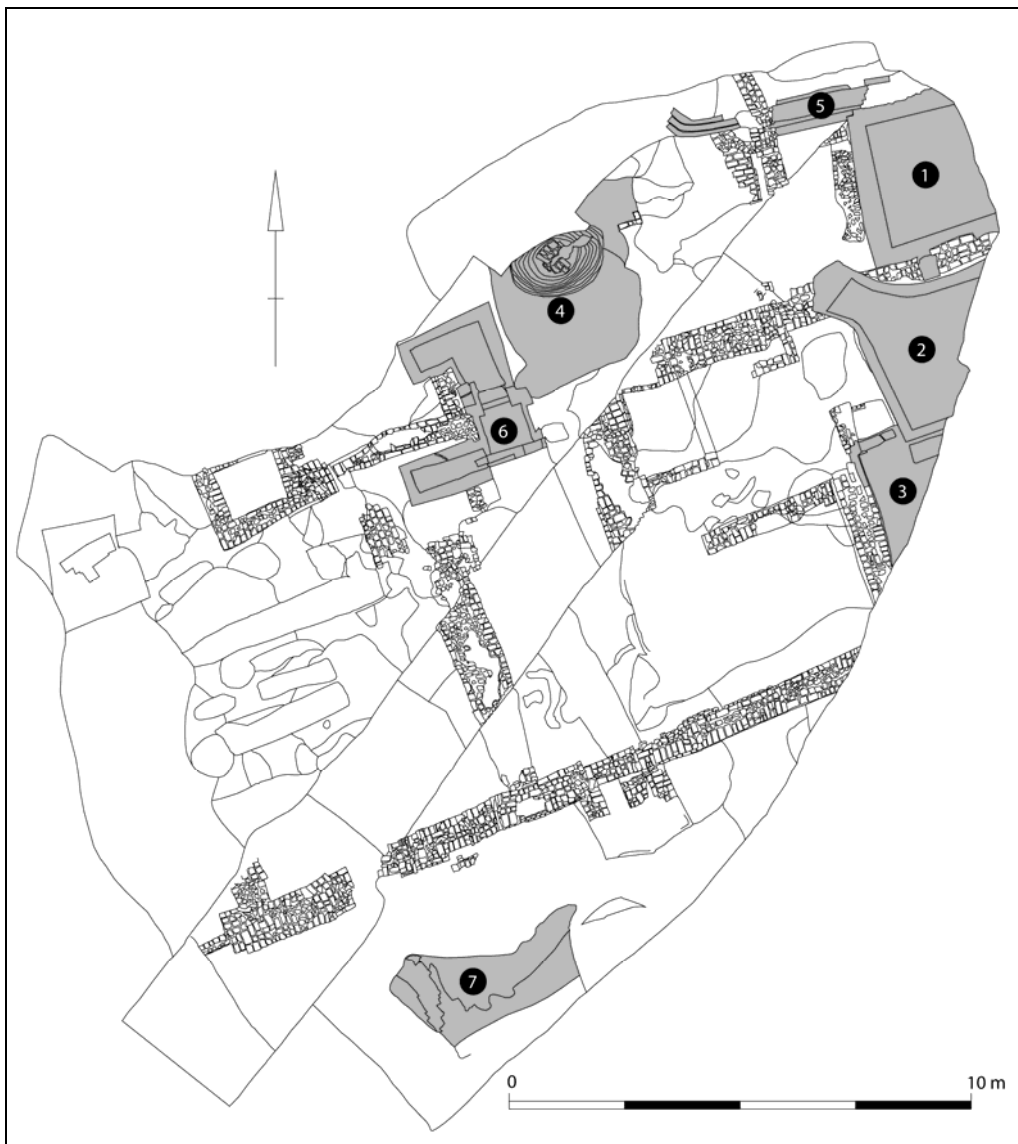

Fig. 68. Het eerste grondplan met aanduiding van de 19de- en 20ste-eeuwse structuren.

Legende:

- 1, 2 en 3 kelders
- 4 citerne
- 5 koker in baksteen
- 6 complex van kleine kelders
- 7 resten voetpad

Fig. 69. Bovenste deel van de citerne.

Fig. 70. Koker in baksteen voor een loden buis die de verbinding maakte tussen de citerne en de pomp aan de voorgevel van één van de cafés aan de voorzijde van het Marktplaatsplein.

Fig. 71. De zuidelijke wand van kelder 3 en de noordelijke wand van kelder 4 zijn aangebouwd tegen de funderingsmuur van de halle.

9. Synthese

Het archeologische onderzoek op de hoek van de Hoogstraat met het Marktplaats leverde heel wat nieuwe inzichten op over de middeleeuwse bewoning in het centrum van Oudenburg. Romeinse en vroegmiddeleeuwse sporen kwamen niet aan het licht. Doordat de moederbodem (pleistoceen zand) slechts op een beperkt aantal plaatsen werd bereikt (samen een twintigtal m²) kan geen definitieve uitspraak worden gedaan of deze zone al dan niet in gebruik/bewoond was tijdens deze periodes. De verdedigingsgracht van de 4de-eeuwse fasen van het Romeinse *castellum* werd in ieder geval niet aangetroffen, wat de door J. Mertens en S. Vanhoutte voorgestelde projectie van de brede, laat-Romeinse verdedigingsgracht rondom het *castellum* bevestigt (fig. 9).

Bovenop het pleistocene zand lag een compacte, humeuze, bruingrijze laag vermengd met lenzen pleistoceen zand (fig. 20 en 22). Wellicht betreft het een verspitte of bewerkte horizont. In deze laag kwamen, naast enkele fragmenten bot, Doornikse kalksteen en dakpan, een vijftal scherven uit de Romeinse, vroeg- en volmiddeleeuwse periode aan het licht. Dit plaatst de vorming van deze laag in de volle middeleeuwen.

Nadien werd het terrein stelselmatig opgehoogd. Verspreid over de periode van de 10/11de eeuw tot en met de 13de eeuw werd het terrein zo'n twee meter opgehoogd. De lagen en vondsten laten toe deze ophoging in vier fasen op te splitsen (fig. 20-22).

- Fasen 1 en 2 kenmerken zich door bleke lagen zand: de lagen van fase 1 zijn opgebouwd uit bleekgrijs zand, vermengd met humeuze vlekken en lenzen, de lagen van fase 2 zijn sterk verspitte, grijze, zandige lagen met witgrijze zandlenzen. Het weinige vondstenmateriaal laat de vorming van deze lagen in de 10/11de eeuw te dateren.
- Fase 3 bestaat uit een accumulatie van humeuze, grijze tot donkergrijze lagen kleiig zand, samen zo'n 70 cm dik. Deze lagen bevatten veel huishoudelijk afval bestaande uit scherven aardewerk, metaalslakken, dierlijk bot en brokken veldsteen. Hieruit kan worden opgemaakt dat men zich hier van huisvuil ontdeed. De diagnostische scherven dateren deze ophoging in de 12de - begin 13de eeuw. Verspreid over het ganse terrein en op verschillende dieptes kwamen ook heel wat nederzettingssporen aan het licht, voornamelijk afvalkuilen, grote rechthoekige kuilen en standgreppels, maar ook enkele paalkuilen. Minstens op het einde van fase 3 werd het terrein voor artisanale activiteiten gebruikt. Op basis van de vondsten kan worden gesteld dat er ijzer werd gesmolten en gesmeed (smidseslakken, slakken met gat veroorzaakt door de luchttoevoer/van de blaaspijp, ovenschouwfragmenten) en koper werd gesmolten en gegoten (smeltkroesfragmenten) (fig. 29). Het onderzoek leverde geen concrete aanwijzingen voor bewoning. De weinige paalkuilen (fig. 26) en de standgreppels zijn veeleer in verband te brengen met kleine gebouwen ten dienste van artisanale activiteiten dan met woonhuizen. Op een gegeven moment brandde de site af. Het is mogelijk dat de activiteiten gelieerd aan de ijzer- en kopernijverheid aan de basis van die brand lagen. In de noordwestelijke hoek van de opgravingsput werden in die brandlaag immers een groot aantal afvalproducten van die nijverheid aangetroffen.
- Fase 4 is in opbouw gelijkaardig aan fase 3. Het betreft een reeks ophogingslagen van humeus, bruingrijs tot zwartgrijs, kleiig zand. Ook dit pakket heeft een gemiddelde dikte van 70 cm. De aanwezigheid van typisch 13de-eeuws hoogversierd aardewerk, plaatst

deze accumulatie ruwweg in de 13de eeuw. In de bovenste ophogingslaag werd bovendien een zilveren maille van het Graafschap Vlaanderen, geslagen te Ieper in 1180-1220 aangetroffen. In tegenstelling tot fase 3 werden er nauwelijks structuren aangetroffen. Behalve enkele afwateringsgreppels die op verscheidene dieptes werden vastgesteld, gaat het om een hardplaat (Fig. 30) en een verbrande paal (Fig. 21: nr. 15), beiden opgemerkt op de top van de ophogingslagen. De hardplaat en de paal zijn misschien de laatste getuigenissen van een laatmiddeleeuws woonhuis in hout. Een brand legde de site opnieuw in de as.

Het zeer dikke pakket van de ophogingslagen, ongeveer 2 meter, mag wel opvallend worden genoemd. Uit de diverse archeologische onderzoeken rondom het *castellum* blijkt dat vanaf de 12de eeuw het lager gelegen gebied rondom het *castellum* stelselmatig werd opgehoogd. Dit werd behalve in deze opgraving onder meer ook vastgesteld in de diverse kijkvensters gemaakt in de Weststraat en de Hoogstraat tijdens de archeologische begeleiding van de rioleringswerken (Dhaeze & Vanhoutte 2011; Vanhoutte & Dhaeze 2011). Wellicht wilde men de lage zone die zich uitstrekte vanaf de grote stadsgracht (Stedebeek; gegraven in 1128) tot op hetzelfde niveau brengen als het voormalige *castellum*-terrein, dat op zich al een niet onaanzienlijke hoogte had doordat het op de top van de pleistocene zandrug lag en doordat bij elke bouw van een nieuw fort het terrein was opgehoogd (Dhaeze & Vanhoutte 2011, 47). Tezelfdertijd zijn een deel van de ophogingen ter plaatse in verband te brengen met de aanleg van de Markt als nieuw administratief en economisch hart van Oudenburg. Vanaf wanneer dit precies gebeurde, is niet geweten. Wellicht was dit een stapsgewijs proces dat begon in de loop van de 12de eeuw en zijn beslag kreeg in de loop van de 13de eeuw. Ter vergelijking: in Veurne, Diksmuide en Ieper is er pas vanaf de 13de eeuw sprake van een Grote Markt (Dewilde 1998, 62). De oudste vermeldingen voor het stadhuis en de stadshalle zijn niet echt bruikbaar want die bronnen dateren pas uit het begin van de 14de eeuw (Gysseling 1950, 137, 212). De oudste vermelding van een gebouw gelegen aan de markt is de hal die Hendrik, de plaatselijke burggraaf, in 1170 verwierf. Indien dit gebouw aan de markt lag, en dat lijkt de meest aannemelijke locatie, dan betekent dit dat reeds in de tweede helft van de 12de eeuw de markt het economische centrum van Oudenburg was.

In de loop van de 13de eeuw werd een brede en diepe gracht aangelegd. Deze gracht werd aangesneden langs de zuidrand van de opgravingsput en moet wellicht een tiental meter breed zijn geweest. Veelbetekend is ook dat de noordelijke rand van deze gracht overeenkomt met de oude rooilijn. Die rooilijn zou tevens ook als basis worden gebruikt voor de aanleg van de zuidmuur van de lakenhalle. Naar de functie van deze gracht is het voorlopig raden. Betreft het een brede afwateringsgracht dan wel een gracht met een eerder defensieve functie zoals de Stedebeek die ongeveer een eeuw vroeger werd aangelegd. Het enige wat we wel weten is dat deze gracht niet de enige is in haar soort. Tijdens de archeologische begeleiding van de rioleringswerken werden ter hoogte van de Hoogstraat en Weststraat verschillende brede afwateringsgrachten aangesneden die bijna even imposant waren als die van de opgraving en die bovendien uit hetzelfde tijdvak dateren (Dhaeze & Vanhoutte 2011).

In 1290 werd de lakenhalle gebouwd (fig. 35). De archeologische gegevens van hun kant laten niet toe de bouw scherper te dateren dan de periode eind 13de-eeuw - 14de eeuw. De diepe en dikke funderingsmuren wijzen op een groot gebouw was dat uit minstens 2 bouwlagen bestond. Zoals de andere gekende voorbeelden van middeleeuwse hallen op het

Vlaamse grondgebied, was het een alleenstaand gebouw. Het was een rechthoekig gebouw met afmetingen van 8,75 op 23,50 m. Door de uitbraakwoede van de laatste vier eeuwen en een half (een eerste keer gesloopt in 1562 of er net na, uitbraakwerken rond het midden van de 19de eeuw) zijn de vloerniveaus niet meer bewaard gebleven. Een haardplaat is het enige dat nog overschiet van het vloerniveau. Daardoor is er ook weinig geweten over de interne indeling en het aantal vertrekken; wel zijn er twee brede tussenmuren die laten uitschijnen dat het gebouw in drie grote delen was opgedeeld. Daarnaast was de halle voorzien van twee bescheiden kelders en een beerput. Wat de grootte van deze halle betreft, sluit dit gebouw aan bij de kleinere type van hallen, zoals deze van Tielt en Deinze. Er werden geen resten van een houten voorloper aangetroffen. Dit betekent dat de halle van 1170, die wellicht in hout was, ergens anders moet worden gelokaliseerd. De halle werd gebruikt voor het verkoop van laken. De graaf van Vlaanderen liet in Oudenburg een lakenhalle bouwen omdat hij zo hoopte een graantje mee te pikken van de verkoop van laken te Oudenburg (Vermaut 2003, 55). Uit enkele 14de-eeuwse bronnen kunnen we afleiden dat ook dan voornamelijk of enkel laken werd verkocht (1334: *'wullinre halle'*, 1364: *'wullehalle'*).

Vanaf het begin van de 16de eeuw was er op deze plek sprake van een herberg: *"huus ... ende heet de slotele"*. Dat deze herberg de opvolger was van deze halle, blijkt uit een bron uit 1555: *"de slotele ... ende was wylent de halle"*. In 1534 vond een ingrijpende renovatie plaats. Uit een historische bron leren we dat er onder meer een trapgevel werd gebouwd en een grote schoorsteenmantel gezet. Via archeologische weg kwamen we ook te weten dat aan het begin van de 16de eeuw, misschien eveneens in 1534, ook andere werkzaamheden plaatsvonden. Kelder 1 van de halle werd in onbruik gesteld (de toegang werd dichtgemetseld en de kelder werd opgevuld met dikke pakketten grijsgroene klei en afvallen rijk aan houtskool, aardewerk en slachtafval). Op hetzelfde moment werd ook beerput 1 in onbruik gesteld en opgevuld met huishoudelijk afval. Onmiddellijk ten zuiden van deze beerput werd een afvalkuil aangetroffen met hetzelfde materiaal als in de beerput. Het is mogelijk dat een grote brand aan de oorzaak lag van deze aanpassingswerken. Vanaf dat moment (1534) was het gebouw onder meer voorzien van een plaats waar men maaltijden klaarmaakte voor bruiloften en voor gildefeesten (Feys & Van De Castele 1873, 560).

In 1562 besloot de stad het gebouw van de hand te doen omdat de kosten voor het onderhoud ervan te zwaar werden. De koper kreeg als voorwaarde opgelegd het gebouw te slopen en te vervangen door een geschikt huis bestaande uit twee verdiepingen (Feys & Van De Castele 1873, 288, 560 en 566). Deze sloop werd bevestigd door het archeologische onderzoek. Op het einde van de 16de eeuw, maar ook in de loop van de 17de eeuw, werden grote delen van het voormalige laatmiddeleeuwse gebouw grondig gesloopt. Restanten van de 16de en jongere bebouwing zijn door de diverse oudere en recentere slopingwerken nauwelijks meer aanwezig (fig. 51). Enkele slordig opgebouwde muren in het noordoostelijke deel van de werkput en enkele negatiefsporen zijn misschien aan deze fase toe te schrijven. Tijdens de 16de eeuw werd ter hoogte van de noordwesthoek van het voormalige laatmiddeleeuwse gebouw ook een vierkante beerput aangelegd, maar die was maar een kort leven beschoren (fig. 52-53). Het gebouw bleef haar naam (*De Slotele*, *De Sleutel*) en functie (herberg, café) behouden tot het midden van de vorige eeuw, waarna het volledig werd afgebroken.

10. Bronnen

ANECA H. 1964: Het slopen van het *castrum* te Oudenburg en de vroegste geschiedenis van Brugge, *Belgisch Tijdschrift voor Philologie en Geschiedenis* 42, 1292-1305.

DE CLERCQ W., CALUWÉ D., COOREMANS B., DE BUYSER F., DE GROOTE K., DEFORCE K., ERVYNCK A., LENTACKER A., MORTIER S., PYPE P., VANDENBERGHE S., VAN NEER W. & WOUTERS H. 2007: Living in times of war: waste of c. 1600 from two garderobe chutes in the castle of Middelburg-in-Flanders (Belgium), *Post-Medieval Archaeology* 41.1, 1-63.

DE GROOTE K. 2008: *Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10-16de eeuw). Deel I en II*, Relicta Monografieën I, Brussel.

DE GROOTE K., MOENS J., CALUWÉ D., COOREMANS B., DEFORCE K., ERVYNCK A., LENTACKER A., RIJMENANTS E., VAN NEER W., VERNAEVE W. & ZEEBROEK I. 2001: De Valcke, de Slotete en de Lelye, burgerwoningen op de Grote Markt te Aalst (prov. Oost-Vlaanderen). Onderzoek naar de bewoners, analyse van een vroeg-16de-eeuwse beerputvulling en de evolutie tot stadhuis, *Archeologie in Vlaanderen* 8, 281-408.

DE GRUYSE J. 2005: *Archeologisch Onderzoek in het centrum van Tielt*, onuitgegeven rapport.

DE MEULEMEESTER J. 2004: Fortifications romaines de la côte flamande et leur occupation médiévale: quelques réflexions. In: VERMEULEN F., SAS K. & DHAENZE W. (eds.), *Archaeology in Confrontation. Aspects of Roman Military Presence in the Northwest. Studies in honour of Prof. Em. Hugo Thoen*, Gent, 425-433.

DEVLIEGER L. 1958: Oudheidkundig onderzoek van de Sint-Pieterskerke te Oudenburg, *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis "Société d'Emulation" te Brugge XVC*, 137-162.

DEWILDE M. 1992: Stadsarcheologie in Diksmuide (W.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 16. Vol. I, 61-62.

DEWILDE M. 1995: Nog altijd in de put te Damme (W.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 18. Vol. I, 45-46.

DEWILDE M. 1998: Archeologisch Onderzoek op de Grote Markt te Veurne (W.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 21, 61-62.

DE WITTE H. (red.) 1991: *De Brugse Burg: Van grafelijke versterking tot moderne stadskern*, Brugge (Archeo-Brugge 2).

DHAENZE W., HANTSON W., DEWILDE M. & VANHOUTTE S. 2010: Archeologisch onderzoek aan de zuidwestelijke hoek van de markt van Oudenburg (site Hoogstraat) (W-VL.). Vol- en laatmiddeleeuwse bewoningslagen en resten van de laat- en post-middeleeuwse lakenhalle en herberg, *Archaeologia Mediaevalis* 33, 65-71.

- DHAEZE W. & VANHOUTTE S. 2009a: Bewoningssporen uit de volle en de post-Middeleeuwen op de site Oudenburg-Riethove (W.-VI.) - voorlopige resultaten 2008, *Archaeologia Mediaevalis* 32, 126-127.
- DHAEZE W. & VANHOUTTE S. 2009b: Archeologisch nieuws uit Romeins Oudenburg: onderzoek 2008 - voorjaar 2009, *Romeinendag* 2009, 83-87.
- DHAEZE W. & VANHOUTTE S. 2009c: *Waarderend Archeologisch Onderzoek te Oudenburg, hoek Hoogstraat - Marktstraat (12, 13, 16 t.e.m. 19, 23 en 24 maart 2009)*, Archeologische Rapporten Oudenburg 3, Oudenburg.
- DHAEZE W. & VANHOUTTE S. 2010: Bewoningssporen uit de volle en late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd op de site Oudenburg-Riethove (W.-VI.) – onderzoek 2009, *Archaeologia Mediaevalis* 33, 71-2.
- DHAEZE W. & VANHOUTTE S. 2011: *Archeologische begeleiding rioleringswerken schoolomgeving Zuidpoort, centrum Oudenburg (29/04-06/05/2010, 23-25/08/2010, 16/09/2010 en 05/10/2010)*, Archeologische Rapporten Oudenburg 10, Oudenburg.
- DUPREZ P. 1970: *Archeologische vondsten in de middeleeuwse Damse havenkom. Les fouilles archéologiques dans le port médiéval de Damme*, Brugge.
- ESPINAS G. & PIRENNE H. 1920: *Recueil de documents relatifs à l'histoire de l'industrie drapière en Flandre. Première partie. Vol. III*, Brussel.
- FEYS E. & VAN DE CASTEELE D. 1873: *Histoire d'Oudembourg, accompagnée de pièces justificatives*, Bruges.
- GYSELING M. 1950: *Toponymie van Oudenburg, Nomina Geographica Flandrica IV*, Brussel.
- HENDERIKX P.A. 1995: De ringwalburgen in het mondingsgebied van de Schelde in historisch perspectief. In: VAN HEERINGEN R.M., HENDERIKX P.A. & MARS A. (red.), *Vroeg-Middeleeuwse rinwalburgen in Zeeland*, Goes, 71-112.
- HILLEWAERT B. & HOLLEVOET Y. 1994: Huisvuil onder het wegdek. Een vroeg-13de-eeuws aardewerkcomplex uit de Marktstraat te Oudenburg (prov. West-Vlaanderen), *Archeologie in Vlaanderen IV*, 279-289.
- HILLEWAERT B., HOLLEVOET Y. & RYCKAERT M. 2011: *Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*, Brugge.
- HOLLEVOET Y. 1985: *Archeologisch onderzoek in de gemeente Oudenburg. Prospectie - analyse - synthese*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Universiteit Gent, Gent.
- HOLLEVOET Y. 1995: Toen Roksem nog Heroaldolugo heette. In: MEULEMEESTER J.L. (red.), *Licht in de Middeleeuwen. 1250 jaar Roksem en de kerstening in westelijk Vlaanderen*, Tentoonstellingscatalogus, 18-24.

- KELLNER T. 2010: *Aardewerkstudie van de tweede beerput te Oudenburg-Hoogstraat*, Onuitgegeven masterverhandeling, Universiteit Gent, Gent.
- MERTENS J. 1978: De parochiekerk te Oudenburg (W.-VL.), *Archaeologia Mediaevalis* 1978, 15-16.
- MERTENS J. & VANDEWALLE P. 2003: *Metrologisch Vademecum voor Vlaanderen*, Brugge.
- MEULEMEESTER J.-L. 1994: *De Oudenburgse Stadhuizen*, Oudenburg.
- MEIJNS B. & MEULEMEESTER J.L. (red.) 2002: *Oudenburg-Brugge. Brugge-Oudenburg*, Oudenburg.
- PATROUILLE E. 2004: Archeologisch onderzoek in Oudenburg - site Jacali, noordoosthoek van het laat-Romeinse *castellum*, Romeinendag - *Journée d'archéologie romaine. Namur. 24-4-2004*, 71-72.
- RAY A. 2000: *Spanish Pottery 1248-1898*, London.
- REINEKING-VON BOCK G. 1986: *Steinzeug*, Katalog Kunstgewerbe Museum Köln, Köln.
- VANDEVELDE J. 2005: Verslag Opgravingen Abtsgebouw Oudenburg. 07/07/05-24/05/05, onuitgegeven rapport.
- VANHEE D. 1998: Van haar voetstuk gehaald: de Deinse stadshalle, *Bijdragen tot de Geschiedenis van Deinze en omstreken* LXV, 377-413.
- VANHOUTTE S. 2004: Een korte archeologische interventie ten zuiden van het Romeinse *castellum* te Oudenburg (prov. West-Vlaanderen), *Archeologie in Vlaanderen* VIII, 219-228.
- VANHOUTTE S. 2007: Het Romeinse *castellum* van Oudenburg (prov. West-Vlaanderen) herontdekt: de archeologische campagne van augustus 2001 tot april 2005 ter hoogte van de zuidwesthoek. Interim-rapport, *Relicta* 3, 199-236.
- VANHOUTTE S. & DHAENZE W. 2011: *Archeologische opvolging van de riolerings- en wegeniswerken in het stadscentrum van Oudenburg (Weststraat, Hoogwegel, Westkerksestraat en Hoogstraat) (W.-VL.). Fase 1: Weststraat – Hoogwegel (29 april – 6 mei 2010)*, Intern VIOE-rapport 04, Zarren.
- VAN WERVEKE H. 1965: De oudste burchten aan de Vlaamse en de Zeeuwse Kust, *Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie van België* XXVII-1, 1-22.
- VERMAUT J. 2003: Textielhistorische aspecten van Oudenburg in relatie tot Brugge, *Brugs Ommeland* 43.1, 47-68.

Bijlage 1: Determinatie van de munten

1. Bourgondische Nederlanden¹⁵

Filips De Goede 1419 – 1467

Dubbele mijt – Vlaanderen – onbekend atelier – (1419 – 28)

Biljoen – 0,58g – 22mm – 3uur – goed bewaard , fragmentair

Vz: Wapen van Bourgondië in volle veld

Omschrift:] **PhS** [] . **COM** [

Kz: Een kort gevoet kruis met in het tweede kwartier een lelie en in het derde een leeuwtje

Omschrift: + **MONETA FL** [

Ref: VH G2668

Inv: 09-OU-HO-2-I B-40

VIOE 1633-4

2. Bourgondische Nederlanden

Filips De Goede 1419 – 1467

Dubbele mijt – Vlaanderen – geslagen in Namen – (1421 -30)

Biljoen – 1,44g – 20mm – 2uur - fraai

Vz: In het veld de letters **FL** onder een streepje

Omschrift: + **PhS . D . G .** [] **LA**

KZ: Een kort gevoet kruis met in het tweede kwartier een lelie en in het derde een leeuwtje

Omschrift:] **A : FLANDRIE**

Ref: De Mey p.15 - 20

Inv: 09-OU-HO-2- prof B-41

VIOE 1633-18

3. Spaanse Nederlanden

Filips II 1555 – 1598

Korte – type Antwerpen – (1557 – 60)

Koper – 1,10g – 19mm - -uur – goed bewaard , met gat

Vz: Gekroonde buste naar rechts gewend

Omschrift: **PHS** [] **NG** [

Kz: Binnen een laurierkrans vier vuurijzers in kruisvorm

Ref: VG-H 229

Inv: 09-OU-HO-2-I-1032-3

VIOE 1633-17

4. Spaanse Nederlanden

Karel II 1665 – 1700

Oord – Vlaanderen – Brugge – 1693

Koper – 5,41g – 24,5mm – 6uur – fraai

Vz: In kruisvorm rond een gekroond vuurijzer de wapenschildjes van Oostenrijk , Bourgondië en Vlaanderen

Omschrift: **lelie CAROL . II . D . G . HISP** [

Kz: Gekroond Spaans wapenschild

Omschrift: **16 – 93 . ARCH . AVS . DVX . BVRG** [

¹⁵ De munten werden gevonden door D. Vanseveren. De determinatie ervan gebeurde door F. De Buysere (VIOE).

Ref: VG-H 356-4 VK 115

Inv: 09-OU-HO-2-I- 1092- GP2

VIOE 1633-16

5. Spaanse Nederlanden

Karel V 1506 – 1555

Korte – type Antwerpen – 1549

Koper – 1,09g – 19mm – 4uur – fraai

Vz: Gekroond hoofd naar rechts gewend

Omschrift: **hand CA [] 1549**

Kz: Een klimmende leeuw naar links

Ref: VG-H 198

Inv: 09-OU-HO-2-I-1104

VIOE 1633-15

6. Bourgondische Nederlanden

Karel De Stoute 1467 – 1477

Dubbele mijt – Vlaanderen – Brugge – (1467 – 74)

Biljoen – 0,67g – 21mm – ?uur – zeer slecht, corrosie, fragmentair en geplakt

Vz: Wapen van Bourgondië in volle veld

Omschrift: **+ KA [] FLA**

Kz: Een kort gevoet kruis het omschrift snijdend

Omschrift: **[]**

Ref: VG-H 28-3 VH – H38

Inv: 09-OU-HO-2-I-1148

VIOE 1633-14

7. Abdij van Stavelot

Ferdinand Van Beieren 1612 – 1650

Oord – Stavelot – (na 1648)

Koper – 2,39g – 23,5mm – 2uur – goed bewaard

Vz: Onder een muts het wapenschild Beieren- Palatinaat

Omschrift: **: FERDI [] ELEC . CO []**

Kz: Buste naar links gewend

Omschrift: **EPISCO . LEO . MAR . FRA []**

Ref: Dengis 43

Inv: 09-OU-HO-2-LV- aardhoop

VIOE 1633-13

8. Bourgondische Nederlanden

Filips De Stoute 1384 – 1404

Mijt – Vlaanderen – Brugge, Gent of Mechelen – (1388)

Biljoen – 0,50g – 18mm – 1uur – fraai, afgebroken rand

Vz: Wapenschild van Bourgondië

Omschrift: **+ PhILIPP . D [] BVRG**

Kz: Een lang gevoet kruis het omschrift snijdend

Omschrift: **+ MO - [] ET - A . FL - AND**

Ref: VH – G2639

Inv: 09-OU-HO-2-LV- aardhoop

VIOE 1633-12

9. Spaanse Nederlanden

Filips II 1555 – 1598

Korte – type Gelderland – (1557 – 67)

Koper – 1,06g – 18mm - -uur – goed bewaard

Vz: Gekroonde buste naar rechts gewend

Omschrift:] D [

Kz: Binnen een laurierkrans vier vuurijzers in kruisvorm

Ref: VG-H 229

Inv: 09-OU-HO-2-LV- aardhoop

VIOE 1633-11

10. Frankrijk

Lodewijk XIV 1643 – 1715

Liard (oord) – Rouen (B) – 1657

Koper – 3,67g – 22mm – 6uur – fraai

Vz: Gekroonde buste naar rechts gewend

Omschrift:] II . ROY . DE . FR . ET . DE . NA . 1657

Kz: Opschrift in drie lijnen, muntteken en onderaan drie lelies

Omschrift: LIARD - . DE . - . FRANCE .

Ref: Ciani 2012

Inv: 09-OU-HO-2-LV- aardhoop

VIOE 1633-10

11. Nuremberg

Rekenpenning “ Rijksappel” – anoniem – (1500 – 1550)

Geel koper – 0,84g – 22mm - 12 uur – fictief omschrift, goed bewaard, drie nagelgaatjes

Vz: Rond een centrale roos afwisselend drie kronen en drie lelies

Omschrift:] EVE [] EVE [

Kz: Binnen een dubbele driepas met hoeken een rijksappel

Omschrift:] Vn (bloempje) V [

Ref: Mitchiner p378, 379

Inv: 09-OU-HO-2-I-1246

VIOE 1633-9

12. Spaanse Nederlanden

Filips IV 1621 - 1665

Oord – Brabant – muntplaats en jaartal niet te bepalen – (1626 – 54)

Koper – 2,51g – 26mm – 5uur – goed bewaard

Vz: In kruisvorm rond een gekroond vuurijzer de wapenschildjes van

Oostenrijk, Bourgondië en Brabant

Omschrift:] . PHIL . IIII . [] SP [

Kz: Gekroond Spaans wapenschild tussen het jaartal

Omschrift: . AR [] BVRG . BRAB . Z

Ref: VG-H 336 1tot3

Inv: 09-OU-HO-2-I-1222

VIOE 1633-8

13. Bourgondische Nederlanden

Filips De Schone 1482 – 1506

¼ Groot – Holland – Dordrecht – (1490 – 92)

Biljoen – 0,66g – 17,5mm – 9uur – fraai, interpunctie met ringetjes

Vz: Wapen van Bourgondië in volle veld

Omschrift: **kroon P [] CO . hO**

Kz: Een kort gevoet kruis met centraal een roosje, in het eerste en vierde kwartier een lelie en in het tweede en derde kwartier een leeuwjtje

Omschrift: **] XILIAN [] EX . R [**

Ref: VG-H 89-6

Inv: 09-OU-HO-2-I-1104- GP5

VIOE 1633-7

14. Nuremberg

Venuspenning – anoniem – 1556

Koper – 3,86g – 32mm – 5uur – fictief omschrift, fraai, plooi

Vz: Staande Venus met sluier en kruik

Omschrift: **kroon BOEBOE : BOEBOEB : BOEBOE : [] BO**

Kz: Wapenschild geïnspireerd op Bourgondië tussen de cijfers 5 en 6, erboven een ringetje

Omschrift: **VnEnI [] OE [] nO : VnEnO : [] En**

Ref: Mitchiner p387, 388

Inv: 09-OU-HO-2-1260 GP5

VIOE 1633-6

15. Spaanse Nederlanden

Filips De Schone 1482 – 1506 / **Karel V 1506 - 1555**

¼ Groot – **Vervalsing uit de tijd** – (vanaf 1505)

Zilver – 0,43g – 16mm – 10uur – goed bewaard

Vz: Gekroond wapenschild Oostenrijk- Bourgondië

Omschrift: **] A x I I [?**

Kz: Een kort gevoet kruis met centraal de letter **G** , in de kwartieren twee kronen en twee lelies

Omschrift: **] ?**

Opmerking: In het wapenschild staan het eerste en tweede kwartier (Oostenrijk en Nieuw- Bourgondië) spiegelverkeerd. Normaal heeft Oud-Bourgondië drie schuine balken, hier slechts twee en de stijl van de letters lijkt ook niet correct.

Ref: -

Inv: 09-OU-HO-2-I-1259- GP6

VIOE 1633- 5

16. Graafschap Vlaanderen

Ieper - Emissies met uitsluitend lokale symbolen

Maille - (1180 – 1220)

Zilver – 0,23g – 11,5mm - -uur – fraai, fragmentair, geplakt

Vz: Twee driehoeken, de ene met gepunte ringen, de andere met lelies op de uiteinden. Tussen de hoeken een ring, middenin een bolletje.

Kz: Een gevoet kruis met in de kwartieren een ring en een punt, en de letters (I – P – R) – **A**

Ref: Haeck 231 VH- G2427

Inv: 09-OU-HO-2-I- zoSector

VIOE 1633-3

17. Spaanse Nederlanden
Karel V 1506 – 1555
 Korte – niet nader te bepalen – (1543 -56)
 Koper – 1,03g – 19mm – 8uur – goed bewaard
 Vz: Gekroond hoofd naar rechts gewend
 Omschrift: **CA . D . G . V [**
 Kz: Een klimmende leeuw naar links
 Ref: VG-H 198
 Inv: 9-OU-HO-2-I-1316 GP10 VIOE 1633-2
18. Spaanse Nederlanden
Karel II 1665 – 1700
 Oord – Vlaanderen – Brugge – 1696
 Koper – 3,03g – 24,5mm – 3uur – goed bewaard, barstje
 Vz: In kruisvorm rond een gekroond vuurijzer de wapenschildjes van
 Oostenrijk, Bourgondië en Vlaanderen
 Omschrift: **] . II . D . [] . INDIARVM . R [**
 Kz: Gekroond Spaans wapenschild
 Omschrift: **16 – 96 . ARCHID . AVS . DVX . BVRG . C . FLAN Z**
 Ref: VG-H 356-4b VK 116
 Inv: 09-OU-HO-2-I-1032.1 VIOE 1633-1

Bibliografie

CIANI	Ciani L. 1926
Les monnaies royales françaises
Parijs
DE MEY	De Mey J. 1986
Restitutie van een monetaire uitgifte te Namen
In: Jaarboek Europees genootschap voor munt- en penningkunde.
Tienen
DENGIS	Dengis J.L. 2008
Numismatique de la principauté abbatiale de Stavelot- Malmedy
Collection moneta 72 Wetteren
HAECK	Haeck A. 1973
De munten van de graven van Vlaanderen. Deel I
Brussel
MITCHINER	Mitchiner M. 1988
Jetons, medalets & tokens. The medieval period and Nurenberg
Londen
VG-H	van Gelder H.E. & Hoc M. 1960
Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols

(1434 – 1713) Amsterdam

- VH Vanhoudt H. 1996
Atlas der munten van België
Herent
- VK Van Keymeulen A. 1981
Munten van de Zuidelijke Nederlanden van Albrecht en
Isabella tot Willem I
Brussel

Bijlage 2: Beschrijving van de sporen en structuren (zie DVD)

Bijlage 3: Beschrijving sporen en lagen van profiel A (zie DVD)

Bijlage 4: Beschrijving sporen en lagen van profiel K (zie DVD)

Bijlage 5: Beschrijving sporen en lagen van profiel S (zie DVD)

Bijlage 6: Beschrijving sporen en lagen van profiel T (zie DVD)

Bijlage 7: Inventaris van de vondsten (zie DVD)

spoor-nummer	interpretatie	periode	eeuw
1000	aanlegkuil	RE	20
1001	citerne	RE	20
1002	ophogingslaag		
1003	nivelleringslaag		
1004	nivelleringslaag		
1005	uitbraakspoor	PM	
1006	aanlegkuil	RE	20
1007	ophogingslaag		
1008	ophogingslaag		
1009	muur		
1010	uitbraakspoor	PM	
1011		PM	
1012	ophogingslaag	PM	
1013	uitbraakspoor	PM	
1014	ophogingslaag	PM	
1015	uitbraakspoor	PM	
1016	-	-	
1017	vloer	REC	
1018	muur	REC	
1019	vloer	REC	
1020	vloer	REC	
1021	muur	LMb	14
1022	muur	REC	
1023	muur	REC	
1024	opvulling	REC	
1025	opvulling	REC	
1026	opvulling insteek	LMb	14
1027	uitbraakspoor	PM	
1028	uitbraakspoor		
1029	muur		
1030	muur		
1031	muur		
1032	opvulling		
1033	uitbraakspoor	PM?	
1034	brandlaag	LM	
1035		LM	
1036	brandlaag	LM	
1037	uitbraakspoor	PM	
1038	uitbraakspoor	PM	
1039			
1040	uitbraakspoor	LM/PM	
1041	uitbraakspoor	(REC)	
1042	kuil	REC	
1043	nivelleringslaag	LM	
1044	nivelleringslaag	LM	
1045	plek houtskool	?	
1046	brandlaag	LM	
1047	brandlaag	LM	
1048	uitbraakspoor	LM/PM	
1049			
1050	uitbraakspoor	REC	
1051	brandlaag	LM	
1052	brandlaag	LM	
1053	uitbraakspoor	REC	

1054			
1055	uitbraakspoor	PM	
1056			
1057	uitbraakspoor	REC	
1058	uitbraakspoor	REC	
1059	uitbraakspoor	REC	
1060	uitbraakspoor	REC	
1061	kuil	REC	
1062	verbrande grond	LM	
1063	verbrande grond		
1064	uitbraakspoor	PM/REC	
1065			
1066	opvulling	REC	
1067	muur	REC	
1068	muur	L Mb	14
1069	drempel	REC	
1070	muur	?	nà 13
1071	uitbraakspoor muur	?	nà 13
1072	ophogingslaag	L Ma	13
1073	muur	L Mb	14
1074	muur	L Mb	14
1075	geul	ROM/VRM	?
1076	sokkel	REC	20
1077	geul voor buis	REC	20
1078	sokkel	REC	20
1079			
1080			
1081	muur	PM	
1082			
1083	uitbraakspoor	REC	20
1084	uitbraakspoor	PM	
1085	sokkel	REC	20
1086	muur	PM	
1087	haardplaat	LM	
1088	opvulling	REC	20
1089	muur	REC	20
1090	muur	REC	20
1091	muur	REC	20
1092	opvulling	REC	20
1093	trede	REC	20
1094			
1095	laag cementmortel	REC	20
1096	muur	L Mb	14
1097	ophogingslaag	L Ma	13
1098	ophogingslaag	L Ma	13
1099			15
1100	uitbraakkuil		
1101	cfr. 1104		
1102	cfr. 1104		
1103	nivelleringslaag	PM	16
1104	uitbraakspoor/nivelleringslaag	PM	16
1105	nivelleringslaag	L Mc	15
1106	nivelleringslaag	L Mc	15
1107	ophogingslaag	VM	
1108	ophogingslaag	VM	
1109	ophogingslaag	VM	

1110	uitbraakspoor	PM	
1111	opvulling	LMc	15
1112	opvulling	LMc	15
1113	laag zwarte as		
1114	uitbraakspoor	PM	
1115	opvulling	LMc	15
1116	opvulling	LMc	15
1117	opvulling	LMc	15
1118	uitbraakspoor	PM	?
1119	brandlaag	LMa	Lma
1120	uitbraakspoor	PM	
1121	muur	LMb	14
1122	muur	LMb	14
1123	muur	LMb	14
1124	muur	LMb	14
1125	muur	LMb	14
1126	muur	LMb	14
1127	muur	LMb	14
1128	muur	LMb	14
1129	opvulling	LMc	15
1130	uitbraak	LMc	15
1131	ophogingslaag/nivelleringslaag	LM/PM	nà constructie halle
1132	ophogingslaag/nivelleringslaag	LM/PM	nà constructie halle
1133	ophogingslaag/nivelleringslaag	LM/PM	nà constructie halle
1134	ophogingslaag/nivelleringslaag	LM/PM	nà constructie halle
1135	ophogingslaag/nivelleringslaag	LM/PM	nà constructie halle
1136	ophogingslaag/nivelleringslaag	LM/PM	nà constructie halle
1137	paadje	PM	
1138	nivelleringslaag	PM	
1139	muur	LMb	14
1140			
1141	muur	LMb	14
1142	muur	LMb	14
1143	muur	LMb	14
1144	muur	LMb	14
1145	muur	LMb	14
1146	muur	LMb	14
1147	muur	LMc	15
1148	vulling	LMc	15
1149	uitbraakspoor	REC?	REC?
1150	uitbraakspoor	PM	
1151	cfr. 1104		
1152	cfr. 1104		
1153	ophogingslaag	LMa	13
1154	ophogingslaag	LMa	13
1155	ophogingslaag	LMa	13
1156	ophogingslaag	LMa	13
1157	ophogingslaag	LMa	13
1158	ophogingslaag	LMa	13
1159			
1160	muur	LMb	14
1161	muur	LM/PM	na eerste fase halle
1162	muur		
1163	vloertje	PM	
1164	muur	LMb	14
1165	muur	LM/PM	

1166	muur	LM/PM	
1167	muur	LM/PM	
1168	uitbraak muur	LM/PM	
1169	ophogingslaag	LMa	13
1170	vulling gracht	LMa	13
1171	vulling	LMc	15
1172	vulling gracht	LMa	13
1173	ophogingslaag	LMa	13
1174	vulling (gracht)	LMa	13
1175	vulling (gracht)	LMa	13
1176	uitbraakspoor	LMc	15
1177	vulling gracht	LMa	13
1178	uitbraakspoor	REC	
1179	vulling	LMa	13
1180	vulling	LMa	13
1181	cfr. 1119		
1182	laag verbrande grond	LMa	13
1183	vulling	LMa	13
1184			
1185			
1186	insteek	LMb	14
1187	nivelleringslaag (voor haardplaat)	LMb	14
1188	haardplaat	LMb	14
1189	muur	LM/PM	na eerste fase halle
1190	insteek muur	LM/PM	
1191	ophogingslaag	LMb	14
1192	haardplaat	LM	
1193	haardplaat	LM	
1194	brandlaag	LM	
1195	uitbraakspoor	PM/REC	
1196	?	?	?
1197	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1198	insteek	LMb	14
1199	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1200	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1201	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1202	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1203	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1204	uitbraakspoor	???	???
1205	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1206	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1207	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1208	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1209	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1210	insteek	LMb	14
1211	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1212	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1213	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1214	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1215	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1216	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1217	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1218	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1219	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1220	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1221	vulling (midd. gracht)	LMa	13

1222	uitbraak	PM	16-17
1223	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1224	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1225	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1226	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1227	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1228	vulling (midd. gracht)	LMa	13
1229	kuil	VM	12
1230	ophogingslaag	VM	12
1231	kuil	VM	12
1232	ophogingslaag	VM	12
1233	cfr. 1072		
1234	ophogingslaag	VM	
1235	cfr. 1222		
1236	ophogingslaag	VM	12
1237	ophogingslaag	VM	12
1238	kuil	VM	12
1239			
1240	ophogingslaag	VM	12
1241	ophogingslaag	VM	12
1242	ophogingslaag	VM	12
1243	insteek muur	LMb	14
1244	kuil	LMc	15
1245	kuil	LMc	15
1246	kuil	LMc	15
1247	kuil	LMc	15
1248	ophogingslaag	VM	12
1249	ophogingslaag	VM	12
1250	ophogingslaag	VM	12
1251	ophogingslaag	VM	12
1252	ophogingslaag	VM	12
1253	ophogingslaag	VM	12
1254	ophogingslaag	VM	12
1255			
1256			
1257			
1258			
1259	puinlaag	PM	
1260	puinlaag	PM	
1261			
1262			
1263	vulling kelder 2	PM	
1264	vulling kelder 2	PM	
1265	kuil	VM	12
1266			
1267	ophogingslaag	VM	12
1268	ophogingslaag	VM	12
1269	ophogingslaag	VM	12
1270	ophogingslaag	VM	12
1271	ophogingslaag	VM	12
1272	haardplaats	VM	12
1273	haardplaats	VM	12
1274	haardplaats	VM	12
1275	verbrande laag	VM	12
1276	brandvlek	VM	12
1277	ophogingslaag	VM	12

1278	ophogingslaag	VM	12
1279	kuil	LMc/PM	
1280	kuil	LMc/PM	
1281	kuil	LMc/PM	
1282	kuil	LMc/PM	
1283	ophogingslaag	VM	12
1284			
1285	vulling kelder 2	PM	
1286	kuil	VM	12
1287	kuil	VM	12
1288	ophogingslaag	VM	12
1289	kuil	VM	12
1290	greppel	VM	12
1291	ophogingslaag	VM	12
1292	ophogingslaag	VM	12
1293	vulling kelder 1	LMc	15
1294	vulling kelder 1	LMc	15
1295	vulling kelder 1	LMc	15
1296	trede kelder	LMB	14
1297	vulling kelder 1	LMc	15
1298	vulling kelder 1	LMc	15
1299	vulling kelder 1	LMc	15
1300	verbrande laag	VM	12
1301	verbrande laag	VM	12
1302	ophogingslaag	VM	12
1303	ophogingslaag	VM	12
1304	greppel	VM	12
1305	kuil	VM	12
1306	kuil	VM	12
1307	greppel	VM	12
1308	greppel	VM	12
1309	greppel	VM	12
1310	kuil	VM	12
1311	kuil	VM	12
1312	kuil	VM	12
1313	kuil	VM	12
1314	kuil	VM	12
1315	vulling kelder 2	PM	
1316	vulling kelder 2	PM	
1317	uitbraak muur	PM	
1318	muur	LMB	14
1319	ophogingslaag	VM	12
1320	opvulling kelder 2	PM	
1321	opvulling kelder 2	PM	
1322	opvulling kelder 2	PM	
1323	ophogingslaag	VM	12
1324	ophogingslaag	VM	12
1325	kuil	VM	12
1326	ophogingslaag	VM	12
1327	brandlaag	VM	12
1328	ophogingslaag	VM	12
1329			
1330	te maken met aanleg beerput 1	LMB	14
1331	laag verbrande grond	VM	12
1332	ophogingslaag	VM	12
1333	verbrande grond		

1334	ophogingslaag	VM	12
1335	ophogingslaag	VM	12
1336	ophogingslaag	VM	12
1337	cfr. 1126		
1338	paalkuil	VM	12
1339	paalkuil	VM	12
1340	paalkuil	VM	12
1341	verstoring	REC	
1342	vulling Midd. gracht?	LMa	
1343	vulling Midd. gracht?	LMa	
1344	vulling Midd. gracht?	LMa	
1345	cfr. 1331		
1346	ophogingslaag	VM	12
1347	onderste ophoginglaag/geul?		
1348	paalkuil	VM	12
1349	kuil	VM	12
1350	kuil	VM	12
1351	ophogingslaag	VM	12
1352	ophogingslaag	VM	12
1353	ophogingslaag	VM	12
1354	kuil	VM	12
1355	kuil	VM	12
1356	geul		
1357	geul		
1358	geul		
1359	geul		
1360	paalkuil	VM	12
1361	paalkuil	VM	12
1362	verstoring	REC	
1363	verstoring	REC	
1364	kuil	VM	12
1365			
1366			
1367	ophogingslaag	VM	12
1368	ophogingslaag	VM	12
1369			
1370	ophogingslaag	VM	12
1371			
1372	kuil/ophogingslaag	VM	12
1373	ophogingslaag	VM	12
1374	insteek muur 1318	LMb	14
1375	ophogingslaag	VM	12
1376	ophogingslaag	VM	12
1377	ophogingslaag	VM	12
1378	ophogingslaag	VM	12
1379	kuil	VM	12
1380			
1381	ophogingslaag	VM	12
1382			
1383	ophogingslaag	VM	12
1384	ophogingslaag	VM	12
1384			
1385	insteek muur	LMb	14
1386	ophogingslaag	VM	12
1387	ophogingslaag	VM	12
1388	ophogingslaag	VM	12

1389	verbrande grond	VM	12
1390	ophogingslaag	VM	12
1391	ophogingslaag	VM	12
1392	ophogingslaag	VM	12
1393	ophogingslaag	VM	12
1394	ophogingslaag	VM	12
1395	ophogingslaag	VM	12
1396	ophogingslaag	VM	12
1397	ophogingslaag	VM	12
1398	met. Object		
1399	met. Object		
1400	met. Object		
1401	paalkuil	VM	12
1402	ophogingslaag/kuil	VM?	
1403	ophogingslaag	VM	12
1404	kuil	VM	12
1405	ophogingslaag	VM	12
1406	standgreppel	VM	12
1407	kuil	VM	12
1408	ophogingslaag	VM	12
1409	ophogingslaag	VM	12
1410			
1411	ophogingslaag	VM	12
1412	paalkuil	VM	12

Bijlage 2: Beschrijving sporen en structuren

laag/spoornr.	beschrijving	interpretatie	komt overeen met
1	heterogene, grijze - donkergrijze - donkerbruingrijze pakketten, licht kleiig zand	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
2	homogene, grijsgroene, zandige klei, vermengd met baksteenbrokken	recente vergraving	
3	asse en verbrande grond	recente vergraving	
4	heterogene, bruingrijze klei met baksteenbrokken	recente vergraving	
5	lens geel zand	recente vergraving	
6	homogene, grijze klei	ophogingslaag	
7	recent (2008) uitbraakspoor van muur van halle	recente vergraving	
8	muur in baksteen	muur halle	
9	homogene, grijswit zand met fijne, bleekgrijze lensjes (inspoelingslaag ?)	ophogingslaag	
10	= 9, maar grijzer	ophogingslaag	
11	heterogene, bruingrijze laag met kleine fragmenten bouwpuin	recente vergraving	
12	homogene, donkerbruingrijze laag	recente vergraving	
13	homogeen, groengrijs zand met brokjes mortel en fijne brokjes baksteen	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
14	uitbraak	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
15	pakket houtskool	verkoelde paal	
16	heterogene, grijze zandige klei met wat brokjes witte mortel en baksteen	ophogingslaag	
17	= 16	ophogingslaag	
18	lagen oranjebruine, compacte grond	brandlagen	
19	= 16	ophogingslaag	
20	homogeen, donkerbruingrijs, licht kleiig zand met brokes witte mortel en groene klei	ophogingslaag	
21	bleekgrijze kleilaag met houtskoolbrokjes	ophogingslaag	
22	= 16	ophogingslaag	
23	homogene, donkergrijze zandige klei met fijne baksteenbrokjes	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
24	pakket groengrijs, licht kleiig zand met baksteenbrokjes en mortelresten	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
25	homogeen, bruingrijs zand met houtskoolinclusies en bleke vlekken	ophogingslaag	
26	heterogeen, bruingrijs zand	ophogingslaag	GP1, 5
27	homogeen, donkerbruin, licht kleiig zand	ophogingslaag	GP1, 10
28	homogeen, lichtgrijs zand	ophogingslaag	
29	bruinrood, licht kleiig zand	ophogingslaag	
30	heterogeen, bruingrijs zand met baksteenbrokken	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
31	houtskoollens	verkoelde paal	
32	homogeen, groengrijs zand met grote brokken en volledige baksteen	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
33	verbrande grond	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
34	homogeen, bleekbruingrijs to bleekgrijs, kleiig zand	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
35	groengrijze klei	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
36	groengrijs zand met brokken rode en gele baksteen	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
37	muur in baksteen	muur halle	
38	gesupprimeerd		
39	homogeen, bleekgrijs, kleiig zand	opvulling kelder	
40	groengrijze laag met brokken rode en gele baksteen	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
41	bruine, okerbruingrijze kleiige ophogingslagen met veel houtskoolbrokken	opvulling kelder	GP1, 7
42	bruingrijs, kleiig zand met brokken gele en rode baksteen	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
43	homogene, grijze klei met houtskoolbrokjes	opvulling kelder	
44	groengrijze klei met brokken baksteen	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
45	houtskoollens	opvulling kelder	
46	groengrijs, kleiig zand met talrijke baksteenbrokken	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
47	bruingrijs, kleiig zand met brokken houtskool en baksteen	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
48	laag grijsgroene klei	opvulling kelder	
49	laag zwart zand	opvulling kelder	
50	gesupprimeerd		

51	gesupprimeerd		
52	homogene, grijze klei	ophogingslaag	
53	homogene, donkergrijze klei met houtskoolinclusies en plekken verbrande grond	ophogingslaag	
54	homogene, grijze klei met houtskoolinclusies en kleine brokjes baksteen	kuil postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
55	groengrijze klei met houtskoolinclusies en brokken puin heterogeen, grijze-bruingrijze, kleiig zand met brokjes klei, wat houtskoolbrokjes en lenzen wit		
56	zand	ophogingslaag	
57	= 56, maar donkerder	ophogingslaag	
58	homogeen, bruingrijs, licht kleiig zand	ophogingslaag	
59	heterogeen, lichtgrijs zand met veel plekken en lenzen wit zand	ophogingslaag	
60	laag verbrande grond	brandlaag	
61	homogeen, grijs, kleiig zand met bruinrode plekken	ophogingslaag	
62	homogeen, grijs, licht kleiig zand	ophogingslaag	
63	gesupprimeerd		
64	heterogeen, grijs - witgrijs, licht kleiig zand	ophogingslaag	
65	= 62, maar iets heterogener en donkerder	ophogingslaag	
66	homogeen, donkergrijs, kleiig zand	ophogingslaag	profiel C, laag 16
67	eenzelfde type van opvulling als 62 fundering 19de eeuwse (?) fundering; bakstenen onderaan gevoegd met witgrijs zand,	kuil	
68	bovenaan wite mortel	muur	
69	deels in situ, deels uitgebroken 19de eeuwse funderingsmuur	funderingsmuur postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
70	grijsgroen pakket met puinbrokken	ophogingslaag	
71	alternering van grijsgroene met grijze, licht kleiige banden	ophogingslaag	
72	lens zwart zand met eronder laag verbrande grond	brandlaag	
73	= 56	ophogingslaag	
74	homogeen, grijs, licht kleiig zand meet wat houtskoolinclusies	ophogingslaag	
75	muur in baksteen	funderingsmuur	
76	grijs, kleiig zand met lenzen rood verbrande grond	brandlaag	
77	gesupprimeerd		
78	heterogeen, bleekgrijs - geel gemengd zand	ophogingslaag	
79	gesupprimeerd		
80	gesupprimeerd		
81	lens zwarte, humeus zand	ophogingslaag	
82	homogeen, bleek geelwit zand	ophogingslaag	
83	homogeen, bleekgrijs zand	ophogingslaag	
84	homogeen, bleekgrijs zand met bovenaan ijzerconcreties	ophogingslaag	
85	vermenging van 39 met 41	ophogingslaag	
86	heterogeen, donkerbruingrijs tot grijs kleiig zand met brokjes houtskool en kalkmortel	opvulling kelder	
87	heterogeen, donkergrijs - geelwit, humeus zand; kuil	kuil	
88	gesupprimeerd		
89	lens geel zand	ophogingslaag	
90	= 87, maar met bijmenging van geel zand	ophogingslaag	
91	homogeen, humeus, grijs zand met wat geelgrijze vlekjes	ophogingslaag	
92	homogeen, humeus, donkergrijs zand	kuil	
93	lens bleek geelgrijs zand	kuil	
94	homogene, donkerbruine, humeuze lens	ophogingslaag	profiel C, 19
95	grijze, vette lensjes	opvulling gracht	
96	homogeen, bruingrijs, kleiig zand	ophogingslaag	
97	homogeen, grijs zand	opvulling gracht	
98	heterogeen, geelgrijs-bleekgrijs zand met enkele grote vlekken geel zand	opvulling gracht	
99	heterogeen, bleekgrijs zand met enkele vettige plekken	opvulling gracht	
100	homogeen, bleek beigegrijs zand met enkele vloeilaagjes	opvulling gracht	
101	= 100	ophogingslaag	
102	homogeen, bruingrijs, humeus zand	kuil	
103	heterogeen, bruingrijs zand meet vlekjes geel zand	ophogingslaag	
104	heterogeen, grijs - geel - bruingrijs zand	ophogingslaag	
105	homogene, donkergrijze, humeuze lens met wat houtskoolinclusies	ophogingslaag	
106	heterogeen, wit - grijswit gemengd zand met wat harde concreties	ophogingslaag	
107	homogeen, bleek grijswit zand met wat fijne, humeuze bruine lensjes	ophogingslaag	
108	geel zand met wat kleine schelpfragmenten	ophogingslaag	
109	lens wit zand	ophogingslaag	
110	heterogeen, grijs zand met wat gele en groene vlekjes	ophogingslaag	
111	brokkelige, heterogene vulling met bruin - okerbruingrijs - witgrijs zand	kuil	
112	houtskoolens	ophogingslaag	
113	homogeen, bruingrijs zand	ophogingslaag	
114	lens geel zand	ophogingslaag	
115	laag oranje, verbrande grond	ophogingslaag	
116	lens bleekgrijs zand	ophogingslaag	
117	grijsgroene klei met brokjes oranje verbrande grond	ophogingslaag	
118	homogeen, donkergrijs kleiig zand met brokjes verbrande grond	ophogingslaag	
119	= 62, maar grijs	ophogingslaag	
120	heterogeen pakket bestaande uit lenzen wit en geel zand en brokken grijs zand	ophogingslaag postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen	
121	lens donkergrijs zand		

122	beigegrijs leem met baksteenbrokken	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen
123	heterogeen, grijs, kleiig zand met fragmenten bouwpuin	postmiddeleeuwse uitbraaksporen en vergravingen
124	homogeen, grijs, kleiig zand	ophogingslaag
125	grijsgroene klei	ophogingslaag
126	lens homogeen, donkergrijs, kleiig zand	ophogingslaag
127	zwart, vetzig lensje	ophogingslaag
128	brandlaag	brandlaag
129	homogeen, grijs zand met witte spikkels	ophogingslaag
130	brandlaag	brandlaag
131	= 129, wel een beetje donkerder	ophogingslaag
132	geel zand met wat bruingrijze lensjes en vlekken	ophogingslaag
133	homogeen, bleekgrijs - geel gemengd zand	ophogingslaag
134	homogeen, bruingrijs, licht kleiig zand met houtskoolspikkels	ophogingslaag
135	homogeen, bruin, licht kleiig zand	ophogingslaag
136	heterogeen, donkerbruingrijs, kleiig zand	ophogingslaag
137	homogeen, bleekgrijs zand	kuil
138	homogeen, bruingrijs, kleiig zand met houtskoolspikkels en stukjes schelp	ophogingslaag
139	homogeen, donkergrijs, kleiig zand met veel houtskoolspikkels	ophogingslaag
140	= 138	ophogingslaag
141	heterogeen, bruingrijs - geel zand	ophogingslaag
142	homogeen, bleek grijswit - bleekgrijs, gemengd en gelensd zand	ophogingslaag
143	homogeen, bleekgrijs zand met humeuze lensjes	ophogingslaag
144	homogeen, zeer bleekgrijs zand met enkele humeuze vloeilaagjes	ophogingslaag
145	zelfde samenstelling als 143	ophogingslaag
146	zeer bleek, gelig grijs zand	ophogingslaag
147	zeer compact, bruingrijs zand met vlekken moederzand (trampling?)	Romeinse horizont
148	bleekgrijsgeel zand (pleistoceen zand)	moederzand
149	heterogeen, grijswit zand met grote humeuze vlekken	ophogingslaag
150	homogeen, grijswit zand	ophogingslaag
151	bleek grijswit zand met talrijke humeuze lensjes (vooral in de westelijke helft)	ophogingslaag
152	lens geel zand	ophogingslaag
153	zelfde samenstelling als 142	ophogingslaag
154	bleek grijswit zand met gele en roestkleurige vlekken	ophogingslaag
155	zelfde samenstelling als 154, maar wel met enkele grijze lensjes	ophogingslaag
156	bleekgrijs - grijsgeelwit gemengd zand	ophogingslaag
157	heterogeen, bleekgrijs, licht kleiig zand	kuil
158	zelfde samenstelling als 92	kuil
159	zeer bleekgrijs zand	ophogingslaag
160	donkergrijs, kleiig zand	ophogingslaag
161	kuil; heterogene, donkergrijze - grijswitte opvulling	kuil
162	kuil; homogeen, bleekgrijs zand met gele en bruingrijze, humeuze vlekjes	kuil
163	grijswit zand met donkergrijze, kleiige vlekken	opvulling gracht
164	lens donkergrijze klei	opvulling gracht
165	heterogene, donkergrijze, zeer vetzige materie; bevat wat fragmenten van takken	opvulling gracht
166	zelfde samenstelling als 163, maar iets meer gelaagd en wat meer bruingrijze vloeilaagjes	opvulling gracht
167	wit zand met enkele bleekgrijze lensjes en vlekjes	opvulling gracht
168	zelfde samenstelling als 167	opvulling gracht
169	zelfde samenstelling als 163, maar met meer vetzige, donkergrijze vlekken	opvulling gracht
170	gemengd bleek geelgrijs zand	opvulling gracht
171	bleekgrijs zand met gele vlekken en stipjes donkergrijze, humeuze plekken	greppel
172	lens bleekgeel zand	ophogingslaag
173	pakket bestaande uit gele, donkergrijze en bleekgrijze lensjes	ophogingslaag
174	zelfde samenstelling als 97, maar wel ietsje heterogener en vermengd met donkergrijze vlekjes	opvulling gracht
175	heterogeen, geelwit zand	ophogingslaag
176	eerder homogeen, bleekgrijs tot grijs zand	opvulling gracht
177	pakket met gele en grijze vloeilaagjes	opvulling gracht
178	sterk heterogeen, grijs - bleekgrijs - geel zand	opvulling gracht
179	homogeen, bleek beigegrijs zand	opvulling gracht
180	bleek beigegrijs zand met enkele vloeilaagjes	opvulling gracht
181	homogeen grijs zand met wat houtskoolstipjes	opvulling gracht
182	homogeen bleekgrijs zand	opvulling gracht
183	pakket grijs zand met bleekgele lensjes	ophogingslaag
184	homogeen grijs zand	ophogingslaag
185	oranjebruine laag verbrande grond	brandlaag
186	66 vermengd met enkele grote brokken groene klei	ophogingslaag
187	lensje witgeel zand	ophogingslaag

Bijlage 3: Beschrijving profiel A

laag/spoornr.	beschrijving	interpretatie
1	heterogeen, bruingrijs zand met baksteen- en steenbrokjes	opvulling gracht
2	heterogeen, bruingrijs - grijs zand met verbande grond, botfragmenten en baksteenbrokjes	opvulling gracht
3	cfr. 2, maar met nog meer brokjes en lenzen verbrande grond en vlekken groene klei	opvulling gracht
4	heterogene pakketten met bijmenging van wit zand	opvulling gracht
5	=7	opvulling gracht
6	homogeen, bruingrijs zand; kleiiger karakter naar het zuiden toe	opvulling gracht
7	=9	opvulling gracht
8	homogeen, bruingrijs zand met vlekjes groene klei en houtskoolbrokjes	opvulling gracht
9	homogeen, donkergrijs kleiig, sterk humeus zand	opvulling gracht
10	bruinrode, compacte grond; brandlaag	opvulling gracht
11	groengrijze klei	opvulling gracht
12	=3	opvulling gracht
13	donkergrijze, vettige lenzen	opvulling gracht
14	felbruine, verbrande grond	opvulling gracht
15	homogeen, grijs zand	opvulling gracht
16	eerder heterogeen pakket grijs zand met hier en daar wat schelpfragmentjes	ophogingslaag
17	homogeen, donkergrijs zand met schelpresten	ophogingslaag
18	heterogeen, bleekgrijs - grijs, gemengd zand	ophogingslaag
19	homogeen, bleekgrijs zand	ophogingslaag
20	homogeen, bleekbruingrijs zand met een zeer weinig schelpresten	ophogingslaag
21	homogeen, bruingeel zand met wat zeer fijne schelpresten	ophogingslaag
22	grijsgroene klei	insteek
23	muur	muur halle
28	heterogeen, bleekgrijs zand met bovenaan wat brokjes verbrande grond	opvulling gracht
29	pakket grijze klei	opvulling gracht
30	bleek grijsgeel zand met humeuze vlekken	opvulling gracht
31	=9	opvulling gracht

Bijlage 4: Beschrijving profiel K

laag/spoornr.	beschrijving	komt overeen met
1	muur opgebouwd uit rode en gele bakstenen	S1318
2	heterogeen, donkergrijs, lichtkleilig zand	
3	grijze band zand met houtskoolpartikels	
4	grijs zand met baksteenbrokken	S1321
5	houtskoolrijke laag	
6	homogeen, geel zand	
7	pakket grijze klei	
8	heterogene, licht donkergrijs, licht kleilig zand met baksteenbrokken en kleibrokjes	S1263-1264
9	heterogeen, gelig zand en grijze klei; bevat baksteenbrokken	S1259
10	heterogeen, grijs, kleilig zand	S1256
11	heterogeen, donkergrijs, lichtkleilig zand met houtskoolspikkels en baksteenbrokken	S1104
12	homogeen, donkergrijs tot zwart, kleilig zand	S1374
13	heterogeen, donkergrijs, licht kleilig zand met zwarte spikkels	
14	bleekgrijze, lens zand	
15	heterogeen, grijs, kleilig zand met talrijke archaeologicae	S1247
16	lens geel zand	
17	eerder heterogeen, donkergrijs, kleilig zand met grote vlekken groene klei	
18	bleekgrijs zand	
19	homogeen, donkerbruingrijs zand met veel ijzerlakjes	
20	cfr. 19, maar grijze	
21	homogeen, grijs tot beigegrijs zand met houtskoolinclusies	

Bijlage 5: Beschrijving profiel S

laag/spoornr.	beschrijving	interpretatie
1	heterogeen, baksteen, klei en zand	uitbraak
2	heterogeen, okergeel - bruin, kleiig zand met wat houtskoolpartikels	brandlaag
3	relatief homogeen, donkerbruin, kleiig zand met wat houtskoolpartikels	ophogingslaag
4	homogeen, donkerbruin - grijs, kleiig zand	ophogingslaag
5	homogeen, bruin zandig met enkele houtskoolpartikels	ophogingslaag
6	heterogeen, zwart - bruin, zandig, houtskoolpartikels	ophogingslaag
7	heterogeen, zwart - bruin, zandig, houtskoolpartikels	ophogingslaag
8	homogeen, bruin, kleiig zand, enkele houtskoolpartikels	kuil
9	cfr. 8, maar bleker	ophogingslaag
10	relatief homogeen, zwart, kleiig zand, houtskoolpartikels; zelfde laag als 22	ophogingslaag
11	heterogeen, beige - grijs zandig	ophogingslaag
12	lens geel -bleek witgrijs zand	ophogingslaag
13	homogeen, grijs zandig	ophogingslaag
14	relatief homogeen, donkergrijs, kleiig zand	ophogingslaag
15	heterogeen, geel - grijs, aanwezigheid van brokjes puin	ophogingslaag
16	relatief homogeen, donkergrijs - zwart, kleiig zand, houtskoolpartikels	kuil
17	relatief homogeen, grijs zandig, houtskoolpartikels	ophogingslaag
18	heterogeen, beige - grijs zandig	ophogingslaag
19	cfr. 18, maar bleker	ophogingslaag
20	laag met ijzerconcreties	ophogingslaag
21	homogeen, bruin, kleiig zand met houtskoolpartikels	kuil
22	homogeen, zwart - bruin, kleiig zand; zelfde laag als 10	ophogingslaag
23	homogeen, bruin, kleiig zand relatief homogeen, donkerbruin, kleiig zand met houtskoolpartikels en okerkleurige	ophogingslaag
24	brokken	kuil
25	heterogeen, donkerbruin, kleiig zand en grijze kleilaag	ophogingslaag
26	relatief homogeen, donkerbruin, kleiig zand met houtskoolpartikels	kuil
27	heterogeen pakket bestaande uit grijze klei en donkerbruin, kleiig zand	ophogingslaag
28	relatief homogeen, bruin, zandig met wat houtskoolpartikels	ophogingslaag
29	cfr. 14 met wat houtskoolpartikels	ophogingslaag
30	relatief homogeen, donkerbruin, kleiig met schelpfragmentjes	ophogingslaag
31	relatief homogeen, donkerbruin, kleiig met houtskoolpartikels	kuil
32	heterogeen, lichtgrijs - grijs zand	ophogingslaag
33	heterogeen, lichtgrijs - grijs zandig	ophogingslaag

Bijlage 6: Beschrijving profiel T

